

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
STRATEGINIO VALDYMO IR POLITIKOS FAKULTETO
VALDYMO TEORIJOS KATEDRA

JUSTAS KURELAITIS
VEIKLOS AUDITAS

**SAPARD PROGRAMOS IR LIETUVOS 2004-2006 METŲ BENDROJO
PROGRAMAVIMO DOKUMENTO
KAIMO PLĖTROS IR ŽUVININKYSTĖS PRIORITETO PRIEMONIŲ PROJEKTŲ
VERTINIMAS**
Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas-prof. habil. dr. Adolfas Kaziliūnas

Vilnius,2005

TURINYS

ĮVADAS.....	3 psl.
1. SAPARD PROGRAMA IR STRUKTŪRINIAI FONDAI (EUROPOS ŽEMĖS ŪKIO ORIENTAVIMO IR GARANTIJŲ FONDAS, ŽUVININKYSTĖS ORIENTAVIMO FINANSINIS INSTRUMENTAS) BEI JŲ ĮGYVENDINIMAS LIETUVOJE.....	7 psl.
1.1. SAPARD programa ir struktūriniai fondai (EŽŪOGF, ŽOFI).....	7 psl.
1.2. SAPARD programos ir struktūrinių fondų (EŽŪOGF bei ŽOFI) įgyvendinimas Lietuvoje.....	10 psl.
2. SAPARD PROGRAMOS BEI BPD IV –OJO PRIORITETO PRIEMONIŲ PROJEKTŲ VERTINIMAS NACIONALINĖJE MOKĖJIMO AGENTŪROJE IR LR ŽEMĖS ŪKIO MINISTERIJOJE.....	14 psl.
2.1. Projektų vertinimo etapai.....	14 psl.
2.2. Projektų vertinimas NMA Kontrolės departamento teritoriniuose skyriuose.....	19 psl.
2.3. Projektų vertinimas NMA.....	29 psl.
2.4. Projektų atranka NMA Projektų atrankos komisijoje.....	37 psl.
2.5. Projektų atranka ŽŪM Projektų atrankos komitete.....	39 psl.
3. VALSTYBĖS KONTROLĖS ATLIKTI SAPARD PROGRAMOS AUDITAI IR JŲ METU NUSTATYTI PASTEBĖJIMAI.....	41 psl.
3.1. LR valstybės kontrolės SAPARD programos auditų apimtis ir metodai.....	41 psl.
3.2. Valstybės kontrolės nustatyti pastebėjimai SAPARD programos audito metu.....	43 psl.
3.2.1. Didelės svarbos pastebėjimai.....	44 psl.
3.2.2. Vidutinės svarbos pastebėjimai.....	46 psl.
3.2.3. Nedidelės svarbos pastebėjimai.....	49 psl.
4. KOKYBINIO TYRIMO ANALIZĖ.....	51 psl.
4.1. Tyrimo problema ir metodika.....	51 psl.
4.2. Anketos analizė.....	52 psl.
4.2.1. Kontrolės procedūrų efektyvumas.....	52 psl.
4.2.2. Projektui skirtų vertinimo terminų nesilaikymas.....	55 psl.
4.2.3. Projektų atrankos delegavimas Projektų atrankos komitetui.....	58 psl.
4.2.4 Galimai dirbtinis projektų suskaidymas.....	60 psl.
IŠVADOS.....	62 psl.
REKOMENDACIJOS.....	67 psl.
LITERATŪROS SĄRAŠAS.....	69 psl.
PRIEDAI.....	77 psl.

IVADAS

Lietuva, kaip ir kitos buvusios šalys kandidatės, prieš įstodamos į Europos Sąjungą, turėjo galimybę pasinaudoti Europos Sąjungos finansine parama pagal Specialiąją žemės ūkio ir kaimo plėtros programą (SAPARD), kurios tikslas buvo sumažinti skirtumus tarp šalių kandidačių ir Europos Sąjungos vykdomos žemės ūkio politikos.

Šalys – kandidatės, siekusios šios programos paramos, turėjo įvykdyti Europos Sąjungos (toliau ES) nustatytus reikalavimus. Lietuva, vykdydama šiuos reikalavimus, parengė ir su Europos Komisija suderino Nacionalinę žemės ūkio ir kaimo plėtros programą 2000-2006 metams (toliau NŽŪKPP), kuria remiantis ir buvo įgyvendinama SAPARD programa. Vykdydant reikalavimus, taip pat buvo įsteigta Nacionalinė mokėjimo agentūra prie Žemės ūkio ministerijos (toliau NMA), kuri padedant LR žemės ūkio ministerijai (toliau ŽŪM) buvo atsakinga už SAPARD paramos administravimą.

Lietuva, 2004 m. gegužės 1 d. įstojusi į ES, nebeteko teisės pasinaudoti SAPARD parama, tačiau šios programos remtinų sričių finansavimas nenutrūko. Nuo įstojimo į ES, Lietuva įgijo teisę pasinaudoti struktūrinių fondų lėšomis, iš kurių Europos žemės ūkio orientavimo ir garantijų fondas (toliau EŽŪOGF) bei Žuvininkystės orientavimo finansinis instrumentas (toliau ŽOFI) teikia paramą visoms buvusioms SAPARD programos kryptims.

Lietuva prieš pasinaudodama struktūrinių fondų parama, taip pat turėjo įvykdyti ES reikalavimus, kurie turi užtikrinti ES lėšų administravimo efektyvumą. Vykdydant reikalavimus, buvo parengtas ir Europos Komisijos patvirtintas Lietuvos 2004-2006 m. bendrasis programavimo dokumentas (toliau BPD), taip pat pagal ES nustatytą institucinę struktūrą buvo patvirtintos institucijos, kurios turi administruoti struktūrinių fondų paramą.

BPD buvo išskirti 5 pagrindiniai prioritetai, iš kurių ketvirtasis – „Kaimo ir žuvininkystės plėtra“ (toliau BPD IV – asis prioritetas), numato paramą visoms sritims, kurias rėmė ir SAPARD programa. Šio prioriteto struktūrinių fondų (EŽŪOGF ir ŽOFI) lėšų administravimas, buvo pavesta NMA kartu su LR žemės ūkio ministerija, vadovaujant LR finansų ministerijai (toliau FM).

NMA ir ŽŪM, prieš pradėdant įgyvendinti SAPARD programą, turėjo sukurti teisinę bazę, kuria remiantis turi administruoti SAPARD programą bei užtikrinti efektyvų ES finansinės paramos naudojimą. Tokia teisinė bazė, užtikrinanti efektyvų ES lėšų panaudojimą, privaloma ir administruojant struktūrinių fondų (EŽŪOGF ir ŽOFI) lėšas, kurią kuriant NMA, ŽŪM ir FM, buvo pasinaudota sukaupta SAPARD patirtimi.

Svarbus dalykas įsisavinant SAPARD programos lėšas buvo kaimo gyventojų, ūkininkų, žemės ūkio bendrovių bei kitų fizinių ir juridinių asmenų aktyvumas bei kūrybingumas kurti projektus pagal atitinkamas NŽŪKPP paramos priemones. Sukurti projektai buvo pateikiami

NMA, o tiksliau teritoriniams skyriams. Toks pats gyventojų aktyvumas būtinas norint įgyvendinti ir BPD IV – ajį prioritetą. Sukurti projektai, pagal BPD IV – ajį prioritetą buvo ir yra pateikiami taip pat NMA teritoriniams skyriams.

Iš pateiktų projektų pagal SAPARD programą ne visi galėjo gauti paramą, o tik tie, kurie geriausiai atitikdavo NŽŪKPP įtvirtintus reikalavimus. Taip pat ir ne visi projektai pateikti pagal BPD IV ajį prioritetą galėjo bei gali gauti paramą, o tik tie, kurie geriausiai atitinka BPD IV–o prioriteto priemonėms keliamus reikalavimus. Todėl projektai turi dalyvauti projektų atrankoje - vertinime, kurio pagrindinis tikslas yra atrinkti tik tuos projektus, kurie labiausiai atitiktų ES keliamus reikalavimus, kurie buvo įtvirtinti atitinkamai NŽŪKPP ir BPD IV – ajame prioritete.

Lietuvoje galima išskirti 2 projektų vertinimo lygmenis, gautų tiek pagal SAPARD programą, tiek pagal BPD IV-ajį prioritetą. Pirmajame lygmenyje projektai vertinami institucijose, kurios atsakingos už ES paramos įsisavinimą. Vertinant SAPARD projektus – NMA, o vertinant projektus gautus pagal BPD IV – ajį prioritetą - NMA ir LR žemės ūkio ministerijoje. Šiame lygmenyje reikėtų išskirti keturis etapus. Pirmajame etape, gauti projektai vertinami NMA Kontrolės departamento teritoriniuose skyriuose (toliau KDTS). Šio etapo pagrindinis tikslas yra įsitikinti, ar pateikti visi reikalaujami dokumentai kartu su projektu, ir patikrinti, ar pateiktuose projektuose bei dokumentuose esanti informacija atitinka tikrovę. Antrajame etape projektai vertinami NMA Projektų vertinimo skyriuje (toliau PVS). Šio etapo pagrindinis tikslas yra įvertinti, ar kiekvienas projektas atitinka tinkamumo kriterijus, ir apskaičiuoti, kokią paramos sumą galima skirti projektui įgyvendinti. Trečiajame vertinimo etape vyksta projektų atranka, remiantis KDTS ir PVS pateiktais duomenimis, kuriuose pateikiama informacija apie projekto atitikimą nustatytiems kriterijams. Projektų gautų pagal SAPARD programą, atranka vykdavo NMA, o vykdyti projektų atranką, siekiančių paramos pagal BPD IV – ajį prioritetą, buvo deleguota ŽŪM. Ketvirtame etape priimamas galutinis sprendimas dėl projekto finansavimo. Vertinant SAPARD programos projektus, šį sprendimą priimdavo NMA direktorius, o galutinį sprendimą dėl BPD IV – ojo prioriteto projekto finansavimo priima ŽŪM.

Projektai šiuose etapuose vertinami pagal kiekvienos institucijos patvirtintą teisinę bazę, kuri kaip minėjome, turi užtikrinti efektyvų ES finansinės paramos panaudojimą. Todėl darbe analizuosime, ar patvirtinta teisinė bazė, kuria remiantis atliekamas vertinimas, praktikoje užtikrina efektyvų ES lėšų panaudojimą.

NMA, prieš pradėdama administruoti SAPARD paramą, taip pat turėjo atitikti ES nustatytus akreditavimo kriterijus, kurių ji turėjo laikytis vertindama SAPARD projektus. Tų pačių akreditavimo kriterijų NMA privalo laikytis ir vertindama projektus, gautus pagal BPD IV

– aji prioriteta. Minetu akreditavimo kriteriju laikymasis, patvirtina, kad ES lėšos administruojamos efektyviai.

ES, skirdama finansinę paramą, siekia, kad ji būtų naudojama skaidriai ir teisėtai, todėl ES įpareigojo šalis, kurioms teikiama parama, atlikti ES skiriamų lėšų auditą. Lietuvoje atlikti ES skiriamos finansinės paramos auditą bei skiriamų lėšų administravimo sistemos vertinimą ir tobulinimą buvo pavesta LR valstybės kontrolei. LR valstybės kontrolė atliko 2 SAPARD išlaidų ataskaitų patvirtinimo auditus, kurių pagrindinė užduotis buvo finansinių ataskaitų patvirtinimas, tačiau dėmesys taip pat buvo skiriamas ir atliekamam SAPARD projektų vertinimui. Atlikus minėtus auditus, LR valstybės kontrolė nustatė, kad NMA ir jos patvirtinta teisinė bazė, kuria remiantis vertinami projektai, ne visuomet užtikrina efektyvų ES lėšų administravimą. Kaip minėjome, administruojant BPD IV – ojo prioriteto projektus, yra naudojamosi SAPARD programos patirtimi, todėl darbe taip pat analizuosime, ar LR valstybės kontrolės nustatyti pastebėjimai gali pasikartoti ir vertinant projektus pagal BPD IV – ojo prioriteto priemones.

Taigi, LR valstybės kontrolės atliekamą ES paramos auditą mes priskirtume antrajam projektų vertinimo lygmeniui.

Reikėtų paminėti, kad yra dar vienas ES skiriamų lėšų audito lygmuo, kuris atliekamas ne Lietuvoje. Šį auditą atlieka Europos Komisijos padalinių vidaus auditorius ir Europos audito rūmų auditorius. Viena iš šio audito atlikimo priežasčių - išspręsti ginčytinus klausimus tarp institucijų administruojančių finansines lėšas, ir LR valstybės kontrolės, kylančius dėl LR valstybės kontrolės pastebėjimų, atlikus auditus. Todėl mes savo darbe aptarsime, dėl kokio pažeidimo turėjo būti atliktas auditas Lietuvos atžvilgiu.

Tyrimo objektas:

NMA ir ŽŪM veikla vertinant SAPARD bei BPD IV – ojo prioriteto projektus.

Tyrimo dalykas:

Lietuvos ir Europos Sąjungos teisinė bazė reglamentuojanti projektų vertinimą, valstybinio audito dokumentai ir statistinė informacija.

Darbo tikslas:

Išanalizuoti SAPARD ir BPD IV – ojo prioriteto projektų vertinimą, ypač didelį dėmesį kreipiant į NMA atitikimą akreditavimo kriterijams.

Šiam tikslui pasiekti iškeliami šie darbo **uždaviniai**:

1. Aptarti SAPARD programą, struktūrinius fondus (EŽŪOGF ir ŽOFI) ir jų administravimą Lietuvoje;
2. Išnagrinėti Lietuvos teisinę bazę reglamentavusią SAPARD projektų vertinimą, bei dabar reglamentuojančią BPD IV – ojo prioriteto projektų vertinimą ir įsitikinti, ar praktikoje ji užtikrina efektyvų ES lėšų administravimą.

3. Išdėstyti nustatytus LR valstybės kontrolės pažeidimus projektų vertinimuose, atlikus SAPARD programos auditus;

4. Nustatyti, ar NMA laikosi akreditavimo kriterijų vertindama projektus, kurie pateikti pagal BPD IV – aji prioritetą.

Savo darbe iškėliau tokią **hipotezę**:

BPD IV – ojo prioriteto projektų vertinimą reglamentuojanti Lietuvos teisinė bazė praktikoje ne visuomet užtikrina efektyvų Europos Sąjungos lėšų administravimą.

Darbe naudojami tyrimo **metodai**:

1. Teorinės literatūros analizė. Analizuojami Europos Sąjungos bei LR teisės aktai, kurie reglamentuoja SAPARD programą bei struktūrinių fondų (EŽŪOGF, ŽOFI) naudojimą. Analizuojant projektų vertinimą, nagrinėjama Lietuvos teisinė bazė – NMA direktoriaus įsakymai, LR žemės ūkio bei finansų ministro įsakymai. Taip pat nagrinėjama NMA pateikta statistinė informacija. Dėstant LR valstybės kontrolės atliktą SAPARD programos auditą, remiamasi valstybinio audito dokumentais.

2. Anketinis. Atliekant kokybinį tyrimą kartu su LR valstybės kontrolės pareigūnais siekiant įsitikinti, ar darbe išskirtos problemų grupės egzistavusios vertinant SAPARD projektus, gali pasikartoti ir vertinant BPD IV – ojo prioriteto projektus.

Darbo struktūra:

Darbą sudaro įvadas, keturios tarpusavyje susijusios dalys, kuriose nagrinėjamos sekančios temos, bei išvados. Darbo pabaigoje pateikiamas literatūros sąrašas bei priedai, į kuriuos įeina formulės, kuriomis buvo atliekami skaičiavimai, statistinė informacija, projektų vertinimo elementai, kriterijai, darbo instrukcijos, anketos klausimynas, bei projektų vertinimo etapų nuoseklus duomenų atsekamumo schemas.

Pirmoje dalyje apžvelgiama SAPARD programa bei struktūriniai fondai (EŽŪOGF, ŽOFI), jų administravimas Lietuvoje. Pateikiami NMA akreditavimo kriterijai.

Antroje dalyje nagrinėjamas SAPARD ir BPD IV – ojo prioriteto projektų vertinimas NMA ir ŽŪM sudarytame Projektų atrankos komitete, pagal išskirtus vertinimo etapus. Didelį dėmesį teikiant projektų vertinimo terminams, darbuotojų darbo krūviui, vykdomoms kontrolės procedūroms, nustatinėjama, ar NMA vertindama projektus, atitinka akreditavimo kriterijus.

Trečioje dalyje aptariama, kaip LR valstybės kontrolė atliko SAPARD programų auditą. Bandoma nustatyti, ar LR valstybės kontrolės pastebėjimai, susiję su projektų vertinimu gali pasikartoti ir vertinant BPD IV – ojo prioriteto projektus.

Ketvirtoje dalyje nagrinėjami atlikto savarankiško tyrimo rezultatai.

Darbo pabaigoje apibendrinamos mokslinio darbo išvados bei pateikiamos rekomendacijos.

1. SAPARD PROGRAMA IR STRUKTŪRINIAI FONDAI (EUROPOS ŽEMĖS ŪKIO ORIENTAVIMO IR GARANTIJŲ FONDAS, ŽUVININKYSTĖS ORIENTAVIMO FINANSINIS INSTRUMENTAS) BEI JŲ ĮGYVENDINIMAS LIETUVOJE

1.1. SAPARD programa ir struktūriniai fondai (EŽŪOGF, ŽOFI)

Iki įstojimo į ES, šalių kandidačių (Čekija, Estija, Bulgarija, , Slovėnija, Vengrija, Lenkija, Latvija, Slovakija, Rumunija, Lietuva) regioninė politika daugiausiai rėmėsi finansine parama iš trijų pasirengimo narystei programų, kurių viena – SAPARD, skirta teikti paramą žemės ūkiui ir kaimo plėtrai, nes šalių kandidačių vykdoma žemės ūkio politika neatitiko ES žemės ūkio politikos [40].

ES nustatė du pagrindinius SAPARD programos tikslus, kurie buvo įtvirtinti 1999 m. birželio 21 d. Tarybos reglamente (EB) Nr.1268/1999 dėl Bendrijos paramos pasirengimo stojimui priemonėms žemės ūkio ir kaimo plėtros srityse Vidurio ir Rytų Europos šalims kandidatėms pasirengimo stojimui laikotarpiu (toliau SAPARD reglamentas):

- a) padėti įgyvendinti *acquis communautaire*, skirtą Bendrajai žemės ūkio politikai ir su ja susijusioms politikos sritims;
- b) spręsti prioritetines ir konkrečias problemas, susijusias su nuosekliu šalių kandidačių žemės ūkio sektoriaus ir kaimo vietovių derinimu.

SAPARD reglamente šiems dviems SAPARD programos tikslams pasiekti buvo nustatyta 15 paramos priemonių, kurias įgyvendinant šalyse kandidatėse, būtų suteikiama ES finansinė parama. Visas 15 paramos priemonių būtų galima suskirstyti į šiuos paramos sektorius: 1. Žemės ūkis; 2. Kaimo vietovės; 3. Miškininkystė; 4. Aplinkosauga; 5. Profesinis mokymas; 6. Žuvininkystė. Reikėtų paminėti, kad mūsų išskirtas šeštasis paramos sektorius buvo labai siauras, nes buvo orientuotas tik į žuvininkystės produktų perdirbimą.

Pagal šią programą šalims kandidatėms kasmet nuo 2000 metų iki įstojimo į ES buvo numatyta skirti 520 mln. eurų (1999 m. kainomis). ES įsipareigojo dažniausiai padengti tik apie 37,5 % projekto išlaidų, o likusią dalį turėdavo padengti galutinis paramos gavėjas ir valstybė. Tik tam tikrais atvejais ES galėdavo padengti visas projekto išlaidas [31].

Valstybės kandidatėms, tapus ES narėmis (Kipras, Čekija, Estija, Vengrija, Latvija, Lietuva, Malta, Lenkija, Slovakija, Slovėnija), jos prisidėjo prie ES regioninės politikos įgyvendinimo, kurios pagrindinis tikslas – sumažinti regioninius skirtumus, tarp ES šalių ir naujai įstojusių narių. Šiam tikslui pasiekti numatyta 4 struktūrinių fondų bei Sanglaudos fondo parama [31].

Viena iš regioninės politikos sudedamųjų dalių yra sumažinti skirtumus tarp ES šalių ir naujų narių žemės ūkyje, kita - žuvininkystės sektoriuje. Tam pasiekti buvo skirti 2 struktūriniai fondai (EŽŪOGF ir ŽOFI), kurie ir pakeitė SAPARD programą [35].

Iš EŽŪOGF orientavimo dalies yra finansuojami mūsų išskirti pirmi 5 SAPARD programos paramos sektoriai, be to, šis fondas numato paramą ir vienai naujai paramos sričiai - nelygių moterų ir vyrų teisių panaikinimui. Iš ŽOFI yra finansuojamas mūsų išskirtas šeštasis SAPARD programos sektorius, tačiau lyginant su SAPARD programa, ŽOFI finansuoja ne tik žuvininkystės produktų perdirbimą, bet ir veiklą susijusią su pačia žvejyba (laivyno atnaujinimas, akvakultūra, bendros įmonės ir t.t.) [35].

Naujai į ES įstojusioms šalims 2004-2006 m. iš EŽŪOGF bei ŽOFI buvo numatoma skirti apie 8 mlrd. eurų (2004 m. kainomis). Lygiai kaip ir finansuojant SAPARD programos projektus, ES dažniausiai padengdavo tik dalį projekto lėšų. Finansuojant projektus iš EŽŪOGF garantijų skyriaus, ES parama siekia iki 75 %, o kartais ir iki 85 %, o finansuojant projektą iš ŽOFI, ES padengia apie 50 % projekto išlaidų. Likusias projekto išlaidas turi padengti galutinis paramos gavėjas ir pati valstybė. Taip pat, išskirtiniais atvejais ES galėdavo padengti ir 100 % projekto išlaidų [31].

Šalys, norėdamos pasinaudoti SAPARD bei EŽŪOGF ir ŽOFI parama, turėjo įgyvendinti ES keliamus reikalavimus:

I. Paruošti programas, pagal kurias administruojamos atitinkamai SAPARD ir struktūrinių fondų paramos;

Kiekviena šalis kandidatė, norėdama pradėti naudotis SAPARD programa, turėjo patvirtinti savo Nacionalinę žemės ūkio ir kaimo plėtros programą, kurioje turėjo išskirti savo prioritetus bei šiems prioritetams įgyvendinti pasirinktas SAPARD paramos priemones [5].

ES šalys norėdamos įsisavinti SF lėšas, privalėjo parengti plėtros planus arba Bendrojo programavimo dokumento ir jo priedo projektus, kuriuose taip pat nurodoma, kaip bus įgyvendinama struktūrinių fondų parama [31].

II. Šalys pagal ES nustatytą institucinę struktūrą turėjo patvirtinti institucijas, kurios administruos SAPARD programą bei struktūrinius fondus (EŽŪOGF, ŽOFI).

Šalys kandidatės, siekusios SAPARD programos paramos turėjo patvirtinti: 1. Vadovaujančią instituciją, kuri turėjo būti atsakinga už efektyvų bei veiksmingą SAPARD programos valdymą; 2. Mokėjimo instituciją, kuri atsakinga už ES išlaidų sertifikavimą; 3. Monitoringo komitetą, kuris vertins, kaip įgyvendinama SAPARD programa; 4. SAPARD agentūrą, kuri atliktų 2 pagrindines funkcijas : a) įgyvendinimo (kviesti teikti paraiškas, vertinti projektus, sudarinėti sutartis su patvirtintų projektų pareiškėjais); b) mokėjimo (tikrinti mokėjimo prašymus, tvirtinti mokėjimus, atlikti mokėjimus) [40].

SAPARD agentūra prieš pradėdama vykdyti savo pagrindines funkcijas, turėjo būti akredituota nepriklausomos nuo mokėjimo ir koordinavimo įstaigų audito įmonės, kuri patvirtindavo, kad SAPARD agentūra atitinka akreditavimo kriterijus, kuriais SAPARD agentūra pakankamai užtikrina administracinį organizavimą bei vidaus kontrolės sistemos tinkamą funkcionavimą [3]. Tačiau mes išskirsime tik tuos akreditavimo kriterijus, kurie susiję su SAPARD agentūros (toliau Agentūra) vykdoma įgyvendinimo funkcija. Šie kriterijai įtvirtinti Europos Komisijos reglamente (EB) Nr. 1663/95 1995 m. liepos 7 d., nustatančiame išsamias taisykles dėl Tarybos reglamento (EEB) Nr. 729/70 apibrėžtos EŽŪOGF garantijų skyriaus sąskaitų apmokėjimo tvarkos taikymo:

1. Agentūra turi įdiegti toliau išvardytas procedūras arba kitas procedūras, suteikiančias tokias pat garantijas:

a) Agentūra turi parengti detalias, rašytines paraiškų dėl projektų patvirtinimo procedūras.

Šios procedūros turi užtikrinti, kad būtų nagrinėjami tik tie atrinkti projektai, kurie atitinka atrankos kriterijus, ir kad būtų tvarkoma projekto byla su visa svarbia informacija, reikalinga projekto auditui atlikti.

b) Pareigų pasiskirstymas turi būti toks, kad joks pareigūnas vienu metu niekada negalėtų būti atsakingas daugiau kaip už vieną dalyką: projektų patvirtinimą, mokėjimų patvirtinimą, sumų mokėjimą ar apskaitymą, ir kad kiekvienas pareigūnas, atliekantis vieną iš šių funkcijų, būtų prižiūrimas antro pareigūno, be to turi būti priimami tik tinkami patirtį turintys darbuotojai.

c) Kiekvienas už patvirtinimą atsakingas pareigūnas savo žinioje turi turėti detalų būtinų atlikti patikrų sąrašą. Jis prašymą pateisinamuose dokumentuose patvirtina, kad patikros buvo atliktos.

Turi būti įrodyta, kad darbus tikrino aukštesnės kategorijos darbuotojai. Projektų analizės, įvertinimo ir patvirtinimo įrodymai turi būti rašytiniai. Projekto analizė turi būti atliekama vadovaujantis gero finansinio valdymo principais.

2. Agentūra turi įkurti vidaus audito tarnybą arba analogišką tarnybą, siekdama užtikrinti efektyvų Agentūros vidaus kontrolės sistemos veikimą.

3. Agentūra turi laiku apdoroti iš paramos gavėjų gautas paraiškas.

Kalbant apie SF paramos administravimo institucinę struktūrą, taip pat turėjo būti paskirta: 1. Vadovaujanti institucija, kuri turi koordinuoti struktūrinių fondų paramos įgyvendinimą; 2. Mokėjimo institucija, kuriai pavesta sertifikuoti ES lėšomis finansuojamų išlaidų atitikimą nustatytiems reikalavimams; 3. Priežiūros komitetas, kuris turėjo užtikrinti SF valdymo efektyvumą bei našumą. Be šių pagrindinių institucijų, įgyvendinimo institucinę sistemą turėjo sudaryti įgyvendinančios institucijos bei tarp jų ir vadovaujančių institucijų esančios tarpinės institucijos, kurioms gali būti pavestos vadovaujančios arba mokėjimo institucijos funkcijos. Įgyvendinančios institucijos buvo atsakingos už tų pačių dviejų pagrindinių funkcijų vykdymą (

įgyvendinimo bei mokėjimo), kurias vykde ir Agentūra. Įgyvendinančios institucijos taip pat turėjo atitikti akreditavimo kriterijus[31].

Kiekviena šalis siekusi SAPARD programos paramos ir atitikusi keliamus reikalavimus, su ES turėjo dar ir pasirašyti daugiametę finansavimo sutartį, kurioje būdavo išdėstytos techninės, teisinės ir administracinės sąlygos, kuriomis vykdoma SAPARD programa, be to kiekvienais metais kiekviena šalis turėjo dar pasirašyti ir metines finansavimo sutartis, kuriose ES įsipareigodavo skirti tam tikrą sumą valstybei kandidatėi [2].

Tik įvykdžiusios ES keliamus minėtus reikalavimus, šalys kandidatės bei naujai įstojusios narės į ES galėjo tikėtis ES finansinės paramos.

Šiame poskyryje pateikėme pagrindinius reikalavimus, kuriuos turi atitikti šalys siekusios SAPARD ir EŽŪOGF bei ŽOFI finansinės paramos. Todėl kitame poskyryje aptarsime, kaip buvo įgyvendinama SAPARD programa bei struktūriniai fondai (EŽŪOGF ir ŽOFI) Lietuvoje.

1.2. SAPARD programos bei struktūrinių fondų (EŽŪOGF bei ŽOFI) įgyvendinimas Lietuvoje

Lietuva, SAPARD paramos lėšų administravimui pasiruošimą pradėjo 1999 m. Tais metais buvo pradėta rengti Nacionalinė žemės ūkio ir kaimo plėtros programa 2000-2006 m., kuri oficialiai buvo patvirtinta 2000 m. lapkričio 27 d ES Komisijos sprendimu Nr.3329. Šioje programoje buvo nustatyti 4 pagrindiniai tikslai, kurių buvo siekiama įgyvendinant SAPARD programą:

1. Stiprinti žemės ūkio sektoriaus konkurencingumą bei pajamas, ypatingai šeimų ūkius, gerinant esamą produkciją ir įvairinant ūkių veiklas;
2. Diegti naujas technologijas bei kokybės vadybą gamybos procese, siekiant tobulinti maisto produktų gamybą bei jų apdorojimą;
3. Investuoti į kaimo infrastruktūrą ir skatinti naujas veiklas, siekiant padidinti kaimo bendruomenių gyvybingumą;
4. Įdiegti aplinkai nežalingus gamybos būdus bei metodus ūkininkavimui bei miškininkystei.

Šiems tikslams pasiekti, iš SAPARD reglamente įtvirtintų 15 priemonių, buvo pasirinktos 8, kurios buvo įtvirtintos NŽŪKPP: 1. Investicijos pirminei žemės ūkio gamybai (toliau I priemonė); 2. Žemės ūkio ir žuvų produktų perdirbimo ir rinkodaros tobulinimas (toliau II priemonė); 3. Ekonominės veiklos įvairinimas ir alternatyvių pajamų skatinimas (toliau III priemonė); 4. Kaimo infrastruktūros tobulinimas (toliau IV priemonė); 5. Žemės ūkiui skirtos žemės apželdinimas mišku ir miškų infrastruktūros tobulinimas (toliau V priemonė); 6. Agroaplinkosauginių ūkininkavimo būdų skatinimas (toliau VI priemonė); 7. Profesinis mokymas (toliau VII priemonė); 8. Techninė parama ir informavimas (toliau VIII priemonė).

Kai tik buvo pradėta įsisavinti SAPARD programos finansinė parama, Lietuva pradėjo pasiruošimą struktūrinių fondų lėšų administravimui. 2002 m. pavasarį buvo sudaryta Bendrojo programavimo dokumento rengimo darbo grupė bei priežiūros komisija, kuri atliko BPD rengimo priežiūrą. BPD buvo baigtas rengti 2003 m. pabaigoje ir Europos komisijos sprendimu oficialiai patvirtintas 2004 m. birželio 18 d. [31].

BPD numatyti 5 prioritetai, iš kurių ketvirtasis „Kaimo ir žuvininkystės plėtra“ orientuotas į pagalbą žemės ūkiui ir žuvininkystei. Šio prioriteto pagrindinis tikslas, kaip nurodyta BPD - remiantis gamtiniais ištekliais ir gyventojų tradicijomis, sukurti pažangų žemės ūkio, miškininkystės ir žuvininkystės sektorių, investuojant į alternatyvią veiklą bei tradicinį ūkininkavimą, į ekonominę veiklos įvairinimą. Šiam tikslui pasiekti BPD numatyta 10 paramos priemonių, iš kurių pirmos 7 yra finansuojamos iš EŽŪOGF orientavimo dalies, o likusios 3 iš ŽOFI.

Iš EŽŪOGF Lietuvoje finansuojamos šios priemonės: 1. Investicijos į žemės ūkio valdas; 2. Jaunųjų ūkininkų įsikūrimas; 3. Žemės ūkio produktų perdirbimo bei rinkodaros gerinimas; 4. Kaimo vietovių pritaikymo ir plėtros skatinimas; 5. Miškų ūkis; 6. LEADER + pobūdžio priemonė; 7. Mokymas. O iš ŽOFI : 1. Veikla susijusi su žvejybos laivynu; 2. Vandens išteklių apsauga ir plėtra, žuvininkystė, žuvų perdirbimas, rinkodara, žvejybos uosto įrengimai ir žvejyba vidaus vandenyse; 4. Kita veikla (susijusi su žuvininkyste) [35].

NŽŪKPP, pagal ES nustatytą institucinę struktūrą, buvo nurodytos institucijos, kurios administruos SAPARD programą: 1. Vadovaujančia institucija buvo paskirta ŽŪM; 2. Mokėjimo funkcijas turėjo atlikti LR finansų ministerijos Nacionalinio fondo departamentas (toliau NF); 3. Monitoringo komitetą buvo pavesta sudaryti ŽŪM; 4. Agentūros funkcijas vykdyti 1999 m. Vyriausybės sprendimu buvo pavesta NMA, kuri buvo akredituota ŽŪM, o atitikimą akreditavimo kriterijams nustatė tarptautinė audito įmonė „Price water house cooper“. Tačiau Europos Komisija, teisę savarankiškai administruoti SAPARD lėšas NMA, suteikė tik 2001 m. lapkričio 27 d. [38].

Administruoti BPD IV – ojo prioriteto priemones, patvirtintos šios institucijos: 1. Vadovaujančia institucija buvo paskirta FM; 2. Mokėjimo funkcijas, kaip ir įgyvendinant SAPARD programą, turi atlikti NF; 3. Priežiūros komitetą sudaryti pavesta FM; 4. Tarpinės institucijos funkcijos pavestos ŽŪM; 5. Įgyvendinančia institucija paskirta NMA.

Matome, kad įgyvendinti BPD IV – aji prioriteta, buvo pavesta toms pačioms institucijoms, kurios buvo atsakingos už SAPARD programos įgyvendinimą, todėl visa sukaupta patirtis administruojant SAPARD programą, yra naudojama įgyvendinant BPD IV – aji prioriteta. Be to, NMA neturėjo atitikti naujų akreditavimo kriterijų, o tai paspartino greitesnį BPD IV – ojo prioriteto lėšų įsisavinimą.

Pagal SAPARD programą Lietuvai, metinių finansavimo sutarčių pagrindu tarp Lietuvos ir ES (2000 - 2003 m.), kasmet buvo skirta vidutiniškai po 31 mln. eurų (1999 m. kainomis). Tai sudarė apie 5,7 proc. lėšų skiriamų visoms šalims kandidatėms. Taigi, per ketverius metus Lietuvai pagal SAPARD programą skirta apie 125 mln. eurų (1999 m. kainomis). Šios lėšos turi būti įsisavintos iki 2006 m. gruodžio 31 d., nes kiekvienoje metinėje finansavimo sutartyje ji nurodydavo savo įsipareigojimo laikotarpį apmokėti jai pateiktas sąskaitas [30].

Lietuvai, įgyvendinti BPD IV –ąjį prioritetą, iš EŽŪOGF orientavimo dalies ir ŽOFI 2004-2006 m. laikotarpiu yra numatyta skirti apie 135 mln. eurų (2004 m. kainomis). Taip pat, ES nustatė ir konkretų įsipareigojimo laikotarpį apmokėti jai pateiktas atitinkamų metų sąskaitas. Jis yra skaičiuojamas nuo tam tikrais metais skirtos sumos plus 2 metai [31].

Kai tik NMA buvo patvirtinta Europos Komisijos, kad ji yra tinkama administruoti SAPARD lėšas, iš karto pradėjo SAPARD programos finansinės paramos įsisavinimą. NMA nuo 2001 m. gruodžio 6 d. iki 2004 m. vasario 27 d. skelbė septynis paraiškų priėmimo etapus, kurių metu NMA buvo pateikti 1121 projektai pagal NŽŪKPP įtvirtintas priemones, dar 101 projektų pateikta ŽŪM. Iš 1222 gautų projektų, 884 buvo patvirtinti paramai gauti, o 338 projektai buvo atmesti (tai sudarė apie 27,6 % visų pateiktų paraiškų). Pagrindinės projektų atmetimo priežastys buvo: a) projekto neatitikimas ekonominiam gyvybingumui; b) netinkamai parengti verslo planai; c) netinkamai užpildyta paraiška bei kiti dokumentai. 2004 spalio mėn. duomenimis buvo įgyvendinti 351 projektai (39,7 proc. visų patvirtintų paraiškų), jiems išmokėti 73 mln. eurų paramos [33]. Detalus SAPARD programos lėšų panaudojimas kiekvienai priemonei, pateikiamas 2 priede.

Įgyvendinus 351 SAPARD projektą buvo įsigyta daug modernios technikos ūkininkavimui, sukurta apie 2000 darbo vietų, rekonstruota sodybų, įrengta per 300 poilsio vietų. Kaime sukurta 769 naujos darbo vietos alternatyvaus verslo sektoriuje. Žymi parama skirta kaimo infrastruktūrai gerinti. Didelė parama buvo skirta komunikacijų inžinerinių įrenginių tobulinimui. Per 21 tūkst. kaimo gyventojų išklause naujos žemės ūkio produkcijos technologijos, verslo ekonomikos, vadybos, finansų apskaitos, aplinkos apsaugos ir ekologinio ūkininkavimo, informacinių technologijų mokymo kursus [33]. Taigi matome, kokia yra svari SAPARD programos parama Lietuvai, tačiau dar apie didesnę jos naudą bus galima kalbėti tik tuomet, kai bus įgyvendinti visi projektai, su kuriais buvo pasirašytos paramos sutartys.

BPD IV – asis prioritetas buvo pradėtas įgyvendinti 2004 m. viduryje. Nuo 2004 m. rugpjūčio 10 d. iki 2005 m. gegužės 16d. buvo skelbti du projektų priėmimo etapai, tačiau jau nuo rugsėjo 1 d. yra paskelbtas trečiasis priėmimo etapas. Be to, planuojama ir daugiau projektų priėmimo etapų.

Per minėtus 2 kvietimus, iš viso buvo gauti 2075 projektai (beveik 2 kartus daugiau nei pagal SAPARD programą). 2005 m. rugpjūčio 31 d. duomenimis, buvo įvertinti 1122 projektai (54 % visų gautų projektų), 476 projektai buvo patvirtinti (23 % visų gautų projektų). Patvirtintiems projektams bendra ES išipareigojimo suma sudaro apie 32,7 mln. eurų [38]. Detalus BPD IV – ojo prioriteto lėšų panaudojimas kiekvienai priemonei, pateikiamas 3 priede.

Kalbėti apie BPD IV – ojo prioriteto priemonių naudą yra dar anksti, nes šiuo metu dar tik yra pradedami įgyvendinti patvirtinti projektai, tačiau tvirtai galime teigti, kad įgyvendinus BPD IV – ojo prioriteto priemonių projektus, jų nauda tikrai bus nemažesnė, nei SAPARD programos įgyvendintų projektų.

Šiame poskyryje aptarėme, kaip buvo įgyvendinama SAPARD programa, bei kaip šiuo metu administruojamas BPD IV – asis prioritetas. Išdėstėme, kokios institucijos ir kokiais dokumentais besiremdamos administravo SAPARD programą bei šiuo metu administruojamas BPD IV – ojo prioritetas. Trumpai aptarėme pateiktus projektus, kurie buvo gauti pagal SAPARD programą bei pagal BPD IV – ajį prioritetą, todėl kitame skyriuje mes analizuosime, kaip jie buvo vertinami.

2. SAPARD PROGRAMOS BEI BPD IV –OJO PRIORITETO PRIEMONIŲ PROJEKTŲ VERTINIMAS NMA IR ŽŪM

2.1. Projektų vertinimo etapai

Kaimo gyventojai, ūkininkai, žemės ūkio bendrovės bei kiti fiziniai ir juridiniai asmenys sukūrę projektus atitinkamai pagal NŽŪKPP paramos priemones ar BPD IV – aji prioriteta ir įforminę juos specialioje paraiškos formoje, pateikdavo juos KDTS, kur jie buvo pradedami vertinti. Projektai, įvertinti KDTS, pereidavo į kitus vertinimo etapus. Visi projektų vertinimo etapai bei jų tikslai nurodyti 1 lentelėje.

1 lentelė. Projektų vertinimo etapai ir jų tikslai

SAPARD programos priemonių projektų vertinimas	BPD IV – ojo prioriteto priemonių projektų vertinimas
I etapas. Projektų vertinimas	
Projektų vertinimas KDTS, kurio pagrindinis tikslas įsitikinti pateiktos pareiškėjo informacijos pakankamumu tolimesniam vertinimui bei šios informacijos tikrumu [17].	Projektų vertinimas KDTS, kurio pagrindinis tikslas įsitikinti pateiktos pareiškėjo informacijos pakankamumu tolimesniam vertinimui bei šios informacijos tikrumu [20].
II etapas. Projektų vertinimas	
Projektų vertinimas NMA Projektų vertinimo skyriuje, kurio pagrindinis tikslas nustatyti ar projektas atitinka tinkamumo kriterijus bei įvertinti prioritetinius kriterijus ir projekto išlaidų tinkamumą [18].	Projektų vertinimas NMA Projektų vertinimo skyriuje, kurio pagrindinis tikslas nustatyti ar projektas atitinka tinkamumo kriterijus bei įvertinti prioritetinius kriterijus ir projekto išlaidų tinkamumą [21].
III etapas. Projektų atranka	
Projektų atranka NMA sudarytoje Projektų atrankos komisijoje, kurio pagrindinis tikslas atrinkti iš visų pateiktų projektų pagal tam tikrą sektorių tik tuos projektus, kurie labiausiai atitinka tinkamumo kriterijus [19].	Projektų atranka ŽŪM sudarytame Projektų atrankos komitete kurio pagrindinis tikslas atrinkti iš visų pateiktų projektų pagal tam tikrą sektorių tik tuos projektus, kurie labiausiai atitinka tinkamumo kriterijus [24].
IV etapas. Galutinis sprendimo priėmimas dėl projekto tinkamumo	
Pagal Projektų atrankos komisijos rekomendaciją, NMA direktorius pasirašo įsakymą dėl projekto finansavimo [19].	ŽŪM priima galutinį sprendimą dėl projekto finansavimo, kuris gali būti ir priešingas Projektų atrankos komiteto rekomendacijai [15].

Iš mūsų sudarytos lentelės matome, kad projektų, kurie siekė paramos tiek pagal SAPARD programą, tiek pagal BPD IV –ąjį prioritetą, pirmi 3 vertinimo etapai bei jų tikslai visiškai identiški. I – ajame etape projektai vertinami KDTS, kurio pagrindinis tikslas yra įsitikinti pateiktos informacijos pakankamumu bei tikrumu. II – ajame etape gauti projektai vertinami NMA PVS, šio etapo tikslas nustatyti, ar projektas atitinka tinkamumo kriterijus specifinius (prioritetinius) kriterijus ir nustatyti projektų išlaidų tinkamumą. III - iajame etape vyksta projektų atranka. Šio etapo tikslas – iš visų pateiktų projektų pagal atitinkamus sektorius atrinkti tuos, kurie labiausiai atitinka tinkamumo kriterijus. SAPARD projektai buvo atrinkinėjami NMA Projektų atrankos komisijoje (toliau PAK), o BPD IV – ojo prioriteto projektų atranka buvo deleguota tarpinei institucijai ŽŪM, jos sudarytajam Projektų atrankos komitetui. IV – ajame etape priimamas galutinis sprendimas dėl projekto finansavimo. Galutinį sprendimą dėl SAPARD projekto finansavimo priimdavo NMA direktorius, pasirašydamas įsakymą, tačiau šis sprendimas negalėdavo būti priešingas PAK pateiktai rekomendacijai. Galutinį sprendimą dėl BPD IV – ojo prioriteto projektų finansavimo priima ŽŪM, tačiau skirtingai nei NMA direktorius, ŽŪM galėdavo priimti ir priešingą sprendimą Projektų atrankos komiteto rekomendacijai dėl projekto finansavimo.

SAPARD bei BPD IV – ojo prioriteto projektams įvertinti, t.y., pereiti visus mūsų minėtus 4 vertinimo etapus buvo nustatinėjamas terminas. Projektų, siekiančių SAPARD programos paramos, konkretūs įvertinimo terminai buvo nustatinėjami prieš kiekvieną paraiškų priėmimo etapą, t.y., dar nežinant, kiek bus pateikta projektų. Šie projektų įvertinimo terminai kartu su paraiškų priėmimo etapais būdavo skelbiami NMA direktoriaus įsakyme. Projektų siekiančių paramos pagal BPD IV – ajį prioritetą, įvertinimo terminai yra nustatyti LR finansų ministro 2004 m. sausio 28 d. įsakyme Nr. 1K-033 „Dėl Lietuvos 2004-2006 m. bendrojo programavimo dokumento priemonių ir projektų, finansuojamų įgyvendinant šias priemones, administravimo ir finansavimo taisyklių patvirtinimo“ bei jo pakeitime (LR finansų ministro 2005 m. vasario 4 d. įsakymas Nr. 1K-041) (toliau LR finansų ministro įsakymas), kuriame nurodoma, kad projektus rekomenduojama įvertinti per 3 mėn. nuo projektų galutinės paraiškos surinkimo dienos. Būtina atkreipti dėmesį, kad šis 3 mėn. įvertinimo terminas yra bendras, t.y., jis nustatytas ne tik BPD IV – ojo prioriteto priemonių projektams įvertinti, bet ir kitų likusių BPD prioritetų (I, II, III, V) projektams įvertinti. Mūsų nuomone, tai nėra visiškai teisinga, nes projektai pagal BPD prioritetų priemones yra labai skirtingi savo specifika bei sudėtingumu, todėl ir projektų įvertinimo terminas turėtų būti nustatytas skirtingas.

Remiantis NMA direktoriaus įsakymuose nurodytais SAPARD ir LR finansų ministro įsakyme nurodytais BPD prioritetų projektų įvertinimo terminais bei pateiktų projektų skaičiumi, pabandėme apskaičiuoti projektų įvertinimo trukmę, kuri pateikta 2 lentelėje.

2 lentelė . SAPARD ir BPD IV – ojo prioriteto projektų vertinimo trukmė

Paraiškų pateikimo etapai	Paramos priemonės pagal, kurias buvo priimami projektai	Gautų projektų skaičius	Laikotarpis iki kada projektas turi būti įvertintas	Darbo dienų skaičius skirtas projektų vertinimui	Darbo dienų skaičius (d. d.) kontrolės procedūroms atlikti
Nuo 2001-12-06 iki 2001-12-21	I, II, III, IV, VII	121	-	-	-
Nuo 2002-03-26 iki 2002-04-25.	I	81	2002-07-31	90	1,1 d. d.
Nuo 2002-07-08 iki 2002-12-20	I, II, III, IV, VII	392	2003-01-31	146	0,4 d. d.
Nuo 2003-02-08 iki 2003-04-14	I, IV	256	2003-06-13	107	0,4 d. d.
Nuo 2003-02-22 iki 2003-05-23.	I	77	2003-08-11	78	1,0 d. d.
Nuo 2003-10-03 iki 2003-11-28	I, V	128	2004-04-30	146	1,1 d. d.
Nuo 2004-02-09 iki 2004-02-27.	I, V	66	2004 m. liepos 29 d.	121	1,8 d. d.
Viso		1121		688	
Nuo 2004-08-10 iki 2004-12-10	Pagal visas BPD IV-ojo prioriteto priemones	883	2005-03-10	153	0,2 d. d.
Nuo 2005-03-01 iki 2005-05-16	Pagal visas BPD IV-ojo prioriteto priemones	1192	2005-08-16	120	0,1 d. d.
Viso		2075		273	

Šios mūsų sudarytos lentelės analizę mes suskirstysime į dvi dalis. Pirma, mes išanalizuosime projektus, kurie siekė SAPARD paramos, pateikimo etapus, pateiktus projektus bei projektų vertinimo trukmę, o vėliau ir projektus siekiančius paramos pagal BPD IV-ąją prioritetą.

Iš 2 lentelės matome, kad NMA priiminėjo projektus, pagal I, II, III, IV, V ir VII NŽŪKPP įtvirtintas paramos priemones. Reikėtų atkreipti dėmesį, kad pagal VII paramos priemonę buvo surinkinėjami jau ŽŪM įvertinti projektai, todėl NMA buvo atsakinga ne už VII priemonės projektų vertinimą, o tik už jų įgyvendinimo priežiūrą. Taip pat iš lentelės matome, kad nebuvo surenkami projektai ir pagal VIII-ąją paramos priemonę, nes už šios priemonės kaip ir VII priemonės projektų atranką buvo atsakinga ŽŪM, o NMA pavesta tik prižiūrėti projektų įgyvendinimą. Todėl mes savo darbe analizuosime tik tų paramos priemonių projektų vertinimą, už kurių vertinimą buvo atsakinga NMA t.y. I, II, III, V, VI paramos priemonės projektus.

Iš sudarytos lentelės matome, kad pagal SAPARD programą iš viso buvo pateiktas 1121 projektas, o bendras jų įvertinimo terminas buvo 688 darbo dienos. Šis įvertinimo terminas yra skirtas 1000 projektų įvertinti, nes skelbiant pirmąjį paraiškų priėmimo etapą, vertinimo terminas nebuvo nustatytas. Analizuojant atskirų pateikimo etapų vertinimo terminus, matome, kad jie nebuvo tolygūs atsižvelgiant į gautų projektų skaičių. Per 2-ąjį etapą surinktas 81 projektas turėjo būti įvertintas per 91 d. d., tuo tarpu per 3-įjį etapą surinkti 392 projektai (beveik 5 kartus daugiau nei per antrąjį etapą) turėjo būti įvertinti tik per 146 d. d. (tik 1,5 karto ilgesnis vertinimo terminas nei antrojo etapo surinktų projektų vertinimo terminas). Per 4-įjį etapą surinkti 256 projektai turėjo būti įvertinti per 107 d. d., per 5-ąjį etapą surinkti 77 projektai (gauta 4 kartus mažiau projektų lyginant su 3-uoju projektų surinkimo etapu) turėjo būti įvertinti net per 78 d. d. (beveik per 2 kartus trumpesnę terminą nei pagal 3-įjį etapą gautiems projektams įvertinti). Per 6-ąjį etapą gauti 128 projektai turėjo būti įvertinti per 146 d. d., o per 7-ąjį etapą gauti 66 projektai (gauta beveik 4 kartus mažiau nei per 4-ąjį etapą) turėjo būti įvertinti per 121 d. d. (net 1,1 karto ilgesnis vertinimo terminas nei per 4-ąjį etapą gautiems projektams įvertinti. Esant tokiai netolygiai projektų vertinimo trukmei, dar neišnagrinėję LR valstybės kontrolės pastebėjimų atliekant SAPARD programos auditus, galime teigti, kad yra rizika, kad projektai nebus laiku įvertinti. Turėtume prisiminti, kad vienas iš NMA akreditavimo kriterijų - NMA turi laiku apdoroti iš pareiškėjų gautas paraiškas. Nustatytą riziką dar labiau padidina mūsų apskaičiuotas terminas (pagal 1 priede nurodytą I-ąją formulę), numatytas skirti kontrolės procedūroms, kurias turi atlikti 1 asmuo (1 asmuo turi peržiūrėti bei patikrinti visus gautus projektus pagal visas priemones), kad projektai būtų laiku įvertinti. Per 2-ąjį etapą kontrolės procedūroms buvo numatyta skirti 1,1 d. d., per 3 – įjį ir 4 – ajį etapą po 0,4 d. d., per 5 – ajį 1 d. d., per 6 – ajį 1, 1 d. d. per 7 – ajį – 1,8 d. d. vidutiniškai. Taigi, šie mūsų apskaičiuoti terminai tikrai yra per trumpi kontrolės procedūroms, juolab, kad jų numatyta tikrai ne viena, todėl mes galime abejoti, ar tokios trumpos kontrolės procedūros, gali užtikrinti efektyvią vidaus kontrolės sistemą. Vėl turėtumėme prisiminti, kad efektyvi vidaus kontrolės

sistema yra kitas NMA akreditavimo kriterijus. Kiekvienos kontrolės procedūros efektyvumą, mes analizuosime kituose poskyriuose, nagrinėdami išsamiau mūsų išskirtus vertinimo etapus.

Analizuojant projektus, pateiktus pagal BPD IV-ąją prioritetą matome, kad buvo skelbti du priėmimo laikotarpiai ir NMA priiminėjo projektus pagal visas BPD IV – ojo prioriteto priemones, už kurių vertinimą ji ir buvo atsakinga. Reiktų turėti omenyje, kad lentelėje pateikti du paraiškų priėmimo laikotarpiai yra sąlyginiai, nes į kiekvieną laikotarpį įėjo visų dešimties BPD IV – ojo prioriteto priemonių priėmimo etapai.

Iš pateiktos 2 lentelės matome, kad NMA pagal BPD IV – ojo prioriteto priemones, buvo pateikti iš viso 2075 projektai (beveik 2 kartus daugiau projektų negu pagal SAPARD programą), o bendras įvertinimo terminas – 273 d. d. (beveik tris kartus mažesnis nei SAPARD projektų įvertinimo terminas). Taip pat, galime pastebėti išlikusią netolygią projektų vertinimo trukmę. Per pirmąjį laikotarpį gauti 883 projektai turėjo būti įvertinti per 153 d. d., o per antrąjį laikotarpį gauti 1192 projektai (1,3 karto daugiau nei per pirmąjį laikotarpį) turėjo būti įvertinti per 120 d. d. (per 1,3 karto mažesnę terminą nei per pirmąjį laikotarpį surinkti projektai.)

Taigi, jei mes patvirtinsime, kad nebuvo laikytasi terminų vertinant SAPARD programos projektus, galėsime teigti, kad ir BPD IV – ojo prioriteto projektai nebus laiku įvertinti. Be to, riziką, kad projekto įvertinimo terminų nebus laikomasi didina ir tai, kad jie LR finansų ministro įsakymu yra apibrėžti tik kaip rekomendacinio pobūdžio ir skirti visiems BPD IV – ojo prioriteto priemonių projektams įvertinti.

Remiantis 2005-09-01 NMA duomenimis, jau yra įvertintų projektų pagal visus BPD prioritetus, todėl atsižvelgiant į vidutinę projektų įvertinimo trukmę, reiktų nustatyti atskirus terminus kiekvienam BPD prioritetui.

Iš 2 lentelės taip pat matome, kad lyginant su SAPARD projektais, žymiai sumažėjo laikas kontrolės procedūroms atlikti, tačiau jų kiekis išliko toks pats, kaip ir SAPARD projektų vertinime. Per 1 –ąjį laikotarpį gautų projektų kontrolės procedūroms atlikti skirta tik 0,2 d. d., o per 2 –ąjį laikotarpį tik 0,1 d. d. Taigi, mes vėl turime pagrindą abejoti dėl NMA atitikimo akreditavimo kriterijui – efektyvios vidaus kontrolės sistemos.

Šiame poskyryje trumpai apibūdinome projektų vertinimo etapus. Taip pat, apskaičiavome projektų įvertinimo terminus, kurių turėjo būti laikomasi, kad projektai būtų laiku įvertinti. Apskaičiavę numatytus įvertinti terminus, pastebėjome, kad jis labai netolygus SAPARD ir BPD IV – ojo prioriteto projektams įvertinti. Todėl, jei analizuodami LR valstybės kontrolės pastebėjimus, konstatuotus atliekant SAPARD programos auditus, nustatysime, kad jų nebuvo laikomasi, galėsime teigti, kad ir BPD IV – ojo prioriteto projektai gali būti ne laiku įvertinti. Aišku, kad turėsime atsižvelgti į pakitusį darbuotojų skaičių, todėl kituose poskyriuose, analizuodami išskirtus vertinimo etapus, kreipsime dėmesį ir į pakitusį darbuotojų skaičių. Taip

pat, nustatėme labai netolygų, galimą laiko tarpą SAPARD ir BPD IV – ojo prioriteto projektų kontrolės procedūroms atlikti, kad projektai būtų laiku įvertinti. Todėl skiriant tokį trumpą laiko tarpą, ypač tai pasakytina apie BPD IV – ojo prioriteto projektus, kontrolės procedūroms, mes abejojame, ar jos gali užtikrinti efektyvią vidaus kontrolės sistemą. Kituose poskyriuose mes analizuosime projektų vertinimą atskiruose etapuose, išsiaiškinsime, kiek laiko reikia skirti vienam projektui įvertinti, bei atskirai analizuosime kiekvieną kontrolės procedūrą.

2.2. Projektų vertinimas NMA Kontrolės departamento teritoriniuose skyriuose

Kaip minėjome ankstesniame poskyryje, mes prieš pradėdami analizuoti kiekvieną projekto vertinimo etapą, pateiksime duomenis apie darbuotojų skaičių, buvusį vertinant SAPARD projektus ir vertinant BPD IV – ojo prioriteto projektus.

Remiantis valstybinio audito dokumentais, sudarėme lentelę (žr. 3 lentelę) apie darbuotojų skaičių 2003-12-31, gautų projektų skaičių per 2003 m. ir darbuotojų darbo krūvį.

3 lentelė. KDTS darbuotojų darbo krūvis, 2003 metais administruojant SAPARD programos projektus

KDTS skyrius	Gautų projektų skaičius per 2003 metus	Darbuotojų skaičius	Vidutinis projektų skaičius tenkantis vienam darbuotojui
Šiaulių	74	7	10
Kauno	101	12	9
Marijampolės	59	8	7
Panevėžio	84	12	7
Klaipėdos	27	8	3
Alytaus	20	6	3
Tauragės	28	7	4
Telšių	23	7	3
Vilniaus	32	12	3
Utenos	10	8	1
Viso/vidurkis	458	87	5

Analizuojant pateiktą lentelę, reikėtų turėti omenyje, kad yra pateikiamas darbuotojų skaičius kiekviename skyriuje, kurie atsakingi tik už jiems paskirtų projektų administravimą, neskaitant KDTS vedėjo bei sekretoriaus, kurie buvo atsakingi už visų skyriuje esančių projektų administravimą.

Iš 3 lentelės matome, kad 2003 metais buvo gauti 458 projektai, darbuotojų skaičius 2003-12-31 buvo 87, o bendras projektų skaičiaus vidurkis tenkantis vienam darbuotojui – 5 projektai. Pastebime, kad atskirų teritorinių skyrių darbuotojų darbo krūvis labai netolygus. Didžiausias krūvis tekdavo Šiaulių teritoriniam skyriui (10 projektų vienam darbuotojui), Kauno teritoriniam skyriui (9 projektai vienam darbuotojui), Marijampolės ir Panevėžio teritoriniams skyriams (po 7 projektus vienam darbuotojui). Arčiausiai vidurkio yra Tauragės skyrius (4 projektai vienam darbuotojui). Dvigubai mažesnis darbo krūvis lyginant su Šiaulių, Kauno, Marijampolės, Panevėžio skyriais tekdavo Alytaus, Klaipėdos, Telšių, Vilniaus teritoriniams skyriams (po 3 projektus vienam darbuotojui).Utenos teritoriniam skyriui (1 projektas vienam darbuotojui). Taigi, remiantis netolygaus darbo krūvio analize, galime daryti išvadą, kad NMA netinkamai suplanavo žmoniškųjų išteklių poreikį teritoriniams skyriams.

Esant netolygiam darbo krūviui, vieni teritoriniai skyriai (Utenos, Vilniaus, Telšių, Tauragės, Klaipėdos) įvertindavo projektus ir pateikdavo juos NMA žymiai anksčiau, nei tą galėdavo padaryti tie teritoriniai skyriai, kuriuose buvo didelis darbo krūvis (Šiaulių, Kauno, Marijampolės, Panevėžio). Nevienodas visų dešimties KDTS įvertintų projektų pateikimas NMA, stabdydavo sprendimo priėmimą dėl projekto tinkamumo gauti SAPARD paramą, taip prailginant projektų vertinimo terminą, nes kaip išsiaiškinsime vėliau, Projektų atrankos komisijoje projektai buvo atrenkami tik tuomet, kai būdavo įvertinti visi atitinkamo sektoriaus projektai. Taip pat esant dideliame darbuotojų krūviui galime abejoti darbo atliekamo projektų vertinimo kokybe, lyginant su KDTS, kuriuose yra mažas darbo krūvis. Aiškiai skiriasi ir KDTS vedėjų darbo krūvis, todėl gali skirtis ir KDTS vedėjų vykdomų kontrolės procedūrų efektyvumas. Iš 3 lentelės matome, kad Utenos KDTS vedėjas turi peržiūrėti bei patikrinti tik 10 įvertintų projektų, tuo tarpu Kauno KDTS vedėjas turi peržiūrėti bei patikrinti net 101 įvertintą projektą (net 10 kartų daugiau).

Išnagrinėję KDTS darbuotojų darbo krūvį, administruojant SAPARD programos projektus, analizuosime KDTS darbuotojų darbo krūvį administruojant BPD IV – ojo prioriteto priemonių projektus, sieksime išsiaiškinti, ar išliko toks pat netolygus visų dešimties KDTS darbuotojų darbo krūvis.

Remiantis gautu paraiškų skaičiumi, per abu projektų priėmimo laikotarpius ir NMA direktoriaus 2005-01-11 įsakymu Nr. BR1-7 „Dėl darbuotojų, vykdančių BPD priemonių administravimą, sąrašo patvirtinimo“, sudarėme lentelę (žr. 4 lentelę) analogišką mūsų prieš tai pateiktai 3 - iajai lentelei.

4 lentelė. KDTS darbuotojų darbo krūvis administruojant BPD IV – ojo prioriteto projektus

KDTS skyrius	Gautų projektų skaičius gautų per 2 šaukimus	Darbuotojų skaičius	Vidutinis projektų skaičius tenkantis vienam darbuotojui (vidurkis)	Darbuotojų skaičius turintis būti, kad visi pateikti projektai vienu metu būtų pateikti NMA
Šiaulių	352	15	23	21
Panevėžio	296	13	22	17
Kauno	358	19	19	21
Marijampolės	238	12	19	14
Klaipėdos	188	11	16	11
Telšių	105	6	15	6
Vilniaus	212	14	15	12
Tauragės	142	10	14	8
Alytaus	87	7	12	5
Utenos	97	13	8	6
Viso	2075	120	17	

Iš pateiktos 4 lentelės matome, kad iš viso buvo pateikti 2075 (4 kartus daugiau nei 2003 m. gauta SAPARD projektų), o šiems projektams įvertinti paskirti 120 darbuotojų (tik 1,4 karto daugiau darbuotojų nei 2003 m. gautiems projektams administruoti). Darbuotojų krūvio vidurkis išaugo nuo 4 iki 17 projektų.

Iš 4 lentelės matome, kad išliko labai netolygus darbuotojų darbo krūvis atskiruose teritoriniuose skyriuose. Didžiausias krūvis tenkantis vienam darbuotojui buvo Šiaulių teritoriniame skyriuje (23 projektai vienam darbuotojui), Panevėžio (22) Kauno , Marijampolės, (po 19). Mažesnis darbo krūvis teko Telšių, Vilniaus (po 15) , o mažiausi krūviai teko Alytaus (12), Utenos (6). Esant netolygiam darbo krūviui, taip pat kaip ir vertinant SAPARD programos projektus, galutinis sprendimo priėmimo Žemės ūkio ministerijoje sudarytame Projektų atrankos komitete dėl projekto tinkamumo gauti paramą užsitęsia, nes komitetas atrinkinėja projektus, kai įvertinti visi atitinkamos priemonės projektai.

Reikia turėti omenyje, kad KDTS gali priimti ir laikinus darbuotojus. Mūsų nuomone, tai nėra visiškai teisinga, nes būtų pažeidžiamas vienas iš NMA akreditavimo kriterijų, jog turi būti

priimami tik patirtį turintys darbuotojai. Mes nemanome, kad laikinai priimami darbuotojai gali turėti patirtį vertinant projektus.

Sulyginę SAPARD (žr.3 lentelę) ir BPD IV-ojo prioriteto projektų vertintojų darbo krūvius, matome, kad didžiausias darbo krūvis išlieka Šiaulių, Kauno, Marijampolės bei Panevėžio teritoriniuose skyriuose, o mažiausi darbo krūviai išlieka Utenos, Alytaus, Vilniaus bei Telšių teritoriniuose skyriuose. Mūsų nuomone, nereikėtų priiminėti laikinų darbuotojų. Būtų tikslinga didinti pastovių darbuotojų skaičių teritoriniuose skyriuose, kuriuose yra didelis darbuotojų darbo krūvis, ir mažinti arba palikti tą patį skaičių tuose skyriuose, kuriuose yra mažas darbuotojų darbo krūvis. Todėl mes pabandėme apskaičiuoti (1 priede pateikta II – ają formulę), koks turėtų būti darbuotojų krūvis visuose KDTS, kad projektai pasiektų PVS vienu metu. Apskaičiuoti rezultatai taip pat pateikiami 4 lentelėje. Šiaulių skyriuje turėtų būti 21 darbuotojas, Panevėžio - 17, Kauno - 21, Marijampolės - 14, Klaipėdos - 11, Telšių - 6, Vilniaus - 12, Tauragės - 8, Alytaus - 5, Utenos – 6. Taigi, įsitikiname, kad teritoriniuose skyriuose, kuriuose yra didelis darbo krūvis darbuotojų skaičius yra per didelis, o skyriuose, kuriuose yra mažas darbuotojų darbo krūvis, darbuotojų skaičius per didelis.

Iš 4 lentelės matome, kad pagal BPD IV – ają prioritetą, kiekvienam skyriui buvo pateiktas didesnis skaičius projektų nei pagal SAPARD programą (žr. 3 lentelę), todėl žymiai išaugo KDTS vedėjų darbo krūvis, kas dar labiau verčia abejoti KDTS vedėjo kontrolės procedūra.

Išnagrinėję darbuotojų darbo krūvį, dabar analizuosime patį projektų vertinimą NMA KDTS. Detali schema, kaip buvo ir yra šiuo metu vertinami projektai gauti pagal BPD IV – ają prioritetą, pateikiama 13 priede.

Projektai, pateikti pagal SAPARD programą, NMA KDTS buvo vertinami vadovaujantis NMA direktoriaus įsakymu patvirtintomis KDTS darbo procedūromis, kuriomis buvo tvirtinamos kiekvienais metais, tačiau mes analizuosime tik pačias paskutines, 2004 m. patvirtintas procedūras (NMA direktoriaus 2004-07-01 įsakymas Nr. BR1-266 „ Dėl Nacionalinės mokėjimo agentūros Kontrolės departamento darbo aprašymo patvirtinimo“ [17]). Nes ankstesnės patvirtintos procedūros buvo tokios pačios. BPD IV – ojo prioriteto projektai, gauti per 2 projektų surinkimo laikotarpius, KDTS buvo vertinami vadovaujantis NMA direktoriaus 2004-08-09 įsakymu Nr. BR1-332 „ Dėl paraiškų paramai gauti pagal Lietuvos 2004-2006 m. bendrojo programavimo dokumento Kaimo plėtros ir žuvininkystės prioriteto priemonės priėmimo, registravimo ir administracinės atitikties vertinimo darbo procedūrų patvirtinimo“ [20] (toliau Administracinė atitikties procedūra) ir 2004-08-16 įsakymu Nr. 336 „ Dėl Lietuvos 2004-2006 bendrojo programavimo dokumento Kaimo plėtros ir žuvininkystės prioriteto priemonių kontrolės procedūrų patvirtinimo“[22] (toliau Kontrolės patvirtinimo procedūra) patvirtintomis procedūromis.

Projektai specialioje paraiškos formoje, siekiantys SAPARD programos paramos kartu su reikalingais dokumentais nurodytais NŽŪKPP (kiekvienai priemonei reikėjo pateikti skirtingus dokumentus), buvo pateikiami NMA KDTS sekretoriui. Sekretorius, priėmęs pateiktus dokumentus, turėdavo patikrinti, ar paraiška bei dokumentai buvo tinkamai užpildyti ir, ar tolimesniam projektų vertinimui pakanka pateiktos informacijos. Šio patikrinimo metu sekretorius turėdavo užpildyti specialų Paraiškų peržiūros tikrinimo elementų sąrašą, kuris būdavo skirtingas kiekvienai paramos priemonei. (4 priede pateikiami II - osios SAPARD priemonės Paraiškos peržiūros tikrinimo elementų sąrašo tikrinimo elementai, nes šios priemonės projektų vertinimas mums bus aktualus nagrinėjant LR valstybės kontrolės nustatytus pastebėjimus). Į šio sąrašo klausimus turėjo būti atsakinėjama “taip”, “ne”, “n/a” atitinkamame langelyje aiškiai pažymėjus ženklą “X”. Jei sekretorius, tikrindamas paraišką bei kitus pateiktus dokumentus, nenustatydavo jokių netikslumų (sunkiai įskaitomi įrašai, trūksta dokumentų ir pan.), sekretorius paraišką užregistruodavo specialiame paraiškų registravimo žurnale ir užvesdavo specialų Paraiškos vertinimo ir administravimo žurnalą, kuriame turėdavo būti žymimi su paraiškos administravimu ir vertinimu susiję veiksmai. Jei sekretorius nustatydavo netikslumų, tuomet jis turėdavo gražinti paraišką pareiškėjui bei išduoti specialią pažymą, kurioje būdavo nurodyta, kokius patikslinimus bei iki kada reikia atlikti. Pareiškėjui pateikus nurodytus dokumentus ar patikslinus duomenis iki nustatyto laikotarpio, sekretorius paraišką užregistruodavo, o jei pareiškėjas nepatikslindavo duomenų, paraiška būdavo atmetama, kaip netinkama gauti paramą . Įdomu tai, kad jei paraiška buvo pateikiama likus tik 3 d. d. iki projektų surinkimo etapo pabaigos, jos nustatytiems neatitikimas ištaisyti, ir buvo skiriama tik 3 d. d., o jei per šį terminą paraiška nebuvo pataisoma, ji būdavo atmetama [17]. Mūsų nuomone, tai buvo tikrai per trumpas laikas pataisymams bei papildomiems dokumentams pateikti.

Analizuojant projektus siekiančius paramos pagal BPD IV – aji prioritetą, reikia paminėti, kad pateiktų projektų priėmimas bei pirminis vertinimas yra gerokai patobulintas: 1) pateiktą pareiškėjo paraišką bei dokumentus, kurie nurodomi specialiose gairėse pareiškėjams, priiminėja vienas iš KDTS vedėjo paskirtų skyriaus darbuotojų, tačiau esant dideliame pareiškėjų skaičiui, KDTS vedėjas gali paskirti ir dar vieną darbuotoją paraiškas priiminėti [20]. Taip yra sudaroma galimybė sumažinti vieno darbuotojo darbo krūvį ir išvengti klaidų paraiškos registravime ir pirminiame vertinime; 2) gautą paraišką bei kitus dokumentus atsakingas darbuotojas: pirma, užregistruodavo specialiame žurnale, antra, užvesdavo kontrolinį atžymų lapą, kuriame, kaip ir administruojant SAPARD projektus, kuriame buvo žymimi visi su paraiškos administravimu susiję veiksmai, trečia, užvesdavo projekto peržiūros bylą, kurioje būdavo įsegami su vertinimu susiję dokumentai. Ir tik užregistravus bei užvedus kontrolinį atžymų lapą bei projekto peržiūros bylą, atsakingas darbuotojas pradėdavo tikrinti, ar pateikti visi bei tinkamai užpildyti

dokumentai. Tam jis turėdavo užpildyti Administracinės atitikties vertinimo lentelę, kuri skirtinga kiekvienai paramos priemonei [20]. Ši lentelė bei jos pildymas yra analogiškas KDTS sekretoriui pildžius Paraiškos peržiūros tikrinimo elementų sąrašą; 3) administracinės atitikties vertinimui atlikti nustatytas 5 d. d. [20]. Užpildyti Paraiškos peržiūros tikrinimo elementų sąrašą, administruojant SAPARD projektus, terminas nebuvo nurodytas. Todėl esant nustatytam terminui, per kurį turi būti atliktas darbas, KDTS vedėjui yra lengviau kontroliuoti viso skyriaus darbą; 4) administracinės atitikties vertinimą esant dideliame paraiškų skaičiui gali atlikti ir papildomai paskirti darbuotojai [20]. Taip vėl galima sumažinti vieno darbuotojo darbo krūvį ir išvengti klaidų jo darbe. Prisiminkime, kad sekretorius vienas turėdavo užregistruoti paraišką ir užpildyti Paraiškos pirminio patikrinimo elementų sąrašą. 5) jei atsakingas darbuotojas atlikdamas administracinės atitikties vertinimą nustato, kad į nors vieną tikrinimo elementą buvo atsakyta neigiamai, pareiškėjui yra išsiunčiamas pranešimas, kuriame nurodoma, ką reikia pataisyti. Šiems patikslinimams atlikti yra skiriamas 10 d. d. terminas nepriklausomai nuo to, kada buvo pateikta paraiška. Jei per nustatytą 10 d. d. terminą pareiškėjas nepateikdavo patikslintų duomenų, paraiška būdavo atmetama, išsiaiškinus visas nepateikimo priežastis [20].

Administruojant SAPARD projektus, KDTS sekretorius užpildęs Paraiškos peržiūros tikrinimo elementų sąrašą bei minėtus paraiškos registravimo dokumentus pateikdavo juos KDTS vedėjui patikrinti [17]. Lygiai taip pat ir administruojant BPD IV – ojo prioriteto projektus, KDTS vedėjui patikrinti, turėjo būti perduodami atsakingo darbuotojo užpildyta Administracinės atitikties lentelė bei minėti paraiškos registravimo dokumentai [20].

Taigi, susiduriame su 1 – aja kontrolės procedūra. Analizuojant šią kontrolės procedūrą, mes kalbėsime apie ją, kuomet ji buvo vykdoma administruojant BPD IV – ojo prioriteto projektus, nes administruojant SAPARD projektus ji ir jos tikslai buvo tokie patys. Šios KDTS vedėjo kontrolės procedūros tikslas, kaip to reikalauja vienas iš NMA akreditavimo kriterijų (turi būti įrodyta, kad darbus tikrino aukštesnės kategorijos darbuotojai), įsitikinti, kad „atsakingas darbuotojas atlikdamas paraiškos priėmimo, registravimo bei administracinės atitikties vertinimą nepažeidė Administracinės atitikties procedūros“ [20.P.16]. Šiai kontrolės procedūrai, t. y., patikrinti visus pateiktus dokumentus skirta 3 d. d.[20]. Tačiau mes abejojame, ar KDTS vedėjas gali skirti šį numatytą laiko tarpą kontrolės procedūrai, nes: 1) ji pavesta KDTS vedėjui, kurio darbo krūvis pats didžiausias lyginant su visais skyriaus darbuotojais (KDTS vedėjas turi patikrinti visus skyriuje esančius projektus). Šis darbo krūvis išauga mažiausiai kelis kartus, nes įvertinus projektus ir pasirašius su pareiškėjais paramos sutartis, pareiškėjai pateikia mokėjimo prašymus, už kurių kontrolės procedūras taip pat atsakingas KDTS vedėjas. Be to, Lietuvai įstojus į ES, ji įgijo galimybę pasinaudoti EŽŪOGF Garantijų skyriaus lėšomis, kurių daugiausia skiriama tiesioginėms išmokoms. Vien 2004 m. buvo pateikta apie 238000 prašymų

tiesioginėms išmokoms, už kurių kontrolės procedūrų vykdymą tai pat atsakingi visų KDTS vedėjai; 2) KDTS vedėjo pagrindinė užduotis – vadovauti skyriaus darbui, todėl jis atlieka daug kitų funkcijų (organizuoja skyriaus darbą, atsiskaito už skyriaus darbą NMA, dalyvauja įvairiuose NMA pasitarimuose, informuoja NMA apie nustatytus pažeidimus, teikia informaciją ūkininkams ir t.t. [20]); 3) šiai vienos paraiškos kontrolės procedūrai atlikti numatytos 3 d. d. labai prieštarauja LR finansų ministro įsakyme nurodytam rekomenduotinam projektų įvertinimo terminui. Šiam prieštaravimui pagrįsti pateikiame pavyzdį. Per antrąjį paraiškų priėmimo laikotarpį, pagal BPD IV – ają prioritetą buvo gauti 1192 projektai, tuomet vidutiniškai vienam KDTS teko beveik po 120 paraiškų. Jei KDTS vedėjas vienos paraiškos kontrolės procedūrai skirtų 3 d. d., kaip nurodyta Administracinės atitikties procedūroje, tuomet norint patikrinti visas paraiškas reikėtų skirti 360 d. d., kai projektų įvertinimo terminas LR finansų ministro įsakyme yra 3 mėn. nuo projekto surinkimo etapo pabaigos.

Teigti, kad niekuomet nesilaikoma šio nustatyto termino, negalime, nes jis įmanomas tuose skyriuose, kuriuose gaunamas mažesnis paraiškų skaičius, lyginant su kitais KDTS (žiūrime 4 lentelę). Taip pat šis terminas bei kontrolės procedūros efektyvumas įmanomas paraiškų priėmimo laikotarpio pradžioje, nes kaip yra susiklosčiusi praktika, mažiausias paraiškų kiekis yra pateikiamas paraiškų surinkimo laikotarpio pradžioje. Artėjant paraiškų surinkimo laikotarpio pabaigai, šiai kontrolės procedūrai numatytas 3 d. d. terminas tampa neįmanomas. Taigi, galime teigti, kad esant dideliame paraiškų kiekiui teritoriniame skyriuje ir atsižvelgiant į KDTS vedėjo užimtumą, jis tikrai ne visuomet patikrina jam visų pateiktų dokumentų, kad įsitikintų, jog paskirti atsakingi darbuotojai juos užpildė laikydamiesi Administracinės atitikties procedūrų. Jis tiesiog pasirašo Administracinės atitikties vertinimo lentelėje, kad būtų įrodyta, kad patikrinimas buvo atliktas. Todėl galime prieiti išvadą, kad NMA tik vizualiai atitinka akreditavimo kriterijų (turi būti įrodyta, jog darbus tikrino aukštesnės kategorijos darbuotojai), tačiau realiai šis patikrinimas gali būti atliekamas tik esant mažam paraiškų kiekiui ir tik paraiškų surinkimo pradžioje. Todėl mes galime abejoti, ar visuomet ši kontrolės procedūra yra efektyvi. Nes kaip nurodyta Administracinės atitikties procedūroje, KDTS vedėjas nustatęs klaidų pateiktuose dokumentuose, turi gražinti juos atsakingiems darbuotojams pataisymui ir tik po to įsitikinęs, kad klaidos ištaisytos, turi pasirašyti Administracinės atitikties lentelėje. Esant dideliame KDTS vedėjo darbo krūviui ir negalint skirti laiko, KDTS vedėjas tikrai ne visuomet eliminuoja visų neatitikimų pateiktuose dokumentuose.

Kalbant apie šios kontrolės procedūros efektyvumą, administruojant SAPARD programos projektus, galime teigti, kad ji tikrai buvo efektyvesnė. Visiems teritoriniams skyriams buvo pateiktas beveik 2 kartus mažesnis projektų skaičius , o bendras įvertinimo terminas buvo beveik

3 kartus trumpesnis. Be to, administruojant SAPARD projektus, dar nebuvo administruojamos EŽŪOGF Garantijų skyriaus priemonės.

KDTS vedėjas, patikrinęs visus dokumentus ir pasirašę Paraiškos peržiūros tikrinimo elementų sąrašę, administruojant SAPARD programos projektus, turėdavo paskirti darbuotojus, kurie atlikdavo patikrą vietoje [17]. Lygiai taip pat KDTS vedėjui patikrinus dokumentus ir pasirašius Administracinės atitikties lentelėje, jis turėdavo paskirti darbuotojus, kurie atlikdavo patikrą vietoje [22].

SAPARD, kaip ir BPD IV – ojo prioriteto, projektų patikra vietoje turėjo būti atliekama per 10 d. d. Jos tikslas - įsitikinti, ar pateikti pareiškėjo dokumentai atitinka tikrovę. Prieš atliekant patikrą vietoje, atsakingi darbuotojai turėdavo išanalizuoti visą su paraiška susijusią medžiagą esančią KDTS [22].

Analizuojant SAPARD paraiškų patikrą vietoje, reikėtų paminėti, kad patikrai atlikti visuomet būdavo skiriami 2 darbuotojai. Iš dviejų paskirtų darbuotojų, pirmasis būdavo atsakingas už patikros vietoje atlikimą, o antrasis stebėdavo, kaip pirmasis atlikdavo patikrą bei būdavo atsakingas už patikros vietoje ataskaitos surašymą. Pirmasis darbuotojas, atlikdamas patikrą vietoje, turėdavo užpildyti specialų Paraiškos patikros vietoje tikrinimo elementų sąrašą, laikydamasis šio sąrašo pildymo instrukcijos. Kiekvienai priemonei būdavo skiriamas atitinkamas Paraiškos patikros vietoje tikrinimo elementų sąrašas (5 priede pateikiame II – osios SAPARD paramos priemonės Paraiškos patikros tikrinimo elementų sąrašo tikrinimo elementai, o 6 priede šių elementų pildymo instrukcija). Į šio sąrašo klausimus būdavo atsakinėjama “taip”, “ne”, “n/a” atitinkamame langelyje aiškiai pažymėjus ženklą “X”. Jeigu į klausimą buvo atsakoma “ne”, tikrinimo elementų sąrašę pastabose turėjo būti nurodytas tokio atsakymo priežastys ir paaiškinimai. Pirmajam darbuotojui užpildžius Paraiškos patikros vietoje tikrinimo elementų sąrašą, antrasis darbuotojas dar turėdavo įsitikinti, ar tinkamai buvo užpildytasis sąrašas, ir tik po to parengti Patikros vietoje ataskaitą, kurioje turėdavo atsispindėti patikros vietoje rezultatai. Išvadoje turėjo būti pateikiama nuomonė, ar paraiškoje pateikti duomenys atitinka tikrovę [17].

Atlikti BPD IV – ojo prioriteto priemonių projektų patikrą vietoje KDTS vedėjas ne visuomet skirdavo 2 darbuotojus. Esant nesudėtingam projektui, galėdavo būti skiriamas ir 1 darbuotojas. Kontrolės procedūroje nurodyta, kad KDTS vedėjas turi paskirti darbuotojus atlikti patikrą vietoje per 3 d. d. Taigi vėl susiduriame su terminų neatitikimais nurodytais Kontrolės procedūrose ir LR finansų ministro įsakyme.

Atliekant patikrą vietoje, atsakingas darbuotojas arba darbuotojai turėdavo surašyti tik Patikros vietoje ataskaitą, kurios turinį sudarydavo tikrinimo elementai, darbuotojų nustatyti neatitikimai bei nuomonė, ar paraiškoje pateikti duomenys atitinka tikrovę [22]. Taigi matome,

kad 2 dokumentai, kurie būdavo pildomi atliekant SAPARD projektų patikrą vietoje, buvo apjungti į vieną Patikros vietoje ataskaitą. Ji buvo pildoma taip pat, kaip ir SAPARD projektų patikros vietoje dokumentai.

Atlikus tiek SAPARD programos projektų patikrą vietoje, jos metu užpildyti dokumentai būdavo perduodami KDTS vedėjui patikrinti [17], tiek ir atlikus BPD IV – ojo prioriteto patikrą vietoje [22]. Taigi, susiduriame jau su 2 – aja kontrolės procedūra. Mes vėl didesnę dėmesį skirsime šiai kontrolės procedūrai administruojant BPD IV – ojo prioriteto projektus, nes ir administruojant SAPARD programos projektus, jos tikslas buvo toks pat. Šios KDTS vedėjo kontrolės procedūros tikslas – įsitikinti, kad patikra vietoje buvo atlikta tinkamai, o Patikros vietoje ataskaita buvo užpildyta laikantis Kontrolės patvirtinimo procedūros ir jai skirtos instrukcijos [22]. Tačiau šią kontrolės procedūrą įgyvendinti tikrai sunku, nes norint įsitikinti, kad kai kurie Patikros vietoje ataskaitos elementai buvo užpildyti laikantis skirtos instrukcijos, pats KDTS vedėjas turėtų dalyvauti patikroje. Tačiau tam jis tikrai neturėdavo nei laiko nei galimybės, todėl patikros vietoje atlikimą, laikantis Kontrolės patvirtinimo procedūros bei skirtų instrukcijų, turi garantuoti atliekantys darbuotojai. KDTS vedėjui paliekant tik patikros vietoje metu užpildytų dokumentų peržiūrą, kuri tikrai nepatvirtina, kad patikros vietoje elementai buvo patikrinti remiantis Kontrolės patvirtinimo procedūra bei atitinkamai paramos priemonei skirta instrukcija.

Galime teigti, kad ši KDTS vedėjo kontrolės procedūra buvo efektyvesnė administruojant SAPARD programos projektus: a) SAPARD projektų patikrą visuomet turėdavo atlikti 2 darbuotojai, o atlikti BPD IV – ojo prioriteto patikrą vietoje gali atlikti ir 1 darbuotojas. Taigi taip prarandama savotiška kontrolės procedūra pačioje patikros vietoje, todėl vienam darbuotojui atliekant patikrą vietoje yra didesnė rizika, kad patikra buvo atlikta nesilaikant Kontrolės procedūros bei instrukcijos, o to, kaip minėjome KDTS vedėjas patikrinti neturi jokių galimybių. Todėl norint labiau užtikrinti, kad patikra vietoje būtų atlikta tinkamai, BPD IV – ojo prioriteto patikrą vietoje visuomet turėtų atlikti 2 darbuotojai; b) taip pat vėl turime atsižvelgti į skirtingą gautą paraiškų skaičių bei joms skirtą vertinti terminą. Administruojant BPD IV – ojo prioriteto projektus, Kontrolės patvirtinimo procedūroje nurodyta, kad KDTS vedėjas šiai kontrolės procedūrai turi skirti 3 d. d., tačiau jau anksčiau teigėme dėl kokių priežasčių, jis to padaryti negali. Taip pat vėl galime teigti, kad baigiantis paraiškų priėmimo etapui, išlieka didelė rizika, kad didelis kiekis Patikros vietoje ataskaitų, tiesiog yra pasirašomos, jų pilnai neperžiūrint ir netikrinant. Dėl to galime teigti, kad ir ši KDTS vedėjo kontrolės procedūra tikrai ne visuomet užtikrina efektyvios vidaus kontrolės sistemos egzistavimą NMA. Tačiau yra būtina, kad ši kontrolės procedūra būtų efektyvi ir nustatytų visus neatitikimus Patikros vietoje ataskaitoje. Nes remiantis Patikros vietoje ataskaitoje pateiktais duomenimis, NMA PVS vertinami projekto

tinkamumo kriterijai [21]. Todėl, jei KDTS vedėjas vykdydamas kontrolės procedūrą nenustatė joje neatitikimų (pvz. neaiškiai užpildyta Patikros vietoje ataskaita; įtariama, kad Patikros vietoje ataskaitoje pateikiami duomenys neatitinka tikrovės [22]), projekto tinkamumo kriterijai gali būti įvertinti netinkamai. Reikėtų paminėti, kad jei NMA PVS vertintojai nustato minėtus neatitikimus Patikros vietoje ataskaitoje, jie turi teisę inicijuoti papildomą patikrą [21]. Tai užtruktų žymiai ilgiau, nei pačiam KDTS vedėjui inicijuojant patikrą arba kitaip išsprendžiant Patikros vietoje ataskaitoje nustatytus neatitikimus su patikrą atlikusiais darbuotojais, apie tai pažymėdamas Patikros vietoje ataskaitos pastabose. Todėl būtina sudaryti galimybes, KDTS vedėjui patikrinti visas patikros vietoje ataskaitas; c) atlikus SAPARD paraiškų patikrą vietoje, KDTS vedėjas turėdavo ne tik pasirašyti Paraiškos patikros vietoje tikrinimo elementų sąrašą bei Patikros vietoje ataskaitoje, bet ir užpildyti Paraiškos patikros ataskaitos tikrinimo elementų sąrašą, kuris skirtas įvertinti patikros vietoje atlikimą [17]. KDTS vedėjas pildydamas šį sąrašą, turėdavo užpildyti šiuos tikrinimo elementus: 1. Ar tinkamai užpildytas Patikros vietoje tikrinimo elementų sąrašas?; 2. Ar patikra vietoje atlikta kvalifikuotai; 3. Ar tinkamai parengta Paraiškos patikros ataskaita?; 4. Ar Paraiškos patikros ataskaita išsami ir pagrįsta [17]. Taigi KDTS vedėjas norėdamas užpildyti šį sąrašą tikrai privalėdavo įvertinti patikros vietoje atlikimą. Tuo tarpu administruojant BPD IV – ojo prioriteto projektus, KDTS vedėjas nepildo jokio patikros elementų sąrašo, o patvirtina, kad patikra vietoje buvo atlikta tinkamai, tik pasirašęs Patikros vietoje ataskaitoje.

Administruojant SAPARD programos projektus, KDTS vedėjui pasirašius patikros vietoje dokumentuose ir dar užpildžius Paraiškos patikros vietoje tikrinimo elementų sąrašą, visi su paraiška ir jos vertinimu susiję dokumentai (verslo plano ar jo aprašymas originalas, Paraiškų peržiūros tikrinimo elementų sąrašas, Paraiškos vertinimo ir administravimo elementų sąrašas, Paraiškos patikros vietoje tikrinimo elementų sąrašas, Paraiškos patikros ataskaita, Paraiškos patikros ataskaitos tikrinimo elementų sąrašas) būdavo išsiunčiami NMA [17]. Lygiai taip pat, administruojant BPD IV - ojo prioriteto projektus, KDTS vedėjui pasirašius Patikros vietoje ataskaitoje, visa paraiškos byla buvo (paraiška, verslo planas, Administracinės atitikties vertinimo lentelė, kontrolinis atžymų lapas, Patikros vietoje ataskaita, paraiškų registravimo žurnalas) išsiunčiami NMA [20].

Apibendrinant šį poskyrį galime teigti, kad administruojant BPD IV – ojo prioriteto projektus patobulėjo projektų priėmimas, registracija, administracinės atitikties vertinimas lyginant su SAPARD projektų analogiškom procedūrom. Tačiau administruojant BPD IV – ojo prioriteto projektus, nustatėme mažesnę NMA atitikimą akreditavimo kriterijams. Ypač mums kelia abejonių, ar KDTS vedėjo kontrolės procedūros gali užtikrinti efektyvią NMA vidaus kontrolę. Nors ir yra numatytas 3 d. d. terminas Administracinės atitikties ir Kontrolės

patvirtinimo procedūrose, tačiau realiai dėl didelio paraiškų kiekio, šio termino neįmanoma skirti. Todėl tikrai yra rizika, kad esant neefektyvioms kontrolės procedūroms ir neeliminuojant klaidų, didelis kiekis netinkamai paruoštų dokumentų gali patekti į NMA, dėl to gali būti netinkamai priimami sprendimai dėl projekto tinkamumo. Jei kiekvienai kontrolės procedūrai būtų skiriama 3 d. d., tuomet projektų vertinimas užtruktų tris ar net keturis kartus ilgiau nei nurodyta LR finansų ministro įsakyme. Matome, koks yra ryškus neatitikimas tarp terminų nurodytų procedūrose, kuriomis yra vertinami projektai ir LR finansų ministro įsakyme nurodyto termino. Todėl tikrai galime teigti, kad kontrolės procedūros ne tik neužtikrina efektyvios vidaus kontrolės, bet ir NMA tikrai nespės laiku apdoroti paraiškas.

2.3 Projektų vertinimas NMA Projektų vertinimo skyriuje

Iš NMA KDTS gautų paraiškų vertinimas buvo tęsiamas NMA Kaimo plėtros programų departamente (toliau KPPD) Projektų vertinimo skyriuje [21].

BPD IV – ojo prioriteto projektų vertinimo NMA detalios schemos pateikiamos 14, 15, 16 prieduose.

Projektai, siekiantys SAPARD programos paramos buvo vertinami vadovaujantis NMA direktoriaus 2004-07-01 įsakymu Nr. BR1-266 „ Dėl Nacionalinės mokėjimo agentūros Kaimo plėtros programų departamento darbo aprašymo patvirtinimo“ [18] (toliau SAPARD vertinimo procedūra), BPD IV – ojo prioriteto projektai vertinami NMA direktoriaus 2004-09-29 įsakymu Nr. BR1- 382 „ Dėl paraiškų bendrojo programavimo dokumento Kaimo plėtros ir žuvininkystės paramai gauti pagal Lietuvos 2004-2006 bendrojo programavimo dokumento Kaimo plėtros ir žuvininkystės prioriteto priemonės vertinimo procedūrų patvirtinimo“ [21] (toliau BPD IV – ojo prioriteto vertinimo procedūra) patvirtintomis procedūromis.

SAPARD bei BPD BPD IV – ojo prioriteto priemonių paraiškos bei visi kiti su vertinimu susiję dokumentai į NMA Kaimo plėtros programų departamentą patekdavo per NMA Bendrųjų reikalų skyrių, kuris gautus dokumentus užregistruodavo ir juos perduodavo NMA KPPD Projektų vertinimo skyriaus sekretoriui [21]. Administruojant tiek SAPARD, tiek BPD IV – ojo prioriteto priemonių paraiškas bei su vertinimu susijusius dokumentus, sekretoriaus funkcijos bei šioms funkcijoms atlikti skirti terminai buvo identiški. Sekretorius turėdavo gautus dokumentus per 1 d. d. užregistruoti specialiame paraiškų registravimo žurnale. Užregistravęs gautus dokumentus, sekretorius turėdavo per 3 d. d. patikrinti iš NMA KDTS gautus dokumentus. Šio tikrinimo tikslas yra ne tik įsitikinti, kad buvo gauti visi reikalaujami dokumentai iš KDTS, bet ir įvertinti, ar jie užpildyti tinkamai, aiškiai, ar juose pateiktų duomenų pakaks tolimesniam vertinimui [21]. Mes šioje sekretoriaus funkcijoje išvelgiame funkcijų dubliavimąsi. Juk už tinkamai, aiškiai užpildytų dokumentų pateikimą atsako KDTS vedėjas . Be to, viename iš NMA

akreditavimo kriterijų (turi būti įrodyta, kad darbus patikrino aukštesnės kategorijos darbuotojai), nėra nurodyta, kad darbą turi patikrinti keli aukštesnės kategorijos darbuotojai. Todėl, mūsų nuomone, reikėtų tiksliai apibrėžti, kas iš tikro yra atsakingas už pateikiamų dokumentų turinio patikrinimą, nes susidaro situacija, kad yra didelis tikrinimo procedūrų kiekis, tačiau nė viena nėra visuomet efektyvi, nes ir sekretoriui skirtas 3 d. d. terminas prieštarauja LR finansų ministro nustatytam įvertinimo terminui. Laikomės nuomonės, kad geriau būtų viena tikrinimo procedūra ir skirti jai trijų d. d. terminą, nei kelios procedūros, kurios turi minimalų laiką patikrinimams.

Sekretorius, administruodamas BPD IV – ojo prioriteto projektus, tikrindamas paraiškas bei dokumentus gautus iš KDTS, užpildydavo Paraiškos bylos tikrinimo klausimyną, kuriame jis patvirtina, kad pateikti visi tinkamai ir aiškiai užpildyti dokumentai. Jei sekretorius pildydamas atitinkamus klausimynus nustato, kad paraiškoje trūksta informacijos, ar pareiškėjas pateikė ne visus dokumentus, jis turi teisę kreiptis į pareiškėją, išsiųsdamas pranešimą, kuriame nurodydavo kokią informaciją pareiškėjas turėdavo patikslinti. Šiam patikslinti būdavo skiriama 10 d. d.[21]. Norint išvengti papildomų užklausimų, reikėtų labai tiksliai nustatyti, koks yra privalomas dokumentų sąrašas pateikiant paraišką, nes jei užklausimą dėl to paties pareiškėjo siųsdavo dar KDTS atsakingi darbuotojai, tuomet paraiškos vertinimas galėdavo užsitęsti iki 20 d. d. Pareiškėjui nepateikus informacijos per nustatytą terminą, ji būdavo atmetama išsiaiškinus atsakymo nepateikimo priežastis. Jei sekretorius nustatydavo, kad yra neatitikimų KDTS parengtuose dokumentuose, jis taip pat turėdavo galimybę kreiptis į KDTS prašydamas patikslinti duomenis [21].

Sekretoriui, administruojant SAPARD programos projektus, jis taip pat pildydavo atitinkamą tikrinimo klausimyną bei turėdavo teisę kreiptis į patį pareiškėją bei KDTS [18].

Sekretorius administruodamas BPD IV – ojo prioriteto projektus, ir užpildęs tikrinimo klausimyną, pateikdavo KPPD direktoriui [21]. „KPPD direktorius per 3 d. d. turėdavo įsitikinti, kad PVS sekretorius tinkamai atliko jam pavestas funkcijas“ [21.P.14]. Taigi, susiduriame su 3 – iąja kontrolės procedūra, tačiau mes vėl abejojame, ar ši kontrolės procedūra gali prisidėti prie efektyvios NMA vidaus kontrolės sistemos veikimo: 1) skirti 3 d. d. šiai kontrolės procedūrai tikrai nėra įmanoma. 2 lentelėje mes apskaičiavome laiko tarpą, kurį galima skirti vienos paraiškos visoms kontrolės procedūroms, kad paraiškos būtų laiku įvertintos. Paraiškoms, gautoms per I – ajį surinkimo laikotarpį, šis terminas buvo 0,2 d. d., o per II –ajį surinkimo laikotarpį – 0,1 d. d. Reikia turėti omenyje, kad šis terminas yra skirtas ne tik šiai, bet ir dar dviem kontrolės procedūroms, apie kurias mes kalbėsime vėliau šiame skyriuje. Taigi matome, koks ryškus neatitikimas tarp terminų nustatytų LR finansų ministro įsakyme ir BPD IV – ojo prioriteto vertinimo procedūroje; 2) KPPD direktorius tikrai negalėdavo skirti 3 d. d., nes jis

turėdavo vadovauti visam KPPD, į kurį be PVS sudaro dar net 4 skyriai, kurių veiklą jis turi koordinuoti. Todėl vėl galime teigti, kad KPPD direktorius, esant dideliame projektų skaičiui, tiesiog pasirašydavo Paraiškos bylos tikrinimo klausimyne, tikrai neįsitikinęs, kad PVS sekretorius tinkamai atliko savo funkcijas. Be to, mes abejojame, ar ši kontrolės procedūra yra reikalinga, nes KPPD direktorius turėdavo patikrinti, kaip PVS sekretorius patikrino gautus dokumentus iš KDTS, kuriuos jau buvo patikrinęs KDTS vedėjas. Mums atrodo, visiškai netikslinga, kad vieną dokumentą turi patikrinti ar peržiūrėti net 3 žmonės.

Kalbant apie analogišką kontrolės procedūrą, administruojant SAPARD projektus, galime teigti, kad ji buvo tikrai efektyvesnė. Iš 2 lentelėje pateiktų duomenų matome, kad kontrolės procedūroms numatytas terminas buvo 10 ar net 20 kartų didesnis nei administruojant BPD IV – ojo prioriteto projektus. Taip pat ir KPPD direktoriaus darbo krūvis buvo mažesnis, nes administruojant SAPARD programą, KPPD sudarė tik 3 skyriai.

KPPD direktoriui, administruojant BPD IV – ojo prioriteto projektus, atlikus minėtą kontrolės procedūrą, PVS vedėjas paskirdavo 2 PVS vertintojus, kurie atlikdavo projekto vertinimą [21]. Lygiai tai pat buvo skiriami vertintojai, kurie vertino ir SAPARD programos projektus [18].

Prieš analizuodami projektų vertinimą, mes nustatysime PVS darbuotojų darbo krūvį, vertinant BPD IV – ojo prioriteto priemonių projektus (žr. 5 lentelę).

5 lentelė. PVS vertintojų darbo krūvis vertinant BPD IV – ojo prioriteto projektus

Gautų projektų skaičius per I ir II etapą	Laiko tarpas (d. d.) per kurį turi būti įvertinti projektai	Vertintojų skaičius PVS	Laiko tarpas (d. d.) projektui įvertinti jei pateiktas verslo planas	Laiko tarpas (d. d.) projektui įvertinti jei pateiktas planas arba projekto aprašymas	Projektų skaičius tenkantis vienam vertintojui	Laiko tarpas (d. d.) projektui įvertinti, kad laiku būtų įvertinti visi projektai
I - 883	153	18	3	2	49	1,5
II - 1192	120	20	3	2	60	1

Šią lentelę sudarėme remiantis gautų projektų skaičiumi, BPD IV – ojo prioriteto vertinimo procedūroje nurodytais projektų vertinimo terminais ir NMA direktoriaus 2005-01-11 Nr. BR1-7

įsakyme „Dėl darbuotojų, vykdančių BPD priemonių administravimą, sąrašo patvirtinimo“ nurodytais duomenimis.

Iš pateiktos lentelės matome, kad per pirmąjį kvietimą buvo gauti 883 projektai, o per antrąjį 1192. Per pirmąjį kvietimą surinkti projektai turėjo būti įvertinti per 153 d. d., o per antrąjį kvietimą surinkti projektai per 120 d. d. Taip pat, lentelėje nurodytas vertintojų skaičius PVS, kurie buvo atsakingi už projektų vertinimą. Per pirmąjį etapą pateiktiems projektams įvertinti, buvo paskirta 18 vertintojų, o per antrąjį - 20 vertintojų. 5 lentelėje pateikiami ir vertinimo terminai, dviem vertintojams vieną projektą įvertinti, kurie buvo nurodyti BPD IV – ojo prioriteto vertinimo procedūroje. Jei prie projekto buvo pridėtas verslo planas, tuomet vieną projektą įvertinti reikėdavo per 3 d. d., o jei prie projekto pridėtas ir veiklos planas ar projekto aprašymas - per 2 d. d. Remiantis šiais duomenimis, pagal 1 priede pateiktą III – iąją formulę, buvo apskaičiuota per kiek d. d. turi būti įvertintas vienas projektas, kad visi projektai būtų laiku įvertinti. Per I – ajį etapą vienas projektas abiejų vertintojų turėjo būti įvertintas per 1,6 d. d., o per II – ajį - 1 d. d., o kai BPD IV – ojo prioriteto vertinimo procedūrose, šis terminas dvigubai ar net trigubai yra ilgesnis. Taigi, tikrai nėra aišku, kokiais terminais vadovavosi vertintojai, ar procedūrose nurodytais, ar LR finansų ministro įsakyme nurodytu įvertinimo terminu. Jei būtų vadovaujamas terminais nustatytais minėtu įsakymu, tuomet projektų vertinimas būtų atliktas paviršutiniškai ir ne visuomet laikantis nustatytų procedūrų bei instrukcijų, o kontrolės procedūros, kaip išsiaiškinsime vėliau, taip pat nebus pakankamai efektyvios, kad nustatytų darbo procedūrų bei instrukcijų nesilaikymą. 5 lentelėje taip pat pateikiamas darbuotojų darbo krūvis. Matome, kad per I – ajį etapą vienam vertintojui tekdavo po 49 projektus, o per II – surinkimo laikotarpį net 60 projektų. BPD IV – ojo prioriteto vertinimo procedūroje yra nuostata, kad projektų vertinimo terminas, esant dideliame darbo krūviui, galėdavo būti pratęstas. Apskaičiavome, kad tikrai vertintojų krūvis buvo labai didelis, galime teigti, kad kai kurių projektų vertinimo terminai būdavo pratęsimi ir trukdavo ilgiau nei dvi ar trys d. d., todėl galime abejoti, ar visi projektai galėjo būti laiku įvertinti.

Analizuojant vertintojų darbo krūvį, vertinant SAPARD programos projektus, mes neanalizuosime kiekvieno paraiškų priėmimo etapo vertintojų darbo krūvio, o remsimės tik galutiniais SAPARD programos įgyvendinimo duomenimis. Minėjome, kad pagal SAPARD programą buvo iš viso pateikti 1121 projektai, o bendras įvertinimo terminas 668 d. d. Kiekvieno etapo surinktoms paraiškoms įvertinti buvo skiriamas toks pats vertintojų skaičius – 5 [18]., tuomet įstatę šiuos duomenis į III – ią formulę pateiktoje 1 priede, gauname, kad vieną projektą įvertinti reikėdavo per 1,5 d. d., kad projektai būtų laiku įvertinti. O SAPARD vertinimo procedūroje buvo nurodoma, kad vienam projektui įvertinti skiriama 3 d. d..

Sulyginę mūsų apskaičiuotus SAPARD projektų įvertinimo terminus, kad laiku būtų įvertinti visi projektai su analogiškais terminais vertinant BPD IV – ojo prioriteto projektus gautus per I – aji laikotarpį, matome, kad jie sutampa (numatyta skirti po 1,5 d. d.). O vertinant II – ojo surinkimo laikotarpio paraiškas, jis sumažėjo iki 1d. d. Todėl jei nagrinėdami LR valstybės kontrolės atliktus SAPARD programos auditus, nustatysime, kad nebuvo laikomasi vertinimo terminų, tuomet tikrai galėsime teigti, kad nebus laiku įvertinti ir BPD IV – ojo prioriteto projektai. Iš mūsų apskaičiavimų, darome išvadą, kad vertintojų skaičius padidėjo, bet ne tiek, kad projektai būtų laiku įvertinti.

Paskyrus 2 vertintojus, tiek SAPARD, tiek BPD IV – ojo prioriteto projektus, iš pradžių projektą įvertindavo vienas vertintojas, o paskui ir antrasis vertintojas. Vertinant BPD IV – ojo prioriteto projektus buvo pildomas Projektų vertinimo klausimynas [21]. Vertinant SAPARD programos projektus, kiekvienas vertintojas pildydavo analogišką Projektų vertinimo tikrinimo elementų sąrašą [18]. Kiekvienas Projekto vertinimo klausimynas ar Projektų vertinimo tikrinimo elementų sąrašas buvo skirtingas kiekvienai paramos priemonei [18]. Tačiau mes analizuosime tik Projektų vertinimo tikrinimo klausimyno pildymą, administruojant SAPARD projektus, nes Projekto vertinimo klausimynas ir jo pildymas buvo analogiškas.

Projekto vertinimo tikrinimo elementų sąrašo pildymas susidėdavo iš trijų dalių: 1 - oje dalyje buvo vertinamas projekto atitikimas bendriesiems tinkamumo kriterijams. Kiekvienas projektas turi atitikti visus tinkamumo kriterijus. Kiekvienos priemonės tinkamumo kriterijai (7 priede pateikiami II – osios SAPARD priemonės tinkamumo kriterijai) buvo vertinami pagal tai priemonei patvirtintas instrukcijas (8 priede pateikiama II – osios SAPARD priemonės tinkamumo kriterijų vertinimo instrukcija). Jeigu projektas atitkdavo visus tinkamumo kriterijus (į kiekvieną tikrinimo elementą atsakoma “taip”), tuomet projekto vertinimas tęsiamas kitoje vertinimo sąrašo dalyje. Jei projektas neatitinka nors vieno tinkamumo kriterijaus (nors į vieną tikrinimo elementą atsakoma “ne”), projektas yra nebevertinamas kitoje dalyje, o atmetamas, kaip netinkamas gauti ES paramą; 2 - oje dalyje projektai buvo vertinami pagal prioritetinius kriterijus. Šie prioritetiniai kriterijai yra vertinami vadovaujantis balų sistema. Maksimali prioritetinių kriterijų balų suma – 100. Šie prioritetiniai kriterijai nėra privalomi projektui, bet didesnis suteiktų balų skaičius didina tikimybę gauti ES finansinę paramą, nes Projektų atrankos komisijoje, projektai buvo atrenkami remiantis prioritetiniams kriterijams suteiktais balais. 9 priede pateikiami II – osios SAPARD priemonės prioritetiniai ir balų suteikimo tvarka; III dalyje yra vertinamos projekto investicijos. Vertintojai turi nustatyti, kurios iš projekte nurodytų investicijų yra kompensuojamos, o kurios - ne bei apskaičiuoti bendrą projekto kompensuojamų investicijų sumą. 10 priede pateikiamos II – osios SAPARD priemonės kompensuotinos ir nekompensuotinos investicijos [18].

Jeigu vertintojai vertindami projektus nustatydavo, kad trūksta pareiškėjo pateiktų duomenų, jie galėdavo kreiptis į patį pareiškėją, išsiųsdami jam užklausimą [18]. Administruojant BPD IV – ojo prioriteto projektus, pareiškėjas turi pateikti atsakymą per 10 d. d. Jeigu jis nėra pateikiamas, pareiškėjo paraiška atmetama, prieš tai išsiaiškinus atsakymo nepateikimo priežastis [21]. Taigi matome, kaip gali užsitęsti projekto vertinimas, jei nėra tiksliai apibrėžtas reikalaujamų dokumentų sąrašas. Ankstesniuose skyriuose mes nurodėme, kad į pareiškėją gali kreiptis ir KDTS atsakingas darbuotojas ir PVS sekretorius, todėl vieno projekto vertinimas dėl papildomų dokumentų surinkimo gali užsitęsti net iki 30 d. d.

Vertintojai taip pat galėdavo kreiptis ir į KDTS, jei nustatydavo neatitikimų jų pateiktuose dokumentuose (pvz. Administracinės atitikties vertinimo lentelėje), nurodydami, ką reikia ištaisyti [21]. Šio poskyrio pradžioje teigėme, kad iš KDTS gautus KDTS vedėjo patikrintus dokumentus, patikrindavo PVS sekretorius ir dar turėdavo patikrinti KPPD direktorius. Taigi matome, kad iš viso KDTS atsiųstus dokumentus turėdavo patikrinti net 5 darbuotojai. Todėl abejojame, ar tikslingas toks didelis patikrinimų kiekis.

Taip pat, vertintojai turėdavo teisę inicijuoti pakartotinę projekto patikrą vietoje, jei jiems kildavo abejonių dėl Patikros vietoje ataskaitoje pateiktų duomenų atitikimo tikrovei, kurią turėdavo atlikti KDTS [21]. Minėjome anksčiau, kad papildomos patikros vietoje inicijavimas bei atlikimas užtruktu žymiai ilgiau nei KDTS vedėjas iš karto po patikros vietoje atlikimo nustatytu, kad ji nebuvo tinkamai atlikta ir imtūsi veiksmų neatitikimams pašalinti. Todėl efektyvi KDTS vedėjo kontrolės procedūra, tikrinant patikros vietoje atlikimą, yra būtina.

Vertintojai, įvertinę projektą gautą pagal BPD IV – aji prioritetą, turėdavo pateikti savo išvadą užpildyto Projekto vertinimo klausimyno pabaigoje, dėl projekto atitikimo tinkamumo kriterijams ir galimybės suteikti paramą [21].

Vertintojai įvertinę SAPARD projektą ir užpildę Projektų vertinimo tikrinimo elementų sąrašą, dar turėdavo surašyti Projekto vertinimo ataskaitą, kurioje taip pat antrą kartą, kaip ir vertinimo sąraše apibendrindavo nustatytus neatitikimus bei pateikdavo savo nuomonę apie galimybę finansuoti projektą [18].

Dviem vertintojams, įvertinus projektą, vertinimo metu užpildyti dokumentai, bei iš KDTS gauti dokumentai būdavo perduodami PVS vedėjui patikrinti. Susiduriame jau su 4 – aja kontrolės procedūra. Kadangi tiek SAPARD, tiek BPD IV – ojo prioriteto šios kontrolės procedūros tikslai buvo tie patys, todėl vėl didesnę dėmesį skirsime BPD IV – ojo prioriteto projektų kontrolės procedūrai. Šios PVS vedėjo kontrolės procedūros tikslas – įsitikinti, kad „vertinimas atliktas nepažeidžiant darbo procedūrų bei patvirtintų instrukcijų“ [21.P.20]. Turime vėl prisiminti vieną iš NMA akreditavimo kriterijų – turi būti įrodyta, kad darbus tikrino

aukštesnės kategorijos darbuotojai. Projektų analizės įvertinimo ir patvirtinimo įrodymai turi būti rašytiniai.

Mes vėl teigiame, kad NMA atitinka šį akreditavimo kriterijų tik vizualiai, nes PVS vedėjui įsitikinti, kad kiekvienas projektas buvo įvertintas laikantis darbo procedūrų ir instrukcijų, nėra galimybės. Kaip būtų galima suprasti iš pateikto akreditavimo kriterijaus, KDTS vedėjas turėdavo išsamiai išanalizuoti projekto įvertintus tinkamumo bei prioritetinius kriterijus, įsitikinti kad projekto kompensuotinos investicijos nustatytos pagal darbo instrukcijas. Atlikti šį patikrinimą, kaip nurodyta BPD IV – ojo prioriteto vertinimo procedūroje, reikėdavo per 3 d. d. Per šį laikotarpį PVS vedėjas tikrai suspėtų išanalizuoti projekto įvertinimą ir įsitikinti, kad projektas buvo įvertintas laikantis procedūrų bei instrukcijų. Tačiau 2 lentelėje mes apskaičiavime laiko tarpą, kurį galima skirti vieno projekto kontrolės procedūroms, kad būtų laiku įvertinti projektai. Pagal BPD IV – aji prioriteta per I - aji laikotarpį gautiems projektams, vieno projekto visoms kontrolės procedūroms atlikti turėdavo būti skiriama tik 0, 2 d. d., o per II – aji laikotarpį tik 0,1 d. d. Be to šis laiko tarpas skirtas jau 2 – ajai kontrolės procedūrai (1 – oji yra KPPD direktoriui tikrinant PVS sekretoriaus funkcijas), todėl šis terminas sutrumpėja jau dvigubai. Jei būtų skiriamas ilgesnis laiko tarpas, nei mūsų apskaičiuotas, tuomet projektai tikrai nebus laiku įvertinti. Tačiau vertinimo terminų neatitikimas yra toks didelis, kad tikrai projektai nebus laiku įvertinti, o šiai kontrolės procedūrai vis tiek nebus įmanoma skirti 3 d. d., dėl to jos nebus efektyvios ir nenustatys, kad projektai galėjo būti įvertinti netinkamai.

Lyginant šios kontrolės procedūros efektyvumą su analogiška administruojant SAPARD projektus, galime teigti, kad SAPARD vykdoma kontrolės procedūra buvo tikrai efektyvesnė, nes 2 lentelėje taip pat pateikti duomenys, kokį laiko tarpą galime skirti kontrolės procedūroms, kurie gerokai ilgesni nei 0,1 d. d. ir 0,2 d. d., tačiau vis tiek nesiekdavo reikalingų 3 d. d.

PVS vedėjas įsitikinęs, kad projektas buvo įvertintas laikantis darbo procedūrų bei instrukcijų, turėdavo užpildyti Paraiškos vertinimo peržiūros ataskaitą [21](administruojant SAPARD projektus analogišką Projekto vertinimo ataskaitos tikrinimo elementų sąrašą [18]). Pildydamas šį sąrašą, vedėjas turėdavo sulyginti dviejų vertintojų Projekto vertinimo klausimynus, kad įsitikintų, ar nesiskiria dviejų vertintojų rezultatai. Jeigu rezultatai nesiskirdavo, KDTS vedėjas pasirašydavo Paraiškos peržiūros vertinimo ataskaitoje bei pateikdavo savo nuomonę dėl galimybės finansuoti projektą. Jei PVS vedėjas nustatydavo, kad vertintojų rezultatai skiriasi ir vertinant nebuvo laikytasi vertinimo procedūrų bei instrukcijų, jis galėdavo skirti darbuotojus, kurie turėdavo atlikti pakartotinį vertinimą [21].

PVS vedėjas užpildęs Paraiškos vertinimo peržiūros ataskaitą (administruojant SAPARD projektus analogišką Projekto vertinimo ataskaitos tikrinimo elementų sąrašą), kartu su vertinimo dokumentais pateikdavo KPPD direktoriui [21]. Susiduriame jau su 5 – aja kontrolės

procedūra. Mes vėl didesnę dėmesį skirsime šiai kontrolės procedūrai, administruojant BPD IV – ojo prioriteto projektus, nes administruojant SAPARD projektus, ji buvo analogiška. Vykdydamas šią kontrolės procedūrą KPPD direktorius turėdavo įsitikinti, kad PVS vedėjas tinkamai atliko savo pareigas (patikrino projektų vertinimo klausimynus, tinkamai užpildė projektų vertinimo klausimynus) bei nustatęs, kad projekto vertinimas buvo atliktas nesilaikant darbo procedūrų bei instrukcijų galėdavo skirti pakartotinį projekto vertinimą [21]. Tačiau mes abejojame ne tik dėl šios kontrolės procedūros efektyvumo, bet ir dėl jos reikalingumo. Ši kontrolės procedūra neefektyvi dėl jau minėtų priežasčių (KPPD direktorius vadovauja 5 skyrių darbui; neatitinka terminai įtvirtinti LR finansų ministro įsakyme ir BPD IV – ojo prioriteto vertinimo procedūroje). Mes nemanome, kad ši kontrolės procedūra reikalinga dėl to, kad KPPD direktorius vykdo tą pačią funkciją kaip ir PVS vedėjas. KPPD direktorius tikrina PVS vedėjo veiklą, kuris tikrina, kaip vertintojai atliko projekto vertinimą. Viename iš NMA akreditavimo kriterijų (turi būti įrodyta, kad darbus tikrina aukštesnės kategorijos darbuotojai), nėra teigiama, kad vieną darbą turi patikrinti keli darbuotojai. Taigi kam daryti tikrinimą, jei vienas tikrinimas buvo atliktas. Mūsų nuomone, vertėtų atsisakyti šios kontrolės procedūros, o jai skirtą laiką skirti PVS vedėjui tikrinant atliktą projektų vertinimą, nes kaip minėjome, PVS vedėjo kontrolės procedūra tikrai negali būti efektyvi.

KPPD direktorius pasirašęs Paraiškos vertinimo peržiūros ataskaitoje (administruojant SAPARD projektus analogišką Projekto vertinimo ataskaitos tikrinimo elementų sąrašą), perduodavo ją kartu su jam PVS vedėjo pateiktais projekto vertinimo dokumentais, PVS sekretoriui [21].

Administruojant SAPARD projektus, PVS sekretorius įsitikinęs, kad jau įvertinti visi pagal atskirą paramos kryptį ar prioritetinį sektorių pateikti SAPARD projektai paramai gauti, informuodavo KPPD direktorių, kuris turėdavo informuoti NMA direktoriaus pavaduotoją apie galimybę sušaukti Projektų atrankos komisijos posėdį. Jei būdavo gaunamas teigiamas atsakymas, PVS sekretorius turėdavo parengti Informacijos projektų atrankos komisijai rengimo sąrašą, kuriame nurodydavo SAPARD paramos krypties pavadinimą, prioritetinį sektorių, įvertintų projektų skaičių, informaciją iš Finansų ir apskaitos departamento apie turimas lėšas, ar šių lėšų suma nėra mažesnė už įvertintuose projektuose prašomą sumą. Užpildęs šį sąrašą, sekretorius perduodavo jį KPPD direktoriui, kuris jį pasirašęs perduodavo jį visiems Projektų atrankos komisijos nariams. Prie šio sąrašo turėdavo būti pridėti visi su posėdyje numatomų svarstyti paraiškų paramai gauti vertinimu ir administravimu susiję duomenys ir dokumentai parengti tiek NMA KDTS, tiek PVS [18].

Labai panaši procedūra numatyta ir PVS sekretoriui siunčiant Projektų atrankos komitetui, įvertintus BPD IV – ojo prioriteto projektus. Sekretorius įsitikinęs, kad jau įvertinti visi

atitinkamo kvietimo teikti paraiškas projektai, parengia vertinimo ataskaitą į kurią įeidavo Išnagrinėtų paraiškų vertinimo protokolas, Administracinės atitikties lentelė, Projekto vertinimo klausimyną ir vertinimo peržiūros bei patikrinimo lentelių kopijos ir kiekvienai paraiškai parengta Paraiškos vertinimo ir atrankos rezultatų suvestinė. Išnagrinėtų paraiškų protokole nurodoma informacija apie visas gautas paraiškas, paraiškas, kurioms rekomenduojama suteikti paramą, jų prašoma suma bei suma skirta tam tikram kvietimui. Paraiškos vertinime ir atrankos rezultatų suvestinėje pateikiami duomenys apie konkretų projektą, jo įvertinimą NMA KDTS bei PVS, finansavimo šaltinius bei projekto išlaidas. PVS sekretorius surinkęs visą medžiagą vertinimo ataskaitai bei KPPD direktoriui ją peržiūrėjus ir pasirašius Išnagrinėtų paraiškų vertinimo protokole, ji buvo pateikiama ŽŪM Projektų atrankos komitetui [21].

Apibendrinant šiame poskyryje aptartą BPD IV – ojo prioriteto projektų vertinimą, galime teigti, kad išlieka tos pačios problemos, kurios buvo ir vertinant projektus NMA KDTS. Labai ryškus yra neatitikimas tarp terminų nurodytų BPD IV – ojo prioriteto vertinimo procedūroje ir terminų nurodytų finansų ministro įsakyme. Apskaičiavome, kad nors ir padidėjo vertintojų skaičius, tačiau ne tiek, kad projektai būtų laiku įvertinti. NMA nustatytos kontrolės procedūros taip pat negali būti visuomet efektyvios, nes joms skirti galima 20 ar net 30 kartų trumpesni laiko tarpą nei reikėtų, todėl dėl didelio projektų skaičiaus, juose esančios klaidos, galėdavo būti neeliminuojamos. Be to, nustatėme, kad KPPD direktoriaus kontrolės procedūros tikrina dokumentus, kurie jau buvo patikrinti kitų kontrolės procedūrų, todėl laikomės nuomonės, kad reikėtų nustatyti tik svarbiausias kontrolės procedūras ir kaip įmanoma sudaryti sąlygas jų efektyvumui. Kalbant apie SAPARD projektų vertinimą, taip pat teigiame, kad jų vertinime, taip pat egzistavo tos pačios problemos, tačiau jų mastas tikrai mažesnis. Todėl jei analizuodami LR valstybės kontrolės nustatytus pastebėjimus, atliekant SAPARD programos auditus, įsitikinsime, kad SAPARD projektai nebuvo laiku įvertinti, o kontrolės procedūros ne visuomet būdavo efektyvios, tuomet tikrai galėsime teigti, kad šios problemos egzistuoja ir BPD IV – ojo prioriteto vertinime.

2.4. Projektų atranka NMA Projektų atrankos komisijoje

Projektų atrankos komisijos posėdžius atsižvelgdamas į pagal sektorius išnagrinėtų projektų skaičių šaukdavo jos pirmininkas - NMA direktoriaus pavaduotojas. Į komisiją be jos pirmininko taip pat įeidavo Kaimo plėtros programų departamento direktorius (komisijos pirmininko pavaduotojas), Projektų administravimo ir analizės skyriaus vedėjas, Kontrolės departamento direktorius, Teisės departamento direktorius. Atrankos Komisijos posėdis būdavo teisėtas, jeigu joje dalyvaudavo ne mažiau kaip jo 4 nariai. Taip pat posėdyje, prieš tai suderinę su Projektų atrankos komisijos pirmininku, galėdavo dalyvauti ir PVS specialistai atlikę

vertinimą, atstovai iš ŽŪM bei LR Finansų ministerijos, tačiau balsavimo teisės jie neturėdavo[19].

Projektų atrankos komisijos darbo pradžioje PVS vedėjas arba jo įgaliotas specialistas-vertintojas informuodavo, kiek ir kokių projektų teikiama svarstyti pagal SAPARD paramos kryptis bei šių krypčių prioritetinius sektorius, koks paramos dydis skirtas šioms kryptims ar sektoriams, kiek projektų galima paremti. Vėliau kiekvienas projektas buvo pristatinėjamas atskirai, pateikiant šiuos duomenis apie patį pareiškėją, projekto atitikinimą tinkamumo kriterijams, prioritetinių balų sumą, kompensuojama investicijų suma nurodant, kurios išlaidos buvo pripažintos tinkamomis ir kurios netinkamomis, pateikiant priežastis. Projekto pristatymas buvo baigiamas siūlymu suteikti arba nesuteikti paramą, kuris turi būti pagrįstas vertinimą atlikusių vertintojų parengtų Projektų vertinimo ataskaitų išvadomis. Po pristatymo komisijos nariai nagrinėdavo, ar atskiro projekto paramai gauti vertinimas buvo atliktas kvalifikuotai, pagal visus nustatytus reikalavimus ir procedūras dėl to jie galėdavo pareikšti savo nuomonę bei užduoti klausimus Projektų vertinimo skyriaus vedėjui. Projektų atrankos komisija nustačiusi, kad buvo pažeistos nustatytos darbo procedūros arba vertintojai neatliko visų veiksmų savo išvadoms pagrįsti, privalėdavo inicijuoti pakartotinį projektų vertinimą [19]. Taigi matome, kad kontrolės procedūra dar egzistavo ir pačioje Projektų atrankos komisijoje. Rekomendacija dėl pakartotinio projekto vertinimo buvo priimama komisijos narių dauguma [19]. Mūsų nuomone, šiame balsavime neturėdavo dalyvauti KPPD direktorius, nes juk jis savo parašu Projekto vertinimo ataskaitos tikrinimo elementų sąrašė, patvirtindavo, kad PVS vedėjas bei vertintojai tinkamai atlikdavo savo darbą, todėl būdavo rizika, kad KPPD neinicijuos pakartotinio vertinimo, nes jis būtų priverstas pripažinti netinkamą savo funkcijų vykdymą. Inicijavus pakartotinį projekto vertinimą projekto atranka komisijoje būdavo sustabdoma [19].

Komisija atrinkinėdama projektus, būtinai privalėdavo vadovautis lėšų suma skirta konkrečiai SAPARD paramos krypties prioritetiniam sektoriui. Jeigu bendra tinkamų projektų kompensavimo suma būdavo didesnė nei numatyta lėšų konkrečiam sektoriui, projektai atrenkami pagal prioritetinių kriterijų balų sumą. Jeigu ir pagal prioritetinius kriterijus surinkdavo vienodą balų sumą, o SAPARD paramos krypties prioritetinio sektoriaus lėšų biudžetas buvo limituotas, pirmenybė būdavo teikiama tam projektui, kurio pasirinktos plėtoti veiklos sritys vidinė gražos norma didesnė, kuris buvo nustatinėjamas vertinant ekonominio gyvybingumo kriterijų [19].

Projektų atrankos komisija negalėdavo priimti rekomendacijos prieštaraujančios PVS išvadai, išskyrus atvejus, kai komisija inicijuodavo pakartotinį projektų vertinimą ir jo metu būdavo nustatomos visai priešingos išvados dėl projekto tinkamumo. Projektų atrankos komisijos priimtose argumentuotose rekomendacijose dėl pritarimo arba nepritarimo suteikti paramą

buvo priimamos balsų dauguma. Pagal priimtą sprendimą, komisijos sekretorius parengdavo NMA direktoriaus įsakymo projektą dėl paramos suteikimo ar nesuteikimo, kurį NMA direktorius privalėdavo pasirašyti [19]. Taigi, NMA direktoriui pasirašius įsakymą dėl projekto finansavimo, ir baigdavosi SAPARD projektų vertinimas.

2.5. Projektų atranka ŽŪM Projektų atrankos komitete

BPD IV – ojo prioriteto projektų atranka buvo deleguota ŽŪM. Svarbu paminėti, kad projektus atrinkti buvo sudarytas ne vienas Projektų atrankos komitetas, o net 6 komitetai, kurie buvo atsakingi už jiems priskirtų priemonių projektų atranką. Kiekviename komitete projektai buvo atrinkinėjami panašia tvarka, kaip NMA Projektų atrankos komisijoje, atrinkinėjant SAPARD programos projektus: pirma, pristatomas atskirai kiekvienas projektas ir jo įvertinimas (administracinės atitikties įvertinimas, atitikimas tinkamumo kriterijams, prioritetinių balų suma, apskaičiuotų kompensuojamų investicijų suma); antra, komisijos nariai užduoda klausimus projektą pristatantiems NMA atstovams ir gali inicijuoti pakartotinį vertinimą, trečia, komisijos narių dauguma priimamas vienas iš šių sprendimų: a) skirti paramą; b) inicijuoti papildomą vertinimą; c) neskirti paramos; d) atidėti sprendimo priėmimą; e) teikti kitokių projektų prioritetiškumą [24].

17 ir 18 prieduose pateikiamos detalios BPD IV – ojo prioriteto projektų atrankos schemos Projektų atrankos komitete.

Lyginant pačią BPD IV – ojo prioriteto projektų atrankos tvarką, su SAPARD projektų atranka, galime pastebėti ir esminių skirtumų: 1) kiekvieno ŽŪM Projektų atrankos komiteto sudėtis buvo bei šiuo metu yra skirtingas institucine struktūra. Komitetas buvo sudaromas ne tik iš ŽŪM skirtų narių, bet ir LR Finansų ministerijos taip pat kitų valstybės institucijų ir įstaigų, kurių kompetencijos sričiai priskiriami svarstomi projektai. [24]. Skirtinga komiteto institucinė struktūra turi privalumų ir trūkumų. Privalumas yra tas, kad sprendimo priėmimas dėl projekto finansavimo delegavimas kelių institucijų atstovams, didina ES finansinės paramos skirstymo skaidrumą, o trūkumas būtų, kad esant skirtingai projektų atrankos komiteto sudėčiai rekomendacijos priėmimas dėl projekto finansavimo gali gerokai užtrukti; 2) kiekvieno Projektų atrankos komiteto darbo reglamente bei LR finansų ministro įsakyme nėra apibrėžta, kokie įgyvendinančių institucijų atstovai turi dalyvauti Projektų atrankos komitete, pristatant projektą [24]. Mes manome, kad reikėtų įtvirtinti, jog pristatinėjant projektus, turėtų dalyvauti PVS vedėjas bei pagal galimybes ir projektą vertinęs vertintojas, nes, kaip minėjome, esant skirtingai institucinei komiteto struktūrai, sprendimo priėmimas gali užtrukti, nes komiteto nariai gali būti nekompetetingi ir jiems gali trūkti informacijos, kurią galėtų suteikti PVS vedėjas arba vienas iš vertintojų. Taip rekomendacijos priėmimas dėl projekto finansavimo neužtruktų; 3) Tarpinė

institucija (ŽŪM) priima galutinį sprendimą dėl projekto finansavimo, kuris gali būti priešingas Projektų atrankos komiteto rekomendacijai [15]. Atrodo keista, kad projektas įvertintas, kaip galintis gauti paramą KDTS, PVS, Projektų atrankos komitete, ŽŪM sprendimu gali būti nefinansuojamas. Svarbu yra tai, kad nei LR finansų ministro įsakyme nei ŽŪM, nėra apibrėžusi, kokiais atvejais, ji gali priimti priešingą sprendimą, todėl norint dar didesnio skaidrumo skirstant ES lėšas, būtų tikslinga, kad šie atvejai būtų apibrėžti, kaip įmanoma tiksliau.

ŽŪM, priėmus galutinį sprendimą dėl projekto finansavimo, yra baigiamas BPD IV – ojo prioriteto projektų vertinimas.

Apibendrinant antrąjį skyrių, turime pagrindą manyti, kad SAPARD sukurta teisinė bazė, kuria remiantis buvo vertinami projektai, praktikoje ne visuomet užtikrino efektyvų ES lėšų administravimą. Procedūrose nurodyti vertinimo terminai, didelis kontrolės procedūrų kiekis galėjo užtikrinti efektyvų ES lėšų įsisavinimą tik tuomet, jei projektų pagal SAPARD programą būtų pateikta žymiai mažiau. BPD IV – ojo prioriteto teisinė bazė buvo sukurta remiantis SAPARD patirtimi, todėl turime dar tvirtesnę pagrindą teigti, kad ir BPD IV – ojo prioriteto teisinė bazė ne visuomet užtikrina efektyvų ES lėšų administravimą. Projektų buvo gauta žymiai mažiau nei pagal SAPARD programą, įvertinimo terminai gerokai sutrumpėjo, dėl to sumažėjo kontrolės procedūrų efektyvumas. Darbuotojų skaičius nors ir padidėjo, tačiau ne tiek, kad būtų laikomasi darbo procedūrose įtvirtintų terminų, kurie būtini, kad užtikrintų efektyvų ES lėšų administravimą.

Kitame skyriuje analizuosime LR valstybės kontrolės atliktus SAPARD programos auditus ir jų metu nustatytus pastebėjimus, kad įsitikintume, kad teisinė bazė, kuri buvo sukurta vertinti SAPARD projektus, praktikoje ne visuomet užtikrino efektyvų ES lėšų administravimą. Tai nustatę, tikrai galėsime teigti, kad ir BPD IV – ojo prioriteto teisinė bazė praktiškai, tikrai turi spragų.

3. VALSTYBĖS KONTROLĖS ATLIKTI SAPARD PROGRAMOS AUDITAI IR JŲ METU NUSTATYTI PASTEBĖJIMAI

Remiantis Daugiamete finansavimo sutartimi (DFS), kuri buvo pasirašyta tarp Lietuvos Respublikos ir Europos Bendrijų Komisijos ir kuri įsigaliojo nuo 2001 m. rugpjūčio mėn. 29 d., turėjo būti atlikinėjamas NMA auditas. Lietuvos Respublikos Seimo 2003 m. liepos 1 d. nutarime Nr. IX-1667 „Dėl pavedimo Lietuvos Respublikos valstybės kontrolei atlikti Europos Sąjungos finansinės paramos auditus“ LR Seimas pavedė LR valstybės kontrolei atlikti ES finansinės paramos auditus.

Nuo 2003 m. valstybės kontrolė atliko du SAPARD išlaidų ataskaitų patvirtinimo auditus. Vienas auditas susijęs su NMA veiklos, vykdančią SAPARD programą 2003 m. gruodžio 31 d. pasibaigusiais finansiniais metais, vertinimu [28], o kitas su NMA veiklos, vykdančią SAPARD programą 2004 m. gruodžio 31 d. pasibaigusiais finansiniais metais, vertinimu [29].

Pagrindinė atliktų auditų užduotis buvo finansinių ataskaitų patvirtinimas, tačiau atlikinėjant auditus taip pat buvo nagrinėjama ir NMA veikla susijusi su projektų vertinimu [29]. Todėl toliau darbe, bus analizuojami tik ta LR valstybės kontrolės auditų sritis, kuri susijusi su NMA vykdomu projektų vertinimu.

3.1 LR Valstybės kontrolės SAPARD programos auditų apimtis ir metodai

Minėti LR valstybės kontrolės auditai buvo atlikti vadovaujantis DFS reikalavimais, Europos Komisijos nurodymais ir gairėmis, Tarptautiniais audito standartais ir valstybinio audito reikalavimais [28].

Analizuodami LR valstybės kontrolės atliktus auditus, reikia paminėti, kad skyrėsi atliktų auditų apimtis. Atliekant 2003 finansinių metų auditą, auditas apėmė 2003 m. NMA baigtas administruoti paraiškas t.y. auditas apėmė tik tas paraiškas, kurios 2003 m. NMA direktoriaus įsakymu buvo atmestos ir tas paraiškas, kurios buvo patvirtintos paramai gauti (su jomis pasirašytos paramos sutartys ir jos atvaizduotos NMA kreditoriniame įsiskolinime), neapėmė tų, kurios nebuvo baigtos administruoti. Todėl 2003 finansiniais metais (toliau f. m.) audito atlikimo metu vertinant NMA veiklą ir vidaus kontrolės sistemą susijusią su paraiškų paramai gauti apėmė 449 paraiškas. Reikėtų turėti omenyje, kad 2003 m. LR valstybės kontrolė analizavo ir NMA administruojamus mokėjimo prašymus, todėl 2003 m. auditas iš viso apėmė jau minėtas 449 paraiškas ir dar 401 mokėjimo prašymą [29]. Atliekant 2004 finansinių metų auditą, auditas apėmė tik tas paraiškas, pagal kurias buvo pasirašytos paramos sutartys ir atvaizduotos NMA kreditiniame įsiskolinime bei apmokėtos 2004 m., todėl atliekant 2004 f. m. auditą LR valstybės kontrolė analizavo tik administruojamus mokėjimo prašymus, kurių buvo 642 [28]. 11 priede

pateikiamos detalios 2003 ir 2004 f. m. auditų apimtys, pagal NMA administruojamas SAPARD priemonės.

Atliekant tiek 2003, tiek 2004 finansinių metų auditą buvo naudojami panaši metodika : NMA taikomų rašytinių procedūrų peržvalga; priemonių administravimo sistemos vertinimas; ėjimas kiaurai per sistemą; detalūs testai; vidaus audito ataskaitų bei išorės auditorių ataskaitos peržiūra. Atlikinėjant minėtus auditus buvo taikomas 95 % patikimumo lygį, iš kurių 85% turėjo būti gaunamas iš detalaus testavimo [29]. Taigi, didžiausia dalis įrodymų, buvo gauta atliekant detalų testavimą.

Kadangi skyrėsi atliekamų atitinkamų finansinių metų auditų apimtis, skyrėsi ir paraiškų atranka detaliam testavimui. Atliekant 2003 finansinių metų auditą, paraiškos detaliam testavimui buvo atrenkamos iš baigtų administruoti paraiškų ir mokėjimo prašymų, tačiau kaip minėjome, mes kalbėsime tik apie valstybės tą kontrolės veiklą, kuri susijusi su projektų vertinimu, todėl apie mokėjimo prašymų atranką nekalbėsime. Atliekant 2003 f. m. auditą, paraiškos buvo atrenkamos iš visų 2003 m. NMA patvirtintų paraiškų pagal I, II, III, IV bei VII priemones. Iš kiekvienos priemonės paraiškų testavimui buvo atrinktos po 5 paraiškas. Tai pat buvo atrinkinėjamos paraiškos, kurios buvo patvirtintos gauti paramą po pakartotinio vertinimo. Iš I priemonės atrinkta buvo 1 paraiška, o iš II ir III priemonės po 3 paraiškas, o iš atmetų paraiškų iš kiekvienos priemonės buvo atrinkta po 1 paraišką. Taigi iš viso buvo atrinktos 35 paraiškos, kurios perėjo visus vertinimo etapus nuo jų pateikimo KDTS iki sprendimo priėmimo Projektų atrankos komitete[29]. Atliekant 2004 f. m. auditą, paraiškos detaliam testavimui buvo atrenkamos tik iš patvirtintų paraiškų, pagal kurias 2004 m. buvo apmokėti mokėjimo prašymai. Iš I priemonės buvo atrinktos 97 prašymai, iš II – 62, iš III – 16, iš V – 29, iš VII – 4. Taigi iš viso buvo atrinkti 208 mokėjimo prašymai [28]. Išanalizavus visus 208 detalius testus, į atranką pakliuvo tik 46 mokėjimo prašymai, kurie 2004 f. m. buvo administruojami, kaip paraiškos gauti paramai. Tačiau iš 46 paraiškų pakliuvo tik 9 paraiškos, kurios buvo vertinamos visose trijose etapuose (KDTS, PVS ir Projektų atrankos komitete), tik 33 paraiškos, kurios buvo administruojamos PVS ir PAK bei 3 paraiškos, kurios buvo administruojamos tik PAK.

Lyginant atitinkamų finansinių metų detalaus testavimo klausimynus, reikia pažymėti, kad klausimų grupės buvo vienodos (I grupė – klausimai susiję su KDTS veiklos vertinimu, II – klausimai susiję su PVS veikla, III – klausimai susiję su PAK veikla), tačiau 2003 f. m. buvo taikomi žymiai detalesni testai, negu 2004 f. m. (žr. 6 lentelę).

6 lentelė. Klausimų grupėse klausimų skaičius atliekant 2003 ir 2004 f. m. auditus

Finansinių metų auditas	Klausimų sk. susijęs su KDTS	Klausimų sk. susijęs su PVS	Klausimų sk. susijęs su PAK
2003 m.	26	55	16
2004 m.	5	20	4
Iš viso	31	75	20

Iš 6 lentelės matome, kad 2003 f. m. klausimų skaičius susijusių su KDTS, veikla buvo 26, o 2004 f. m. – 5 (5 kartus mažesnis); su PVS 2003 f. m. – 55, o 2004 f. m. tik 20 (beveik 2,5 karto mažesnis); su PAK 2003 f. m. – 16, o 2004 f. m. – tik 4 (4 kartus mažesnis).

Peržiūrėjus abiemis finansiniams metams skirtus klausimynus, nustatėme, kad visi 2004 f. m. taikomi klausimai buvo naudojami ir atliekant 2003 f. m. detalų testavimą.

Taigi, trumpai aptarę atitinkamų finansinių metų auditų apimtis, atrinktus pavyzdžius detaliam testavimui bei naudojamus klausimynus, galime teigti, kad 2003 f. m. buvo nustatytas žymiai didesnis pastebėjimų kiekis susijęs su projektų vertinimu nei 2004 f. m., tai mes patvirtinsime kitame poskyryje analizuodami LR valstybės kontrolės nustatytus pastebėjimus.

3.2. Valstybės kontrolės nustatyti pastebėjimai SAPARD programos audito metu

LR valstybės kontrolės nustatyti pastebėjimai atliekant auditą suskirstyti į 3 grupes:

Svarbūs pastebėjimai – dalykas į kuriuos NMA vadovas ir/ar Įgaliotas valstybės pareigūnas turi nedelsdamas atkreipti dėmesį;

Vidutinės svarbos pastebėjimai – dalykai susiję su NMA ir/ar Nacionalinio fondo vidaus kontrolės sistema ir į kuriuos nedelsiant turi būti atkreiptas atitinkamo lygio vadovų dėmesys;

Nedidelės svarbos pastebėjimai – dalykai, kuriuos reikia spręsti, siekiant užtikrinti visapusišką atitiktą akreditavimo kriterijams ir kitiems daugiametės finansavimo sutarties kriterijams [28].

2003 ir 2004 f. m. nustatytų pastebėjimų kiekis susijęs su paraiškų vertinimu pateikiamas 7 lentelėje.

7 lentelė. 2003 ir 2004 f. m. nustatytų pastebėjimų kiekis susijęs su paraiškų vertinimu

Finansinių metų auditas	Svarbūs pastebėjimai	Vidutinės svarbos pastebėjimai	Nedidelės svarbos pastebėjimai
2003 m.	1	10	15
2004 m.	2	2	-
Iš viso	3	12	15

Iš 7 lentelės matome, kad 2003 f. m. buvo nustatytas žymiai didesnis pastebėjimų kiekis nei 2004 f. m.. 2003 m. buvo nustatytas 1 svarbus pastebėjimas, 11 vidutinės svarbos ir 15 nedidelės svarbos pastebėjimų, o 2004 m. buvo nustatyti 2 svarbūs pastebėjimai ir tik 2 vidutinės svarbos pastebėjimai. Todėl mes galime patvirtinti ankstesniame poskyryje pateiktą teiginį, kad atliekant 2003 f. m. auditą buvo nustatytas didesnis pastebėjimų kiekis, dėl didesnės audito apimties ir detalesnio testavimo nei atliekant 2004 f. m. auditą.

Analizuojant nustatytus pastebėjimus didžiausias dėmesys bus skiriamas tiems pastebėjimams, kuriems, mūsų nuomone, yra didelė rizika, kad jie gali būti aktualūs ir administruojant BPD IV – ojo prioriteto priemonių projektus.

3.2.1. Didelės svarbos pastebėjimai

Valstybės kontrolė atlikdama 2003 f. m. auditą nustatė vieną didelės svarbos pastebėjimą – galimai dirbtinai suskaidytas projektas, kuriam išmokėta parama viršija NŽŪKPP numatytą sumą [29], o 2004 finansiniais metais buvo nustatyti 2 analogiški didelės svarbos pastebėjimai: 1) galimai dirbtinai suskaidytas projektas, kuriam išmokėta parama viršija NŽŪKPP numatytą sumą; 2) įmonė galimai įsteigta vieninteliu tikslu gauti SAPARD paramą [28].

Šie pastebėjimai savo esme yra panašūs, todėl mes paanalizuosime tik vieną, kuris buvo nustatytas atliekant 2004 finansinių metų auditą.

Valstybės kontrolė atlikdama 2004 finansinių metų auditą, nustatė, kad „ŽŪKB „Krekenavos mėsa“ ir AB „Krekenavos agrofirma“, turinti 93,85 proc. ŽŪKB „Krekenavos mėsos“ pajų, pagal atskiras su NMA pasirašytas paramos sutartis, įgyvendino du II priemonės projektus, kurie iš esmės yra vienas projektas, tačiau suskaidytas į du atskirus projektus. Audito atlikimo metu buvo nustatyta, kad praėjus devynioms dienoms po ŽŪKB „Krekenavos mėsa“ įsteigimo, 2001-12-21 ŽŪKB „Krekenavos mėsa“ pateikė NMA paraišką projekto „Moderni kiaulių ir galvijų skerdykla“ įgyvendinimui. Pagal paramos sutartį, kuri buvo pasirašyta 2002-03-28, NMA išmokėjo 16882464 Lt. paramos, iš jų 10381588 Lt. išmokėjo 2004 metais. Su AB „Krekenavos agrofirma“ NMA 2003-01-15 pasirašė paramos sutartį 9149944 Lt SAPARD paramai gauti projekto „Šiuolaikinė mėsos perdirbimo įmonė“ įgyvendinimui. Pagal šią sutartį NMA išmokėjo 9117804 Lt paramos, iš jų 6232734 Lt 2004 metais. Pagal abi pirmiau minėtas paramos sutartis NMA projektams išmokėjo 26 000 268 Lt. Remiantis toliau pateiktais faktais valstybės kontrolė padarė išvadą, kad du projektai: „Moderni kiaulių ir galvijų skerdykla“ ir „Šiuolaikinė mėsos perdirbimo įmonė“, iš esmės yra vienas projektas – moderni kiaulių ir galvijų skerdykla ir šiuolaikinė mėsos perdirbimo įmonė, o ŽŪKB „Krekenavos mėsa“ ir AB „Krekenavos agrofirma“ iš esmės yra vienas paramos gavėjas:

-AB „Krekenavos agrofirma“ yra viena iš ŽŪKB „Krekenavos mėsos“ steigėjų, turinti 93,85 proc. šios įmonės pajų; ŽŪKB „Krekenavos mėsos“ valdytojas ir AB „Krekenavos agrofimos“ generalinis direktorius yra tas pats asmuo;

-Pagal ŽŪKB „Krekenavos mėsos“ kartu su Paraiška pateiktą komercinį pasiūlymą, skerdyklos ir perdirbimo įmonės statyba buvo planuota kaip vienas investicinis projektas, o šio komercinio pasiūlymo užsakovas yra AB „Krekenavos agrofirma“, o ne ŽŪKB „Krekenavos mėsa“;

-Skerdyklos ir perdirbimo įmonės projektai yra vienas nuo kito priklausomi, nes: įgyvendinami viename gamybos pastate (yra vienas objektas); kiaulių ir galvijų skerdimo ir mėsos perdirbimo procesai yra vienas nuo kito technologiškai priklausomi ir gali būti vykdomi nepertraukiamai; dalis AB „Krekenavos agrofimos“ iš paramos lėšų įsigytų inžinerinių tinklų ir įrengimų yra sumontuota ŽŪKB „Krekenavos mėsa“ skerdyklai priklausančioje teritorijoje; kartu su AB „Krekenavos agrofimos“ Paraiška pateikta ŽŪKB „Krekenavos mėsos“ ir AB „Krekenavos agrofimos“ Jungtinės veiklos sutartis, kuria numatyta bendra rinkodaros strategija, taip pat bendra abiejų objektų veiklos pradžia – 2004-01-01; žemės sklypo, kuriame pastatyta skerdykla ir perdirbimo įmonė, nuomininkė yra ŽŪKB „Krekenavos mėsa“, kuri dalį žemės, kurioje pastatyta mėsos perdirbimo įmonė, pernuomavusi AB „Krekenavos agrofirmai“; Pagal pasirašytas Paramos sutartis ŽŪKB „Krekenavos mėsai“ apmokėtos projektavimų darbų išlaidos, o AB „Krekenavos agrofirmai“ – konsultavimo išlaidos; Skerdyklos ir perdirbimo įmonės projektams ŽŪKB „Krekenavos mėsa“ užsakymu buvo atlikta bendra ekspertizė ir išduotas Bendrosios projekto ekspertizės aktas “[28.P.38-39].

LR valstybės nustatė šį pastebėjimą motyvuodama tuo, kad buvo pažeista DFS priedo A skyriaus 14 straipsnio 2 dalies 2.2.3 ir DFS priedo B skyriaus 4 straipsnio 1 dalies nuostatos, kuriuose reikalaujama laikytis gero finansinio valdymo principų bei atitikties NŽŪKPP nuostatoms [28]. Reikėtų pabrėžti, kad LR valstybės kontrolė nustatė minėtą projekto suskaidymą tik sulygindama tarpusavyje du projektus, tačiau NŽŪKPP bei pagal ją paruoštuose projektų vertinimo procedūrose yra nuostata, kad projektai yra vertinami tik po vieną, o ne konsoliduotai. Be to, iš 4-10 prieduose pateikiamų II –osios SAPARD priemonės projektų naudojamų vertinimo elementų bei jiems įvertinti instrukcijų, niekaip neįmanoma nustatyti, ar dviejų projektų paramos gavėjas gali būti tas pats asmuo. Taip pat ir Projektų atrankos komisija, kaip minėjome anksčiau, atrinkinėdavo projektus ne pagal pareiškėją, o pagal projektų atitikimą kriterijams bei teikiamą naudą. Todėl galime teigti, kad pareiškėjai, siekiant paramos pasinaudojo nevysiškai tobulais NŽŪKPP nustatytais projekto tinkamumo kriterijais, o NMA vertindama projektus, neatsižvelgė į DFS nuostatas, į kurias ji turėjo atsižvelgti.

Su LR valstybės kontrolės nustatytu pastebėjimu NMA nesutiko, kaip tik ir argumentuodama, kad ji vertino projektus vadovaudamasi NŽŪKPP įtvirtintais tinkamumo kriterijais [28].

Kadangi jau buvo nustatytas antras galimai suskaidytas projektas (pirmas analogiškas nustatytas atliekant 2003 finansinių metų auditą), o NMA, kaip minėjome, nesutiko su LR valstybės kontrolės pastebėjimų, tuomet pagal DFS, nesutarimus turi išspręsti Europos Komisija. Taigi, bus labai įdomu sulaukti, kokia gi bus Europos Komisijos nuomonė dėl galimo dirbtinio projekto suskaidymo, tačiau reikia turėti omenyje, kad LR valstybės kontrolė savo pastebėjimams yra nustačiusi 95% patikimumą, todėl galime pagrįstai teigti, kad ir Europos Komisija pripažins dirbtinį projektų suskaidymą, o dėl to Lietuvai gali būti sumažinama skiriama ES parama.

Reikėtų atkreipti dėmesį, kad ES nėra suinteresuota taikyti sankcijų tiek šalims kandidatėms, tiek esamoms šalims narėms, ji siekia, kad pačios šalys išspręstų kilusius ginčus, šiuo atveju tarp NMA ir LR valstybės kontrolės. Tačiau NMA administravus tiek SAPARD paramą, tiek dabar administruojanti BPD IV – ojo prioriteto priemones, EŽŪOGF Garantijų skyriaus paramos priemones, kartais laikosi nuomonės, kad ji viską daro labai teisėtai ir į kai kuriuos LR valstybės kontrolės pastebėjimus bei rekomendacijas žiūri apatiškai ir jų nepripažįsta, todėl ir turi įsiterpti ES, dėl ko Lietuvai gali būti sumažinama numatyta skirti pinigų suma.

Administruojant BPD IV-ojo prioriteto projektus, taip pat nėra numatytas konsoliduotas projektų vertinimas, todėl yra rizika, kad dirbtinis projektų suskaidymas gali pasikartoti ateityje. Taigi, nelaukiant Europos Komisijos sprendimo dėl galimo dirbtinio projekto suskaidymo ir norint, kad ateityje nekiltų ginčų dėl LR valstybės kontrolės pastebėjimų teisingumo, būtina nustatyti kriterijus, pagal kuriuos būtų galima teigti, kad įmonės pateikusios projektus yra susijusios šalys dėl ko dviejų ar daugiau projektų paramos gavėjas gali būti tas pats asmuo. (pvz. įmonė, kuri turi daugiau kaip 30% kitos įmonės akcijų ir jos abi verčiasi panašia veikla, negali pateikti daugiau nei vieną projektą).

3.2.2. Vidutinės svarbos pastebėjimai

Nagrinėdami vidutinės svarbos mes išskirsime ne tik kokiais finansiniais metais buvo nustatyti, bet ir kam jie buvo skirti, KDTS ar PVS, nes tai mums padės nustatyti, kokių kontrolės procedūrų efektyvumą.

KDTS skirti pastebėjimai, buvo nustatyti atliekant tik 2003 f. m. auditą, bet tai nereiškia, kad žymiai pagerėjo KDTS veikla, nes minėjome, kad labai skyrėsi atitinkamų metų auditų apimtis. 2003 f. m. buvo nustatyti šie pastebėjimai skirti KDTS: 1) Netikslumai paraiškos

patikros vietoje tikrinimo elementų sąrašė bei paraiškos patikros ataskaitoje. Atlikdama auditą LR valstybės kontrolė nustatė, kad KDTS specialistai atlikdami patikrą vietoje neviseškai tiksliai užpildė Paraiškos patikros elementų sąrašą bei patikros vietoje ataskaitą. Buvo nustatyta atveju, kai nebuvo pridėti patikros elementą patvirtinantys dokumentai (žemės nuosavybę, pinigines lėšas, produkcijos realizavimo rinkas bei kt. dokumentai). Dėl šių dokumentų trūkumo nebuvo išsamiai užpildyti patikros vietoje tikrinimo elementų sąrašai bei patikros vietoje ataskaitos, o NMA PVS galėjo būti priimti nepagrįstus sprendimus ir netinkamai įvertinti tinkamumo kriterijai tokie kaip ekonominis gyvybingumas. Taip pat buvo nustatyta, kad patikros vietoje ataskaitos nebuvo laiku paruoštos.; 2) Nepakankama KDTS specialistų darbo priežiūra ir dokumentų peržiūra [29]. Šiais LR valstybės kontrolės nustatytais pastebėjimais, mes galime patvirtinti, kad tikrai KDTS skyriaus vedėjo kontrolės procedūra nėra visuomet efektyvi, ypač tai galima pasakyti apie KDTS vedėjo kontrolės procedūrą, tikrinant patikros vietoje atlikimą. Iš pateikto pirmojo pastebėjimo matome, kad esant neefektyviai KDTS vedėjo kontrolės procedūrai, galėjo būti netinkamai įvertinti tinkamumo kriterijai ir projektui galėjo būti suteikta parama, kuriam iš tikrųjų galbūt net neturėjo būti suteikta.

Antrajame skyriuje lygindami KDTS vedėjo procedūrą tikrinant patikros vietoje atlikimą, administruojant SAPARD projektus su analogiška administruojant BPD IV – ojo prioriteto projektus, nustatėme, kad KDTS vedėjo procedūra administruojant SAPARD projektus tikrai būdavo efektyvesnė. Todėl tikrai galime teigti, kad bus dar didesnis netikslumų kiekis, Patikros vietoje ataskaitose, administruojant BPD IV – ojo prioriteto projektus, o dėl to tikrai gali būti netinkamai įvertinami projekto tinkamumo kriterijai. Taip pat teigėme, kad BPD IV – ojo prioriteto patikrą vietoje gali atlikti ir vienas darbuotojas, o tai dar labiau didina riziką, kad Patikros vietoje ataskaita gali būti netinkamai užpildyta, o pati patikra atlikta nekvalifikuotai, todėl būtinai patikrą turi atlikti du darbuotojai, kaip tai buvo daroma atliekant SAPARD projektų patikrą vietoje.

Iš antrojo pastebėjimo matome, kad ir KDTS vedėjo kontrolės procedūra tikrinant paraiškos registravimą, Paraiškos peržiūros tikrinimo elementų sąrašą, taip pat buvo neefektyvi. Tačiau šio pastebėjimo svarba nėra tokia didelė, nes esant neefektyviai šiai kontrolės procedūrai, jos metu nenustatyti neatitikimai, galėdavo būti eliminuojami PVS sekretoriaus, KPPD direktoriaus ir dviejų vertintojų. Be to, duomenys pateikiami Paraiškos peržiūros tikrinimo elementų sąrašė nėra tokie svarbūs kaip Patikros vietoje tikrinimo elementų sąrašė ar Patikros vietoje ataskaitoje, kurių duomenimis būdavo vertinami projekto tinkamumo kriterijai.

Jei LR valstybės kontrolė nustatė, kad KDTS vedėjo kontrolės procedūra ne visuomet būdavo efektyvi, todėl mes galime teigti, kad ir analogiška KDTS vedėjo kontrolės procedūra, administruojant BPD IV – ojo prioriteto projektus, tikrai gali būti ne visuomet efektyvi. Todėl

atsižvelgiant į šios kontrolės procedūros mažareikšmingumą, siūlytumėme jos atsisakyti, o jei skirtą laiką, skirti KDTS vedėjo kontrolės procedūrai tikrinant patikros vietoje atlikimą, kurios efektyvumas yra būtinas, administruojant BPD IV – ojo prioriteto projektus. Nes kaip minėjome, KDTS vedėjas tikrinti patikros vietoje atlikimą, ne visuomet gali skirti 3 d. d.

Analizuojant pastebėjimus, skirtus PVS, reikia paminėti, kad jie buvo nustatyti atliekant ir 2003 ir 2004 f. m. auditą. Be to, vienas pastebėjimas buvo aktualus atliekant abiejų finansinių metų auditus – „ne laiku įvertintos paraiškos [28.P.47]. Atliekant 2003 finansinių metų auditą buvo nustatyta, kad paraiškas buvo vėluojama įvertinti nuo 1 iki 3 mėn.[29], o atliekant 2004 finansinių metų auditą valstybės kontrolė nustatė, net 34 atvejus, kai buvo nesilaikoma NMA direktoriaus įsakymuose nurodytų terminų [28]. Tai labai didelis skaičius, nes kaip minėjome anksčiau, detaliam testavimui buvo atrinktos 46 paraiškos. Paraiškas buvo vėluojama įvertinti nuo 1 iki 8,5 mėn. [37]. Taigi, mes tikrai galime teigti, kad ir BPD IV – ojo prioriteto projektai nebus laiku įvertinti, nes antrajame skyriuje išanalizavome dešimties KDTS darbuotojų skaičių, taip pat nustatėme, kad nors ir padidėjo vertintojų skaičius PVS keturis kartus, tačiau jis vis tiek yra per mažas, kad projektai būtų laiku įvertinti. Reikia turėti omenyje, kad ne laiku įvertintos paraiškos gali sukelti didelių sunkumų įgyvendinant projektus, taip pat, nereikėtų pamiršti ir ES įsipareigojimo apmokėti atitinkamų metų patirtas išlaidas, todėl užsitęsiant projektų vertinimui yra rizika, Lietuva gali pasinaudoti ne visomis jai numatytomis lėšomis. Kaip užtikrinti projektų įvertinimą laiku, mes aptarėme antrajame skyriuje.

Kitus nustatytus vidutinės svarbos pastebėjimus skirtus PVS, būtų galima suskirstyti į dvi grupes:

I. vidutinės svarbos pastebėjimai nustatyti dėl darbo instrukcijų bei procedūrų, kuriomis atliekamas vertinimas nepakankamumo: 1) nepakankamas komercinių pasiūlymų vertinimas; 2) neatliekama projektų statybos, montavimo ir rekonstrukcijos darbų sąmatų ekspertizė; 3) neaiškus atitikimo ekonominiam gyvybingumui vertinimas; 4) Vadovautasi nepatvirtinta projektų vertinimo darbo instrukcija [28]. Tačiau mes šių pastebėjimų neanalizuosime, nes LR valstybės kontrolei pateikus rekomendacijas dėl šių pastebėjimų, jos buvo įgyvendintos [28].

II. vidutinės svarbos pastebėjimai nustatyti dėl neefektyvių PVS vedėjo ir KKPD direktoriaus kontrolės procedūrų: 1) nepakankamai užtikrinti finansavimo šaltiniai; 2) nepagrįstai suteikti prioritetingai balai; 3) projektui taikomi tinkamumo kriterijai prieštarauja projekto tikslui [28]. Taigi šie pastebėjimai patvirtina, kad nors ir egzistuoja net trys kontrolės procedūros (PVS vedėjo, KKPD direktoriaus ir Projektų atrankos komisijos), po vertintojų atlikto projektų įvertinimo, iš jų nė viena nebuvo efektyvi, kad nustatytų šiuos LR valstybės kontrolės.

Svarbu tai, kad nustatyti pastebėjimai (nepakankami užtikrinti finansavimo šaltiniai, nepagrįstai suteikti prioritetingai balai), yra labai svarbūs projekto įgyvendinimui finansiniu

aspektu, nes projektams suteikta parama neatsižvelgiant į projekto finansinius rodiklius, todėl išlieka rizika, kad šie projektai gali bankrutuoti, net juos net visiškai jų neįgyvendinus. Dėl to, ES lėšos gali būti iššvaistytos.

Antrajame skyriuje apskaičiavome, kad įvertintų projektų kontrolės procedūroms gautų pagal BPD IV – ojo prioritetą, galima būdavo skirti net 10 ar net 20 kartų trumpesnę laiko tarpą nei tai buvo galima administruojant ir SAPARD programos projektus. Todėl tikrai galime teigti, kad PVS vedėjo, KPPD direktoriaus kontrolės procedūros nebūdavo efektyvios, administruojant BPD IV – ojo prioriteto projektus, kad eliminuotų neatitikimus netinkamai įvertintuose projektuose, dėl ko parama galėdavo būti suteikta projektams, kurie iš tikro negalėtų jos gauti.

Taigi, įsitikiname, kad didelis kontrolės procedūros kiekis neužtikrina efektyvios vidaus kontrolės sistemos. Todėl laikomės nuomonės, kad geriau nustatyti mažesnę kontrolės procedūrų kiekį ir skirti joms didesnę laiko tarpą, nei palikti daug kontrolės procedūrų su minimaliu laikotarpiu, joms atlikti

Mūsų nuomone, PVS skyriuje reikėtų palikti tik PVS vedėjo vykdomą kontrolės procedūrą tikrinant projekto įvertinimą, o atsisakyti KPPD direktoriaus procedūros tikrinant atliktą projekto įvertinimą antrą kartą, po PVS vedėjo. Taip pat manome, kad nėra reikalinga ir KPPD direktoriaus procedūra tikrinant PVS sekretoriaus darbą, nes jo kontrolės procedūroje, mes taip pat nustatėme funkcijų dubliavimąsi. Atsisakius šių dviejų KPPD direktoriaus kontrolės procedūrų, joms skirtą laiką, paskyrus PVS vedėjui tikrinant projekto įvertinimą, ji tikrai būtų efektyvesnė ir tokia kontrolės procedūra labiau užtikrintų efektyvios vidaus kontrolės sistemos funkcionavimą. Be to, atsisakius šių dviejų kontrolės procedūrų, kaip teigėme antrajame skyriuje, tikrai nebūtų nesilaikoma vieno iš NMA akreditavimo kriterijaus - darbus turi patikrinti aukštesnės kategorijos darbuotojai.

3.2.3. Nedidelės svarbos pastebėjimai

Visi nedidelės svarbos pastebėjimai buvo nustatyti atliekant 2003 finansinių metų auditą. Tačiau mes jų neanalizuosime, nes dauguma jų buvo nustatyti dėl ankstesniame poskyryje nustatytų priežasčių: 1) neefektyvių KDTS vedėjo kontrolės procedūrų (nustatyti 2 pastebėjimai); 2) neefektyvių PVS vedėjo ir KPPD direktoriaus kontrolės procedūrų (7 pastebėjimai); 3) dėl nepakankamų darbo instrukcijų ir procedūrų, kuriomis yra vertinami projektai (3 pastebėjimai) [29].

Taip pat buvo nustatyti ir du pastebėjimai Projektų atrankos komitetui (inicijavus pakartotinį vertinimą, nesustabdytas projektų administravimas ir neanalizuojamos lėšos skirtos priemonei/sektoriui). Tačiau, projektų atranką delegavus ŽŪM Projektų atrankos komitetui, kur

egzistuoja didesnė kontrolės sistema nei NMA Projektų atrankos komisijoje, reikėtų tikėtis, kad šie pastebėjimai nepasikartos.

Išanalizavę LR valstybės kontrolės nustatytus pastebėjimus, atliekant SAPARD programos auditus, mes tikrai įsitikinome, kad SAPARD projektų vertinime egzistavo dvi problemų grupės: 1) kontrolės procedūros buvo ne visuomet efektyvios ir ne visuomet užtikrino efektyvios vidaus kontrolės sistemos funkcionavimą; 2) projektui buvo vertinami gerokai pažeidžiant numatytus galutinius projektų įvertinimo terminus. Dėl šių problemų grupių, NMA ne visuomet atitiko jai keliamus akreditavimo kriterijus.

Be to, SAPARD programos projektų vertinime, nustatėme dar vieną problemų grupę, - nevisiškai tobuli vertinimo kriterijai, kuriais pasinaudojant ES finansinės lėšos buvo skirstomos nesilaikant gero finansinio valdymo principo.

Taip pat, priėjome išvadą, kad minėtos trys problemų grupės, gali tikrai egzistuoti ir BPD IV – ojo prioriteto projektų vertinime, todėl kitame darbo skyriuje atlikdami kokybinį tyrimą su LR valstybės kontrolės pareigūnais, mes sieksime dar labiau įsitikinti nustatytų problemų egzistavimu, vertinat BPD IV – ojo prioriteto projektus, bei bandysime surasti būdų, kaip jas būtų galima išspręsti.

4. KOKYBINIO TYRIMO ANALIZĖ

4.1. Tyrimo problema ir metodika

Ankstesniuose skyriuje mes išskyrėme pagrindines problemų grupes projektų vertinime. Šias problemų grupes mes patvirtinome išanalizavę LR valstybės kontrolės atliktus SAPARD programos auditus. Kadangi BPD IV –ojo prioriteto priemonių projektų vertinimas vyksta pagal analogiškas darbo procedūras, todėl mes savo darbe taip pat teigėme, kad ir BPD IV –ojo prioriteto projektų vertinime gali būti tos pačios problemų grupės. Kad dar tvirčiau įsitikintume šių problemų grupių buvimu BPD IV – ojo prioriteto priemonių vertinime bei pasiūlyti, kaip reiktų išspręsti šias problemas, mes atlikome tyrimą.

Tyrimo tikslas – Įsitikinti, kad tikrai problemų grupės buvusios SAPARD projektų vertinime, egzistuoja ir BPD IV-ojo prioriteto priemonių projektų vertinime bei pasiūlyti rekomendacijų, kaip jų būtų galima išvengti.

Tyrimo uždaviniai:

- 1 Išsiaiškinti darbe aptartų vykdomų kontrolės procedūrų efektyvumą bei nustatyti būdų jas gerinti;
- 2 Nustatyti, ar yra didelė rizika, kad nebus laiku įvertinti ir BPD IV – ojo prioriteto priemonių projektai bei kokių reikėtų imtis priemonių, kad šią riziką sumažinti;
- 3 Išsiaiškinti kokie yra privalumai bei trūkumai, projektų atranką delegavus Projektų atrankos komitetui;
- 4 Nustatyti galimai dirbtinai suskaidytų projektų priežastis bei pasiūlyti priemonių, kaip to būtų galima išvengti.

Tyrimo metodas – anketinis. Anketą sudaryta iš atvirų ir uždarų klausimų. Be to, respondentai atsakinėdami į uždarus klausimus, galėjo pateikti komentarus dėl savo pasirinkto atsakymo varianto.

Siekiant objektyvių tyrimo rezultatų, tyrimas buvo atliekama ne su NMA dirbančiais darbuotojais, bet su LR valstybės kontrolės pareigūnais, kurie dalyvavo atliekant 2003, 2004 f. m. SAPARD išlaidų ataskaitų auditą ir su pareigūnais, kurie dabar atlieka 2005 f. m. SAPARD išlaidų ataskaitų auditą bei ES struktūrinių fondų projektų atrankos sistemos vertinimo auditą (toliau SF auditas).

Respondentų imtį sudarė visi devyni šiuo metu (2005 m. spalio mėn.) LR valstybės kontrolėje dirbantys pareigūnai, kurie atliko arba atlieka minėtus auditus. Visi devyni respondentai ir atsakė į jiems pateiktas anketas.

Visus respondentus mes suskirstėme pagal priklausomybę atliekamam auditui bei tuo metu jų buvusias bei dabar užimamas pareigas (žr. 8 lentelę).

8 lentelė. Pareigūnų dalyvaujančių tyrime užimamos pareigos bei priklausomybė auditui

Pareigūnas	2003 f. m. SAPARD auditas	2004 f. m. SAPARD auditas	2005 f. m. auditas SAPARD	SF auditas
1				grupės vadovė
2		vyr. auditorius		vyr. auditorius
3	vyr. auditorius	grupės vadovė	grupės vadovė	
4		Auditorius		
5	auditorius	Auditorius		
6	specialistas	Auditorius		
7				specialistas
8		Specialistas	specialistas	
9		Specialistas	specialistas	

Iš 8 lentelės matome, kad tyrime iš devynių dalyvavusių pareigūnų, trys pareigūnai dalyvauja SF audite, o likę šeši pareigūnai priklauso arba priklausė SAPARD programos auditams. Be to, iš lentelės matome, kad vienas auditorius, kuris dabar dalyvauja SF audite, dalyvavo ir 2004 f. m. SAPARD programos audite. Pagal užimamas pareigas matome, kad tyrime dalyvavo trys specialistai, keturi auditoriai, vienas vyresnysis auditorius ir du atliekamų auditų grupių vadovai. Šis pareigūnų suskirstymas pagal priklausomybę auditui bei tuo metu užimamas mums bus svarbus, analizuojant pateiktus jų atsakymus.

Anketos klausimyną (žr. 12 priedą) sudaro 4 logine tvarka išdėstyti klausimų blokai: 1) Klausimai susiję su kontrolės procedūrų efektyvumu; 2) Klausimai susiję su projektų vertinimo terminų nesilaikymu; 3) Klausimai susiję su projektų atrankos delegavimu ŽŪM Projektų atrankos komitetui; 4) Klausimai susiję su galimai dirbtinai suskaidytais projektais. Analizuojant atsakytas anketas, galima išvelgti tam tikrų skirtumų susijusių su pareigūnų priklausomybe SAPARD arba SF auditams bei užimamomis pareigomis grupėje. Kita vertus, pastebima žymiai daugiau bendrų nuostatų. Apklausos metu gautų duomenų analizė atliekama remiantis anketos klausimyno struktūra.

4.2. Anketos analizė

4.2.1. Kontrolės procedūrų efektyvumas

Pirmoji klausimų grupė buvo skirta išsiaiškinti ankstesniuose skyriuose aprašytų kontrolės procedūrų efektyvumą: 1) KDTS vedėjui tikrinant paraiškos registravimą ir administracinės

atities vertinimą 2) KDTS vedėjui tikrinant patikros vietoje atlikimą; 3) KPPD vedėjui tikrinant PVS sekretorius atliktą darbą; 4) PVS vedėjui tikrinant atliktą projekto įvertinimą; 5) KPPD direktoriui tikrinant projekto įvertinimą ir PVS vedėjo darbą.

LR valstybės kontrolės pareigūnų požiūris į kontrolės pareigūnų efektyvumą, pateikiamas 9 lentelėje.

9 lentelė. LR valstybės kontrolės pareigūnų požiūris į kontrolės procedūrų efektyvumą

Pareigūnas	Kontrolės procedūros				
	1	2	3	4	5
gr. vadovė	Sutinku	Visiškai sutinku	Sutinku	Sutinku	Sutinku
vyr. auditorius	Sutinku	Visiškai sutinku	Visiškai sutinku	Visiškai sutinku	Visiškai sutinku
gr. vadovė	Sutinku	Sutinku	Visiškai sutinku	Sutinku	Visiškai sutinku
auditorius	Sutinku	Visiškai sutinku	Visiškai sutinku	Sutinku	Visiškai sutinku
auditorius	Sutinku	Sutinku	Sutinku	Sutinku	Sutinku
auditorius	Visiškai sutinku	Visiškai sutinku	Visiškai sutinku	Visiškai sutinku	Visiškai sutinku
specialistas	Visiškai sutinku	Sutinku	Visiškai sutinku	Sutinku	Visiškai sutinku
specialistas	Visiškai sutinku	Visiškai sutinku	Visiškai sutinku	Sutinku	Sutinku
specialistas	Sutinku	Sutinku	Visiškai sutinku	Sutinku	Visiškai sutinku

Iš pateiktos 9 lentelės matome, kad nepriklausomai nuo užimamų pareigų bei priklausomybės audito grupei, visi LR valstybės kontrolės pareigūnai sutiko, kad minėtos kontrolės procedūros tikrai nėra visuomet efektyvios. Vieni pareigūnai išreiškė labai tvirtą nuomonę dėl kontrolės procedūrų neefektyvumo, kiti pareigūnai kontrolės procedūrų neefektyvumą vertino šiek tiek atsargiau. Į klausimą, ar KDTS vedėjo kontrolės procedūrai tikrinat paraiškos registravimą bei administracinės atitikties vertinimą yra ne visuomet efektyvi, 3 pareigūnai pasirinko atsakymą „Visiškai sutinku“ ir 6 pareigūnai pasirinko atsakymą „Sutinku“. Į klausimą, ar KDTS vedėjo kontrolės procedūrai tikrinat patikros vietoje atlikimą yra ne visuomet efektyvi, 5 pareigūnai pasirinko atsakymą „Visiškai sutinku“, o 4 - „Sutinku“. Į klausimą, ar KPPD direktoriaus kontrolės procedūra yra ne visuomet efektyvi, net 7 pareigūnai

pasirinko atsakymą „Visiškai sutinku“ ir 2 pareigūnai - „Sutinku“. Į klausimą, ar PVS vedėjo kontrolės procedūra yra ne visuomet veiksminga, 7 pareigūnai pasirinko atsakymą „Sutinku“, o 2 pareigūnai - „Visiškai sutinku“. Į klausimą, ar KPPD direktoriaus kontrolės procedūra yra ne visuomet veiksminga, net 6 pareigūnai pasirinko atsakymą „Visiškai sutinku“ ir 3 pareigūnai „Sutinku“.

Taigi, iš pateiktų LR valstybės kontrolės pareigūnų atsakymų tikrai įsitikiname, kad ir administruojant BPD IV – ojo prioriteto projektus, kontrolės procedūros ne visuomet efektyvios. Ankstesniuose skyriuose, mes teigėme, kad NMA egzistuoja per didelis kontrolės procedūrų kiekis. Tos pačios nuomonės laikosi ir LR valstybės kontrolės pareigūnai. Anketoje buvo pateiktas klausimas, kokių reikėtų imtis priemonių, kad būtų laikomasi vertinimo terminų. Mes pacituosime tik vieną atsakymą, nes jį pateikė vyresnysis auditorius, kuris vienintelis iš visų 9 pareigūnų dalyvavo atliekant 2004 f. m. SAPARD programos audite bei dabar dalyvauja SF audite:

“Sumažinti kontrolės priemones NMA, kur jau yra ne keturių, bet aštuonių ir daugiau akių principas”

Anketoje taip pat buvo pateikiamas klausimas, dėl kokių priežasčių nebuvo laikytasi vertinimo terminų, vertinant SAPARD projektus. Vienas iš šio klausimo atsakymų variantų – per didelis KDTS vedėjo, PVS vedėjo bei KPPD direktoriaus vykdomų kontrolės procedūrų kiekis. Iš pateikto klausimo matome, kad jis daugiau skiriamas pareigūnams, kurie dalyvavo SAPARD programos audituose, todėl, kad būtų objektyvesni rezultatai pateiksime tik jų nuomonę. Net 5 iš 7 pareigūnų pasirinko minėtą atsakymo variantą.

Taigi, matome, kad tikrai LR valstybės kontrolės pareigūnai abejojo, ar yra reikalingas, toks didelis kontrolės procedūrų kiekis. Ankstesniame skyriuje, mes nustatėme, kad svarbiausios kontrolės procedūros yra KDTS vedėjui tikrinant patikros vietoje atlikimą, bei PVS vedėjui tikrinant projekto įvertinimą. Minėjome, kad reikėtų atsisakyti abiejų KPPD direktoriaus kontrolės procedūrų, be to, beveik visi pareigūnai (žr. 9 lentelę) buvo visiškai įsitikinę, kad šios KPPD direktoriaus kontrolės procedūros dažniausiai yra ne visuomet yra efektyvios.

Vyr. auditorius dalyvavęs atliekant 2004 f. m. SAPARD programos audite bei dabar dalyvauja SF audite, pateikė komentarą dėl KPPD direktoriaus kontrolės procedūrų:

“Tačiau ar įmanoma, kad direktorius peržiūrėtų dar ir šimtus dokumentų? Kada jis tada atliks savo pagrindines funkcijas ”

Taip pat, reikėtų atsisakyti ir KDTS vedėjo kontrolės procedūros tikrinant patikros atlikimą, nes esant neefektyviai šiai kontrolės procedūrai, neatitikimai dokumentuose gali būti ištaisomi kitų kontrolės procedūrų. Tos pačios nuomonės laikosi ir vyr. auditorius dalyvavęs atliekant 2004 f. m. SAPARD programos audite bei dabar dalyvauja SF audite:

“Tačiau administracinės atitikties vertinimas yra faktiškai sekretoriaus darbas ir todėl jei KDTS būdavo klaidos, tai jos buvo eliminuojamos PVS”

2.2 poskyryje nesutikome su KDTS darbo aprašyme įtvirtinta nuostata, kad BPD IV – ojo prioriteto priemonių projektų patikrą vietoje gali atlikti ir vienas darbuotojas, motyvuodami tuo, kad SAPARD patikrą vietoje visada atlikdavo 2 darbuotojai, nes taip buvo užtikrinama didesnė patikros vietoje atlikimo laikantis visų procedūrų kontrolė. Todėl teigėme, kad ir BPD IV – ojo prioriteto projektų patikrą vietoje visuomet turėtų atlikti visuomet 2 darbuotojai. Šiam mūsų teiginiui pritarė ir LR valstybės kontrolės pareigūnai. 8 pareigūnai pasirinko atsakymą „Sutinku“, o SF audito grupės vadovė išreiškė dėl to labai tvirtą nuomonę (pasirinko atsakymą „Visiškai sutinku“).

Analizuojant PVS vedėjo kontrolės procedūrą, atsižvelgiant į jo darbo krūvį buvo siūloma 2 vertintojų atliktą projekto įvertinimą patikrinti ne PVS vedėjui, bet vyresniajam specialistui (vertintojui), kuris nustatęs neatitikimų vertinime, informuotų PVS vedėją, kuris priimtų sprendimą dėl neatitikimo išsprendimo. Tačiau tyrime dalyvavę pareigūnai, kurie dalyvavo atliekant SAPARD programos auditus, abejojo, ar reikalingas trečiasis vertintojas (6 pareigūnai pasirinko atsakymą „ Nevisiškai sutinku“), o pareigūnai, kurie dalyvavo atliekant SF fondų auditą, nesutiko, kad būtų skiriamas trečiasis vertintojas (2 pareigūnai pasirinko atsakymą „ Nesutinku“, o vyr. auditorius dalyvavęs SAPARD bei SF audite absoliučiai tam nepritarė). Struktūrinių fondų grupės vadovė dėl siūlomo trečiojo vertintojo pateikė komentarą:

“...Vedėjo atsakomybė vis tiek išlieka, kad tų vertintojų būtų ir 30 vnt.”

Iš pateikto komentaro matome, kad PVS vedėjas turi pats įsitikinti, kad projekto vertinimas buvo atliktas laikantis visų darbo procedūrų bei instrukcijų, o tuo įsitikinti jis nelabai turi galimybių, todėl reikia tikrai sudaryti galimybę PVS vedėjui įsitikinti, kad projekto vertinimas buvo atliktas laikantis visų procedūrų bei instrukcijų.

IV.2.2 Projektui skirtų vertinimo terminų nesilaikymas

Ši klausimų grupė buvo skirta išsiaiškinti pagrindines priežastis, kodėl yra nesilaikoma vertinimo terminų, bei kokių priemonių reikėtų imtis, norint to išvengti.

Atliekant tyrimą buvo siekiama įsitikinti, kad ir vertinant BPD IV – ojo prioriteto projektus yra didelė rizika, kad jie nebus laiku įvertinti, nes LR valstybės kontrolė nustatė atvejų, atlikdama SAPARD programos auditus, kuomet nebuvo laikytasi vertinimo terminų(kartais net 8 mėn.).

Iš 6 pareigūnų, kurie dalyvavo SAPARD programos audite, 5 pareigūnai pritarė nuostatai, kad yra didelė rizika, kad gali būti ne laiku įvertinti projektai (pasirinko atsakymą „Sutinku“), o 1 pareigūnas buvo labai tuos įsitikinęs (pasirinko atsakymą „Visiškai sutinku“). Vertinat SF audite

dalyvavusių pareigūnų nuomonę, reikia pastebėti, kad jie buvo šiek tiek atsargesni. 2 pareigūnai sutiko, kad gali būti ne laiku įvertinti projektai (pasirinko atsakymą „Sutinku“), o SF grupės vadovė abejojo tuo (pasirinko atsakymą „Nevisiškai sutinku“) ir komentaruose nurodė sulyginti darbuotojų skaičių. Ankstesniuose skyriuose mes analizavome KDTS darbuotojų skaičių 2003 bei 2004 metų pabaigoje ir nustatėme, kad darbuotojų skaičius padidėjo nuo 107 tik iki 140. Nors PVS vertintojų skaičius išaugo nuo 5 iki 20 vertintojų, tačiau apskaičiavome, kad vieno projekto įvertinimo trukmė net sumažėjo. Taigi atsižvelgdami į pareigūnų išreikštą nuomonę bei pateiktą pastebėjimą bei jį pakomentavę, galime teigti, kad yra didelė rizika, kad projektai nebus laiku įvertinti.

Jau atlikus tyrimą su LR valstybės kontrolės pareigūnais, įsitikinome, kad projektai tikrai nėra laiku įvertinami, vadinasi, mūsų nustatyta rizika, tikrai pasiteisino. Remiantis 2005 m. lapkričio 11 d. NMA pateiktais duomenimis, iš per II – aji laikotarpį gautų 1192 paraiškų, yra įvertintos tik 375 paraiškos (31 % visų gautų paraiškų), kai jos visos turėjo būti įvertintos iki 2005 rugpjūčio 16 d. Taigi, vėluojama įvertinti projektus net 3 mėn., o kaip minėjome anksčiau, 2005 rugsėjo 1 d. yra paskelbtas jau trečias paraiškų priėmimo etapas. Todėl paraiškų vertinimas gali labai užsitęsti.

Tyrimo pagalba buvo siekta išsiaiškinti, LR valstybės kontrolei atliekant SAPARD programos auditus, nustatytų vertinimo terminų nesilaikymo priežastis. Iš pateiktų 5 galimų atsakymo variantų, visi 9 pareigūnai nurodė, kad vertinimo terminų nebuvo laikomasi dėl per mažo KDTS, bei PVS darbuotojų skaičiaus, 5 pareigūnai dėl per didelio kontrolės procedūrų kiekio, 2 pareigūnai dėl iš anksto nustatytų per trumpų vertinimo terminų. Taigi matome, kad pagrindinės priežastys yra per didelis kontrolės procedūrų kiekis bei per mažas darbuotojų skaičius. Kaip sumažinti kontrolės procedūrų kiekį, mes jau aptarėme. Išanalizavę darbuotojų skaičių matome, kad padidėjo žymiai padidėjo tik PVS skaičius, tačiau KDTS darbuotojų skaičius padidėjo labai nežymiai. Todėl, kad užtikrinti vertinimo terminų laikymąsi būtina didinti KDTS darbuotojų skaičių, o antrajame skyriuje mes net apskaičiavome, kokių KDTS darbuotojų skaičių reikėtų didinti.

Ankstesniuose mokslinio darbo skyriuose mes pateikėme būdą, kaip būtų galima sumažinti projektams įvertintų terminų nesilaikymą:

1. Sulyginti kiek įmanoma visu 10 KDTS darbuotojų labai netolygų darbo krūvį. Iš 6 pareigūnų dalyvavusių SAPARD programos audite, 4 pareigūnai pritarė šiam būdai (pasirinko atsakymą „Sutinku“), o 2 pareigūnai išreiškė visišką pritarimą (pasirinko atsakymą „Visiškai sutinku“). Iš 3 pareigūnų dalyvavusių SF audite, 3 pareigūnai taip pat pritarė šiam būdai (pasirinko atsakymą „Sutinku“).

2. Kiek įmanoma tiksliau apibrėžti, kokius dokumentus reikėtų pateikti NMA, nes numatyta daug atvejų kai tiek KDTS, tiek PVS kreipiasi į pareiškėją, reikalaudami papildomų dokumentų. Šiai rekomendacijai visi 9 tyrime dalyvavę pareigūnai visiškai pritarė (pasirinko atsakymą „Visiškai sutinku“);

3. Finansų ministro įsakymu apibrėžti rekomendacinis projekto įvertinimo terminas buvo skirtas visiems BPD IV – ojo prioriteto priemonėms, tačiau mes siūlėme, kad kiekvienam BPD prioritetui būtų apibrėžtas atskiras įvertinimo terminas, be to jis turėtų būti ne rekomendacinio pobūdžio, nes termino apibrėžimas rekomendaciniu pobūdžiu didina riziką, kad projektai nebus laiku įvertinti. Šiai rekomendacijai pritarė ir LR valstybės kontrolės pareigūnai. Iš 6 pareigūnų dalyvavusių SAPARD audituose, 4 pareigūnai pritarė šiai rekomendacijai (pasirinko atsakymą „Sutinku“), o 2 pareigūnai išreiškė tvirtą pritarimą. Iš 3 pareigūnų dalyvavusių SF audite 2 pareigūnai taip pat pritarė šiai rekomendacijai, o vyr. auditorius dalyvavęs SAPARD ir SF audite, pareiškė tvirtą pritarimą šiai rekomendacijai (pasirinko atsakymą „Visiškai sutinku“);

4 Ankstesniuose skyriuose mes nustatėme ryškų neatitikimą tarp LR finansų ministro įsakyme rekomenduojamų vertinimo terminų ir terminų nurodytų KDTS ir PVS darbo procedūrose, todėl manėme, kad reikėtų suvienodinti vertinimo terminus. Šiai rekomendacijai taip pat pritarė LR valstybės kontrolės pareigūnai. Iš 6 pareigūnų dalyvavusių SAPARD programos audite 2 pareigūnai pritarė šiai rekomendacijai, o net 4 pareigūnai visiškai pritarė šiai rekomendacijai. Iš 3 pareigūnų dalyvavusių SF audite, 1 pareigūnas visiškai pritarė šiai rekomendacijai bei 2 pareigūnai pritarė šiai rekomendacijai (pasirinko atsakymą „Sutinku“) Be to vyr. auditorius dalyvavęs SAPARD ir SF audite pateikė komentarą:

“Tačiau to padaryti ko gero neįmanoma, nes FM atsakinga ne tik už IV prioritetą, bet ir I, II, III, V.”

Tačiau mes nevisiškai sutinkame su šiuo komentaru, nes jei būtų įgyvendinta prieš tai pateikta rekomendacija (3) ir šią rekomendaciją būtų galima įgyvendinti.

Taip pat buvo siūloma administracinės atitikties vertinimą atlikti ne paraišką užregistravusiam darbuotojui, o tiems darbuotojams, kurie atliks patikrą vietoje, motyvuojant tuo, kad prieš atlikdami patikrą vietoje darbuotojai turi išanalizuoti visą su paraiška susijusią medžiagą, o jei jie patys atliktų vertinimą pasiruošimui laiko skirti jau nebereikėtų. Tačiau dėl šios mūsų rekomendacijos pareigūnų nuomonė išsiskyrė. Iš 3 pareigūnų dalyvavusių SF audite, 2 pareigūnai abejojo šia rekomendacija įskaitant ir SF grupės vadovė (pasirinko atsakymą „Nevisiškai sutinku“), o 1 pareigūnas dalyvavęs SAPARD ir SF audite kategoriškai tam nepritarė motyvuodamas tuo, kad taip nebūtų užtikrintas funkcijų atskyrimas. Iš 6 pareigūnų dalyvavusių SAPARD programos audituose, 2 pareigūnai pritarė šiai rekomendacijai (pasirinko atsakymą „Sutinku“), o 4 pareigūnai abejo šia rekomendacija (pasirinko atsakymą „Nevisiškai

sutinku“). Be to, auditorė, kuri dalyvavo tiek 2003, tiek 2004 metų SAPARD taip pat abejojusi šia rekomendacija, pateikė komentarą:

“Administracinės atitikties tikrinimas - „permetimas akimis“, o informacijos analizė ilgas darbas. Pareigų atskyrimas .”

Taigi, atsižvelgdami į labiausiai kvalifikuotų bei daugiausiai patirties tiek SAPARD, tiek SF audite turinčius pareigūnus (auditorė dalyvavusi 2003 ir 2004 metų SAPARD audite, vyresnysis auditorius, dalyvavęs tiek SAPARD 2004 m. bei SF audite, SF grupės vadovė), mes turėtumėme atsisakyti šios rekomendacijos.

Mes abejojome, ar tikslinga, kad KDTS vedėjas turi paskirti darbuotojus, kurie atliks patikrą vietoje per 3 d. d., todėl siūlėme darbuotojų skyrimo terminą sutrumpinti. Dėl šios rekomendacijos pareigūnų nuomonės taip pat išsiskyrė. Iš 6 pareigūnų, dalyvavusių SAPARD programoje, 2 pareigūnai pritarė šiai rekomendacijai (pasirinko atsakymą „Sutinku“), 2 pareigūnai nesutiko bei 2 pareigūnai abejojo šia rekomendacija. Iš pareigūnų dalyvavusių SF audite, visi 3 abejojo šia rekomendacija (pasirinko atsakymą „Nevisiškai sutinku“). Be to, vyr. auditorius, dalyvavęs SAPARD bei SF audite, pateikė komentarą:

“3 d . d. terminas faktiškai skirtas tam, kad paskirstyti darbo krūvį, be to bylų yra šimtai ir ko gero per trumpesnę laiką to padaryti fiziškai neįmanoma.”

Taigi, vėl atsižvelgdami į labiausiai kvalifikuotų bei daugiausia patirties tiek SAPARD, tiek SF audite turinčius pareigūnus, mes turėtumėme atsisakyti šios rekomendacijos, nes 2 pareigūnai, kurie pritarė šiai rekomendacijai yra specialistai (valstybinio auditoriaus padėjėjai).

4.2.3. Projektų atrankos delegavimas Projektų atrankos komitetui

Šia klausimų grupe buvo siekiama išsiaiškinti, kokie yra privalumai bei trūkumai, projektų atranką delegavus ŽŪM Projektų atrankos komitetui, kaip projektų atranką padaryti efektyvesnę ir, kaip ES lėšų skirstymą, padaryti dar skaidresnį.

Beveik visi LR valstybės kontrolės pareigūnai nurodė šiuos privalumus bei trūkumus:

Privalumai:

1. *“Aukštesnio administravimo lygio kontrolė taikoma žemesniam administravimo lygiui.”* (SF audito grupės vadovė)
2. *“Funkcijų atskiriamumas.”* (SF audito grupės vadovė)
3. *“Sumažėjo NMA darbo krūvis.”* (specialistas dalyvavęs 2004 SAPARD programos audite)
4. *“Mažesnė korupcija.”*(auditorė dalyvavusi 2003 ir 2004 SAPARD programų audituose)

Trūkumai:

1. *“ŽŪM paskirti asmenys gali būti nekompetetingi.”* (auditorė dalyvavusi 2003 ir 2004 SAPARD programų audituose)

2. *“Mažesnė komiteto informuotumo galimybė lyginant su NMA komisija.”*(SF grupės vadovė)

3. *“Papildoma kontrolė ir NMA įtakojimas.”* (vyr. auditorius dalyvavęs SAPARD bei SF audite)

Taigi, iš pateiktų atsakymų matome, kad pagrindiniai privalumai yra papildoma kontrolė, sumažėjęs NMA darbuotojų darbo krūvis, mažesnė korupcija, o pagrindiniai trūkumai yra komiteto informuotumo trūkumas, paskirtų asmenų į komitetą nekompetentingumas bei papildoma kontrolė.

Atsižvelgiant į pareigūnų pateiktus trūkumus, matome, kad sprendimo priėmimas galėjo tikrai užtrukti, todėl siūlėme projektų atrankos komitetų darbo reglamentuose įtvirtinti nuostatą, kad įgyvendinančiai institucijai pristatant projektus visuomet dalyvautų PVS vedėjas bei pagal galimybes ir projektą vertinęs vertintojas. Iš 6 pareigūnų dalyvavusių SAPARD programos audite, 1 pareigūnas išreiškė tvirtą pritarimą šiai rekomendacijai, 5 pareigūnai pritarė šiai rekomendacijai (pasirinko atsakymą „ Sutinku“), o 1 pareigūnas abejojo šia rekomendacija bei pateikė komentarą:

“Gali būti daroma netinkama įtaka.”

Tačiau jei pažvelgtume į pareigūnų pateiktus trūkumus, projektų atranką delegavus Projektų atrankos komitetui, matome, kad komiteto nariai gali būti nekompetetingi bei jiems gali trūkti informacijos, todėl projektų atrankoje dalyvaujant vertintojui bei PVS vedėjui informacija, tikrai būti suteikiama. Iš 3 pareigūnų dalyvavusių SF audite, 1 pareigūnas išreiškė tvirtą pritarimą, 2 pareigūnai pritarė šiai rekomendacijai (pasirinko atsakymą „Sutinku“). Taigi, galime teigti, kad ir šią rekomendaciją reikėtų įgyvendinti.

Kad ES lėšų skirstymas būtų dar skaidresnis, mes siūlėme, kad ŽŪM kiek įmanoma tiksliau apibrėžtų atvejus, kuomet ji gali priimti priešingą sprendimą Projektų atrankos komiteto rekomendacijai. Iš 6 pareigūnų dalyvavusių SAPARD programos audituose, 3 pareigūnai visiškai pritarė šiai rekomendacijai (pasirinko atsakymą „ Visiškai sutinku“), 2 pareigūnai pritarė šiai rekomendacijai (pasirinko atsakymą „ Sutinku“), o 1 pareigūnas dalyvavęs 2003 ir 2004 SAPARD programos audituose abejojo šia rekomendacija bei pateikė komentarą:

“Svarbiau yra, kad ŽŪM komitetui dokumentuotų savo apsisprendimo priežastis.”

Tačiau nors ir ŽŪM dokumentuotų savo apsisprendimo priežastis, Projektų atrankos komitetas negalėtų prieštarauti šiam ŽŪM sprendimui, jis būtų galutinis, nes nėra numatyta, kad Projektų atrankos komitetas galėtų prieštarauti ŽŪM dėl priimto sprendimo, o apibrėžus atvejus, kuomet ŽŪM gali priimti priešingą sprendimą tikrai nekiltų diskusijų, o gal ir ginčų dėl neskaidraus ES

lėšų skirstymo. Iš 3 pareigūnų dalyvavusių SF audite, 2 pareigūnai įskaitant ir SF audito grupės vadovės išreiškė tvirtą pritarimą šiai rekomendacijai (pasirinko atsakymą „Visiškai sutinku“), o 1 pareigūnas taip pat pritarė šiai rekomendacijai (pasirinko atsakymą „Sutinku“). Taigi, galime teigti, kad ir šią rekomendaciją reikėtų įgyvendinti.

4.2.4 Galimai dirbtinis projektų suskaidymas

Šia klausimų grupe, buvo siekiama nustatyti priežastis, kodėl LR valstybės kontrolė atlikdama 2004 f. m. SAPARD auditą, nustatė žymiai mažesnę pastebėjimų kiekį susijusį su projektų vertinimu nei atlikdama 2003 f. m. auditą. Taip pat, išsiaiškinti auditų metu nustatytų galimai dirbtinai suskaidytų projektų priežastis bei kokių reikėtų imtis priemonių, kad tai nepasikartotų ateityje.

LR valstybės kontrolės pareigūnai (kad duomenys būtų objektyvesni pateikiami tik SAPARD programos audituose dalyvavusių pareigūnų atsakymai) nurodė šias pagrindines priežastis, dėl ko sumažėjo pastebėjimų kiekis, atliekant 2004 f. m. auditą:

1. NMA įgyvendino nustatytas rekomendacijas, kurios buvo pateiktos atliekant 2003 f. m. auditą. (paminėjo 7 pareigūnai).
2. 2003 f. m. detaliame testavime buvo naudotas didesnis klausimų kiekis negu 2004 f. m. (paminėjo 6 pareigūnai).
3. Skyrėsi auditų apimtis ir atranka paraiškų detaliam testavimui (paminėjo 5 pareigūnai).

Tyrimo pagalba buvo siekiama nustatyti aktualaus pastebėjimo (galimai dirbtinis projekto suskaidymas) pagrindines priežastis. 3.2.1 skyriuje, analizuodami galimai suskaidytus projektus, kaip pagrindinę priežastį įvardijome netobulus vertinimo kriterijus, tačiau LR valstybės kontrolės pareigūnai (kad duomenys būtų objektyvesni pateikiami tik SAPARD programos audituose dalyvavusių pareigūnų atsakymai) išvelgė kitą labai įdomią priežastį. 6 pareigūnai dalyvavę SAPARD programos audituose, nurodė, kad galimai dirbtinis projekto suskaidymas atsirado dėl galimos korupcijos NMA. Įdomu tai, kad viena auditorė korupcijos egzistavimą patvirtino 100 %, nes prie šio atsakymo varianto, ji kaip nurodė 100%, o tai leidžia suprasti, kad tikrai NMA egzistuoja korupcija. Taip pat, 3 pareigūnai paminėjo, kad galimai dirbtinis projektų suskaidymas atsirado dar ir dėl netobulų vertinimo kriterijų įtvirtintų NŽŪKPP.

LR valstybės kontrolės pareigūnų taip pat buvo klausama, ar išlieka rizika, kad dirbtinis projektų suskaidymas gali pasikartoti ir administruojant BPD IV – ojo prioriteto priemonių projektus, nes LR valstybės kontrolės rekomendacijos dėl šio pastebėjimo buvo neįgyvendintos. Iš 6 pareigūnų dalyvavusių SAPARD programos audituose, net 4 pareigūnai buvo visiškai tuo įsitikinę (pasirinko atsakymą „ Visiškai sutinku“), bei 2 pareigūnai buvo kiek atsargesni (pasirinko atsakymą „Sutinku“). Iš 3 pareigūnų dalyvavusių SF audite, 2 pareigūnai taip pat

buvo įsitikinę mūsų teiginiu (pasirinko atsakymą „ Visiškai sutinku“), o SF grupės vadovė buvo kiek atsargesnė (pasirinko atsakymą „ Sutinku“) bei pateikė komentarą:

“Reikėtų nepamiršti, kad į BPD įsijungia dar ir Finansų ministerijos taisyklės ir vadovaujančios institucijos priežiūra.”

Taigi, SF audito grupės vadovė pritaria, kad yra rizika, jog dirbtinis projektų suskaidymas gali pasikartoti ateityje, tačiau rizikos mažinantys veiksnys yra papildoma ŽŪM ir LR finansų ministerijos kontrolė.

LR valstybės kontrolės pareigūnų buvo klausama, kokių priemonių reikėtų imtis, kad dirbtinis projektų suskaidymas nepasikartotų ateityje. Beveik visos pateiktos priemonės buvo panašios, pareigūnai siūlė tobulinti vertinimo kriterijus:

“Įmonių grupių teikiamų projektų vertinimo tvarkos/kriterijų nustatymas.” (auditorė dalyvavusi 2003 ir 2004 finansinių metų SAPARD programos audituose)

“Koreguoti nacionalinę teisinę bazę. To pasekoje, NMA pakeis procedūras ir nebus teisinių ginčų.”

Tačiau vienas pareigūnas nurodė imtis ir labai drastiškų priemonių:

“Tiesiog atmesti projektus, o jų kūrėjams iškelti baudžiamąsias bylas. Dar belieka išsiaiškinti, ar tai nebuvo daroma padedant NMA vadovybei.”

Atlikę tyrimą, tikrai įsitikinome, kad darbe aprašytos visos kontrolės procedūros administruojant BPD IV – ojo prioriteto projektus, buvo bei yra ne visuomet efektyvios. LR valstybės kontrolės pareigūnai laikosi nuomonės, kad kontrolės procedūrų kiekis NMA tikrai per didelis. Tyrimo pagalba dar labiau įsitikinome, kokių kontrolės procedūrų tikrai būtų galima atsisakyti.

Auditoriai pritarė, mūsų nustatytai darbe didelei rizikai, kad projektai gali būti ne laiku įvertinti. Jau atlikus tyrimą, remiantis NMA duomenimis, mes patvirtinome nustatytą riziką. Atlikdami tyrimą, nustatėme, kokių reikėtų imtis priemonių, kad būtų galima sumažinti projektui skirtų vertinimo terminų nesilaikymą.

Tyrimo pagalba išsiaiškinome, projektų atrankos delegavimo ŽŪM projektų atrankos komitetui privalumus ir trūkumus. Nustatėme, kad projektų atranką komitete, tikrai galime padaryti efektyvesne.

Atlikus tyrimą, nustatėme, kad galimai dirbtinis projektų suskaidymas įvyko ne tik dėl netobulų vertinimo kriterijų bei instrukcijų, bet ir egzistuojančios korupcijos NMA. LR valstybės kontrolės pareigūnai neatmeta galimybės, kad galimai dirbtinis projektų suskaidymas gali pasikartoti ir vertinant BPD IV – ojo prioriteto projektus, todėl nurodė, kokių reikėtų imtis priemonių, kad tai nepasikartotų ateityje.

IŠVADOS

SAPARD programos ir struktūrinių fondų (EŽŪOGF, ŽOFI) parama Lietuvai yra labai svari mažinant jos atsilikimą nuo „didžiųjų“ ES narių žemės ūkyje ir žuvininkystės sektoriuje.

Vertinant BPD IV – ojo prioriteto priemonių projektus, buvo pasinaudota sukaupta SAPARD programos projektų vertinimo patirtimi, todėl dvi problemų grupės, egzistavusios vertinant SAPARD projektus, išlieka ir vertinant BPD IV – ojo prioriteto projektus, dėl kurių NMA ne visuomet atitinka akreditavimo kriterijus susijusius su projektų vertinimu. Trečioji problemų grupė, egzistavusi SAPARD projektų vertinime, dar nebuvo nustatyta vertinant BPD IV – ojo prioriteto projektus, tačiau išlieka rizika, kad ji gali pasikartoti, nes nebuvo imtasi veiksmų šią riziką sumažinti. Todėl tikrai galime teigti, kad BPD IV – ojo prioriteto projektų vertinimą reglamentuojanti Lietuvos teisinė bazė, praktikoje ne visuomet užtikrina efektyvų Europos Sąjungos lėšų administravimą.

I – oji problemų grupė. Per didelis ne visuomet efektyvių kontrolės procedūrų kiekis, dėl kurių NMA ne visuomet atitinka vieną iš akreditavimo kriterijų – efektyvi vidaus kontrolės sistema:

1. KDTS vedėjui tikrinant atsakingo darbuotojo atliktą paraiškos registravimą bei administracinės atitikties vertinimą. Ši procedūra nėra visuomet efektyvi nes: a) ją atlieka KDTS vedėjas, kurio pagrindinė funkcija yra koordinuoti viso skyriaus darbą; b) atsižvelgiant į gautų projektų skaičių, KDTS vedėjas negali skirti 3 d. d. vieno projekto kontrolės procedūrai, kaip tai nurodyta Administracinės atitikties procedūroje, nes vien projektų vertinimas NMA užtruktų vienerius metus. Nuo įstojimo į ES pradėta administruoti ir Garantijų skyriaus priemonės už kurių kontrolės procedūras taip pat atsakingas KDTS vedėjas, todėl žymiai padidėjo KDTS vedėjo darbo krūvis; c) kontrolės procedūros ne visuomet efektyviai, ką patvirtino atliktas tyrimas su LR valstybės kontrolės pareigūnais;

Be to, priėjome išvadą, kad ši kontrolės procedūra yra tikrai nereikalinga, nes esant neefektyviai šiai procedūrai, jos nenustatytos klaidos paraiškų registravime arba administracinės atitikties vertinime, yra eliminuojamo kitų NMA PVS darbuotojų bei kontrolės procedūrų.

2. KDTS vedėjui tikrinant, ar paskirtų atsakingų darbuotojų patikra buvo atlikta laikantis visų procedūrų ir instrukcijų, bei jos metu užpildytus dokumentus. Ši kontrolės procedūra tai pat nėra visuomet efektyvi ne tik dėl tų pačių trijų, prieš tai aprašytos kontrolės procedūros neefektyvumo priežasčių, bet ir dar dėl to, kad, kontrolės procedūrą atlieka KDTS skyriaus vedėjas, neturintis galimybės dalyvauti patikros vietoje. Išnagrinėję LR valstybės kontrolės pastebėjimus, atliekant SAPARD programos auditus, nustatėme, kad esant neefektyviai šiai kontrolės procedūrai, nenustatyti neatitikimai nebuvo eliminuoti kt. NMA darbuotojų ir kontrolės procedūrų. Dėl

neefektyvios šios kontrolės procedūros gali būti netinkamai įvertinti projekto tinkamumo, prioritetiniai kriterijai bei nevisiškai teisingai apskaičiuotos investicijos, kurie yra esminiai dalykai sprendžiant dėl projekto finansavimo. Be to, esant neefektyviai pastarajai kontrolės procedūrai, jos nepastebėtų neatitikimų eliminavimas labai prailgina projektų vertinimo trukmę. Kadangi įrodėme, kad ši kontrolės procedūra buvo efektyvesnė administruojant SAPARD projektus, bet ji vis tiek, kaip matyti iš LR valstybės kontrolės pastebėjimų, neeliminavo visų neatitikimų, todėl yra didelė rizika, kad administruojant BPD IV – ojo prioriteto projektus, ši kontrolės procedūra neeliminuos dar didesnio kiekio neatitikimų. Todėl atsižvelgiant į šiuos pastebėjimus, yra būtina efektyvi ši kontrolės procedūra.

Priešingai nei SAPARD programos projektų patikroje, kuomet patikrą visuomet atlikdavo 2 darbuotojai, BPD IV – ojo prioriteto patikrą vietoje gali atlikti ir 1 darbuotojas. Taip prarandama savotiška procedūra patikros vietoje, o tai didina riziką, kad patikra gali būti atlikta nesilaikant procedūrų, o dokumentai paruošti nevisiškai tiksliai, dėl to dar labiau didinamas KDTS vedėjo krūvis.

3. KPPD direktoriui tikrinant, ar PVS sekretorius tinkamai peržiūrėjo visus gautus dokumentus bei užpildė Paraiškos peržiūros tikrinimo elementų sąrašą. Ši kontrolės procedūra taip pat nėra visuomet efektyvi, nes: a) ją vykdo direktorius, kuris turi vadovauti penkių skyrių darbui; b) atsižvelgiant į gautų projektų skaičių, KPPD direktorius negali skirti 3 d. d. vieno projekto kontrolės procedūrai, kaip tai nurodyta BPD IV – ojo prioriteto vertinimo procedūroje, nes projektų vertinimas labai užtruktų; c) atlikus tyrimą, nustatėme, kad LR valstybės kontrolės pareigūnai laiko šią kontrolės procedūrą dažniausiai esant neefektyvią.

Šios kontrolės procedūros vykdyme išvengiame funkcijų dubliavimąsi. KPPD direktorius tikrina PVS sekretoriaus darbą, kuris tikrina jau patikrintus KDTS vedėjo dokumentus (paraiška, Administracinės atitikties vertinimo lentelė). Be to, po šios kontrolės procedūros PVS vertintojai dar kartą peržiūri KDTS atsiųstus dokumentus ir, nustatę juose neatitikimų, gali juos eliminuoti, todėl ji tikrai nėra reikalinga.

4. PVS tikrinant, ar paskirti PVS vertintojai atliko projekto vertinimą laikantis visų procedūrų bei instrukcijų. Ši kontrolės procedūra taip pat yra ne visuomet efektyvi, nes: a) PVS vedėjas negali skirti būtino 3 d. d. termino nurodyto darbo procedūrose. Mes apskaičiavome, kad PVS vedėjas gali skirti vienam projektui patikrinti tik po 0,1 d. d., kad suspėtų patikrinti visus projektus, pagal LR finansų ministro įsakyme nurodytą įvertinimo terminą; b) esant ne visuomet efektyviai šiai kontrolės procedūrai, patvirtino ir atliktas tyrimas kartu su LR valstybės kontrolės pareigūnais.

Šios kontrolės procedūros efektyvus funkcionavimas yra būtinas ne tik dėl to, kad PVS vedėjas patvirtina vertintojų rekomendaciją skirti paramą, kaip to reikalauja NMA akreditavimo kriterijus, bet ir dėl to, kad esant neefektyviai šiai kontrolės procedūrai, neatitikimai projektų

vertinime, nėra eliminuojami kitų kontrolės procedūrų. Projekto patvirtinimas, kaip nustatyta akreditavimo kriterijuje, turi remtis išsamia įvertinto projekto analize. Tačiau išnagrinėję LR valstybės kontrolės nustatytus pastebėjimus, atliekant SAPARD programos auditus, nustatėme atvejų, kuomet vertintojai netinkamai įvertino svarbius projekto tinkamumo kriterijus, o PVS vedėjo kontrolės procedūra taip pat to nenustatė, todėl projektams buvo suteikta parama, kurie nevisiškai atitiko keliamus tinkamumo kriterijus. Kadangi įsitikinome, kad SAPARD kontrolės procedūra buvo efektyvesnė, bet ji vis tiek, kaip matyti iš LR valstybės kontrolės pastebėjimų, neeliminavo visų neatitikimų, todėl išlieka didelė rizika, kad administruojant BPD IV – ojo prioriteto projektus, ši kontrolės procedūra neeliminuos dar didesnio kiekio neatitikimų. Todėl būtina užtikrinti efektyvios šios kontrolės procedūros funkcionavimą, skiriant jai daugiau laiko.

5. KPPD direktoriui tikrinant, ar PVS vedėjas tinkamai atliko savo pareigas, tikrindamas įvertintus projektus. Ši kontrolės procedūra taip pat yra ne visuomet efektyvi, nes : a) KPPD direktorius vadovauja penkių skyrių darbui, todėl jo darbo krūvis yra labai didelis; b) atlikus tyrimą, nustatėme, kad LR valstybės kontrolės pareigūnai laiko šią kontrolės procedūrą dažniausiai esant neefektyviai; c) išnagrinėję LR valstybės kontrolės pastebėjimus įsitikinome, kad projektus įvertinus nesilaikant kai kurių darbo instrukcijų bei procedūrų, ši kontrolės procedūra to nenustatė. Kadangi ši kontrolės procedūra buvo efektyvesnė administruojant SAPARD projektus, todėl yra didelė rizika, kad administruojant BPD IV – ojo prioriteto projektus, ji taip pat nenustatys, kad projektai buvo įvertinti nesilaikant darbo instrukcijų bei neatitikimų.

Ir šios kontrolės procedūros funkcijų vykdyme, mes išvelgiame funkcijų dubliavimąsi. KPPD direktorius šia kontrolės procedūra tikrina PVS atliktą įvertintų projektų patikrinimą, todėl nemanome, kad ji yra reikalinga.

II – oji problemų grupė. NMA nesilaiko projektams įvertinti skirtų terminų, todėl NMA neatitinka akreditavimo kriterijaus – NMA privalo laiku apdoroti paraiškas. Išnagrinėję NMA pateiktą informaciją, nustatėme, kad 2005 m. lapkričio 11 d. buvo įvertinta tik 375 projektai iš 1192 pateiktų projektų per II – ajį paraiškų surinkimo laikotarpį, todėl projektus vėluojama įvertinti jau daugiau, kaip tris mėnesius.

Nustatėme šias pagrindines priežastis, kodėl yra vėluojama įvertinti paraiškas:

1. Dėl netolygaus visų dešimties KDTS darbuotojų darbo krūviui, projektai ne vienu metu patenka į PVS, o iš jo į Projektų atrankos komitetą, kuris atrinkinėja projektus, kuomet įvertinti visi atitinkamo sektoriaus, ar kvietimo teikti paraiškas projektai;
2. Projektų vertinimas užtrunka ir dėl per mažo KDTS darbuotojų skaičiaus, nes lyginant su SAPARD projektų vertinimu, KDTS darbuotojų skaičius išaugo tik 1,4 karto, o paraiškų per 2 paraiškų surinkimo laikotarpius buvo gauta net 2 kartus daugiau;

3. Apskaičiavome, kad nors vertintojų skaičius PVS padidėjo keturis kartus lyginant su PVS vertintojų skaičiumi vertinant, SAPARD projektus, tačiau jis vis tiek nėra pakankamas, kad projektai būtų laiku įvertinti.
4. Išanalizavę darbo procedūras, kuriomis vadovaujamosi atliekant projektų vertinimą, pastebėjome, kad vieno projekto įvertinimas gali užsitęsti net iki 30 d. d., nesant tiksliai apibrėžtam dokumentų sąrašui, kurį pareiškėjas turi pateikti kartu su paraiška.
5. LR finansų ministerija nustatė rekomenduotiną bendrą įvertinimo terminą visiems BPD prioritetų projektams. Tačiau projektai yra skirtingi todėl įvertinimo terminas taip pat turi skirtis. Be to, terminų apibrėžimas rekomendacinio pobūdžio didina riziką, kad jų nebus laikomasi;
6. Nustatėme ryškų neatitikimą tarp rekomenduotinių vertinimo terminų nustatytų LR finansų ministro įsakyme ir darbo procedūrose, kuriomis atliekamas vertinimas. Apskaičiavome, kad norint, kad visi projektai būtų laiku įvertinti pagal LR finansų ministro įsakyme įtvirtintą terminą, 1 projektas PVS turi būti įvertintas per 2 kartus trumpesnę laiko tarpą, o visoms trim kontrolės procedūroms PVS, buvo galima skirti atitinkamais kvietimais teikti paraiškas, tik 0,1 ir 0,2 d. d. vietoje 9 d. d. termino. Taigi nėra aišku, kokiais terminais vadovaujantis yra vertinami projektai;
7. Projektų atranką delegavus Projektų atrankos komitetui, dar labiau ilgina projektų vertinimą, nes kaip paaiškėjo atlikus tyrimą, atrinkinėjant projektus galimas komiteto narių nekompetentingumas bei informacijos stygius apie projektą. Be to, LR finansų ministro įsakyme, nėra įtvirtinta, kas turi atstovauti įgyvendinančiai institucijai pristatinėjant projektus Projektų atrankos komitetui.

III – ioji problemų grupė. Neskaidrus ES finansinės paramos paskirstymas, dėl kurio Lietuvai gali būti skiriama mažiau lėšų nei numatyta:

1. LR valstybės kontrolės nustatytas mažesnis pastebėjimų kiekis atliekant 2004 f. m. SAPARD programos audite nei analogiškame 2003 f. m. audite, sietinas su kitokia paraiškų atranka bei žymiai detalesniu testavimu;
2. LR valstybės kontrolė atlikdama 2003 bei 2004 finansinių metų SAPARD programų auditus nustatė tris atvejus dėl galimai dirbtinio projekto suskaidymo. Kadangi BPD IV – ojo prioriteto projektai yra vertinami pagal analogiškus kriterijus, kuriais buvo vertinami SAPARD projektai, todėl išlieka rizika, kad dirbtinis projektų suskaidymas gali pasikartoti ir administruojant BPD IV – ojo prioriteto priemonių projektus.
3. Galimai dirbtinis projektų suskaidymas įvyko ne tik dėl nevisiškai tobulų vertinimo kriterijų, bet ir dėl galimai egzistuojančios korupcijos NMA.

4. ŽŪM palikta teisė priimti priešingą sprendimą Projektų atrankos komiteto rekomendacijai dėl projekto tinkamumo gauti paramą išimtiniais atvejais, tačiau šie atvejai nėra tiksliai apibrėžti. Minėtų atvejų neapibrėžtumas daro projektų atranką mažiau skaidria.

REKOMENDACIJOS

I – ajai problemų grupei išspręsti ir taip užtikrinti NMA didesnę atitikimą akreditavimo kriterijui – efektyviai vidaus kontrolės sistemai:

1. Atsisakyti ne visuomet efektyvios ir nereikalingos KDTS vedėjo vykdomos kontrolės procedūros tikrinant atsakingo darbuotojo atliktą paraiškos registravimą bei atliktą administracinės atitikties vertinimą;
2. Atsisakyti minėtos KDTS vedėjo kontrolės procedūros, jai skirtą laiką paskirti kitai KDTS vedėjo vykdomai kontrolės procedūrai – tikrinanti patikros vietoje atlikimą, nes yra būtinas efektyvus šios kontrolės procedūros funkcionavimas;
3. Įtvirtinti Kontrolės patvirtinimo procedūrose, kad patikrą visuomet atliktų 2 darbuotojai, nes duomenys pateikiami Patikros vietoje ataskaitoje būtų tikrai objektyvesni ir savotiškos kontrolės procedūros egzistavimas sumažintų KDTS vedėjo darbo krūvį;
4. Atsisakyti ne visuomet efektyvios bei nereikalingos KPPD direktoriaus kontrolės procedūros tikrinant PVS sekretoriaus darbą;
5. Atsisakyti minėtos KPPD direktoriaus kontrolės procedūros, jai skirtą laiką paskirti PVS vedėjui tikrinant PVS paskirtų vertintojų atliktą projektų įvertinimą, nes būtina didinti PVS vedėjo kontrolės procedūros efektyvumą;
6. Atsisakyti ne visuomet efektyvios bei nereikalingos KPPD direktoriaus kontrolės procedūros tikrinant PVS vedėjo atliktą darbą;
7. Atsisakyti KPPD direktoriaus kontrolės procedūros tikrinant PVS vedėjo darbą, jai skirtą laiką, skirti PVS vedėjui tikrinant atliktą projektų įvertinimą.

II – ajai problemų grupei išspręsti ir taip užtikrinti NMA atitikimą akreditavimo kriterijui – NMA privalo laiku apdoroti paraiškas:

1. Kaip įmanoma labiau suvienodinti visų dešimties KDTS darbuotojų darbo krūvį, didinant jų skaičių tuose KDTS, kuriuose yra didelis krūvis (Kauno, Panevėžio, Marijampolės), o skyriuose, kuriuose yra mažas krūvis (Alytaus, Telšių) palikti panašų darbuotojų skaičių.
2. Padidinti PVS vertintojų skaičių.
3. LR finansų ministerija, padedant ŽŪM ir NMA, turėtų apibrėžti konkrečius projektų įvertinimo terminus kiekvienam BPD prioritetui. Šie terminai neturėtų būti rekomendacinio pobūdžio.
4. Siūlome suvienodinti projektų vertinimo terminai, nurodyti NMA darbo aprašymuose, kuriais remiantis atliekamas projektų vertinimas su terminu nurodytu Lietuvos Respublikos finansų ministro įsakyme Dėl Lietuvos Respublikos finansų ministro 2004 m. sausio 28 d. įsakymo Nr. 1K-033 „Lietuvos 2004-2006 m. bendrojo programavimo dokumento priemonių ir projektų,

finansuojamų įgyvendinant šias priemones, administravimo ir finansavimo taisyklių patvirtinimo“ pakeitimo.

5. ŽŪM, skelbdama gaires pareiškėjams, kurios yra tvirtinamos LR žemės ūkio ministro įsakymu, turėtų apibrėžti, kiek įmanoma tikslesnį pateikiamų dokumentų sąrašą, kurie yra būtini pateikiant paraišką paramai gauti.

6. Projektų atrankos komitete, pristatant įvertintus projektus, būtinai turėtų dalyvauti PVS vedėjas bei pagal galimybę vienas iš projektą vertinusių vertintojų, kad sprendimas dėl projekto tinkamumo neužtruktų;

III – iajai problemų grupei išspręsti, kad kiltų kuo mažiau ginčų dėl neskaidraus ES finansinės paramos skirstymo:

1. ŽŪM turėtų apibrėžti kaip įmanoma tikslesnes priežastis, kuriomis ji gali priimti priešingą sprendimą Projektų atrankos komiteto rekomendacijai dėl projekto tinkamumo gauti ES paramą;

2. LR finansų ministerija, padedant NMA, ŽŪM bei LR valstybės kontrolei, turėtų nustatyti susijusių šalių (juridinių asmenų) pateikiamų projektų vertinimo kriterijus, kurie apribotų paramos skyrimą vienam juridiniam asmeniui;

3. NMA turėtų palaikyti žymiai glaudesnę ryšį su LR valstybės kontrole bei visuomet sutikti su jos nustatytais pastebėjimais, kad Lietuvai negrėstų ES sankcijos.

Literatūros sąrašas:

1. Lietuvos Respublikos valstybės kontrolės įstatymas //Valstybės žinios. 2001, Nr. 112 – 4070.
2. Lietuvos Respublikos ir Europos Bendrijų komisijos, atstovaujančios Europos Bendrijai, daugiametė finansavimo sutartis dėl specialiosios žemės ūkio ir kaimo plėtros paramos programos (SAPARD), ratifikuota nuo 2001-06-21 // Valstybės žinios. 2001, Nr. 74-2589.
3. Komisijos reglamentas (EB) Nr. 1663/95 1995 m. liepos 7 d. nustatantis išsamias taisykles dėl Tarybos reglamento (EEB) Nr. 729/70 apibrėžtos EŽŪOGF garantijų skyriaus sąskaitų apmokėjimo tvarkos taikymo.
4. Komisijos reglamentas (EB) Nr. 188/2003 2003 m. sausio 31 d. iš dalies keičiantis Reglamentą (EB) Nr. 2222/2000, nustatantį Tarybos reglamento (EB) Nr. 1268/1999 dėl Bendrijos paramos pasirengimo stojimui priemonėms žemės ūkio ir kaimo plėtros srityse Vidurio ir Rytų Europos šalims kandidatėms pasirengimo stojimui laikotarpiu taikymo finansines taisykles.
5. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 2759/1999 nustatantis Tarybos reglamento (EB) Nr. 1268/1999 dėl Bendrijos paramos pasirengimo stojimui priemonėms žemės ūkio ir kaimo plėtros srityse Vidurio ir Rytų Europos šalims kandidatėms pasirengimo stojimui laikotarpiu taikymo taisykles.
6. Tarybos reglamentas (EB) (EB) Nr. 1268/1999 1999 m. birželio 21 d. dėl Bendrijos paramos pasirengimo stojimui priemonėms žemės ūkio ir kaimo plėtros srityse Vidurio ir Rytų Europos šalims kandidatėms pasirengimo stojimui laikotarpiu.
7. Tarybos reglamentas (EEB) Nr. 1266/1999 1999 m. birželio 21 d. dėl pagalbos šalims kandidatėms derinimo pagal pasirengimo narystei strategiją ir iš dalies pakeičiantis Reglamentą (EEB) Nr. 3906/89.
8. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1260/1999 1999 m. birželio 21 d. nustatantis bendrąsias nuostatas dėl struktūrinių fondų.
9. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1263/1999 1999 m. birželio 21 d. dėl Žuvininkystės orientavimo finansinio instrumento.
10. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1257/1999 1999 m. gegužės 17 d. dėl Europos žemės ūkio orientavimo ir garantijų fondo (EŽŪOGF) paramos kaimo plėtrai ir iš dalies pakeičiantis bei panaikinantys tam tikrus reglamentus.
11. Lietuvos Respublikos Seimo 2003-07-01 nutarimas Nr. IX-1667 „ Dėl pavedimo Lietuvos Respublikos valstybės kontrolei atlikti Europos Sąjungos finansinės paramos auditus“// Valstybės žinios. 2003, Nr. 70-3171.

12. LR Vyriausybės 2004 m. rugpjūčio 2 d. nutarimas Nr. 935 „Dėl Lietuvos 2004-2006 metų bendrojo programavimo dokumento patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2005, Nr. 126-4480.
13. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001-07-31 nutarimas Nr. 953 „Dėl finansinių Europos Sąjungos paramos programų lėšų administravimo, valdymo ir kontrolės taisyklių tvarkos“ // Valstybės žinios. 2001, Nr. 68-2472.
14. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001-05-31 nutarimas Nr. 649 „Dėl institucijų, atsakingų už Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšų, skirtų Lietuvos 2004-2006 metų bendrojo programavimo dokumentų įgyvendinti, administravimą, atsakomybės ir funkcijų paskirstymo“ // 2005, Nr. 51-1700.
15. Lietuvos Respublikos finansų ministro įsakymas Dėl Lietuvos Respublikos finansų ministro 2004 m. sausio 28 d. įsakymo Nr. 1K-033 „Lietuvos 2004-2006 m. bendrojo programavimo dokumento priemonių ir projektų, finansuojamų įgyvendinant šias priemones, administravimo ir finansavimo taisyklių patvirtinimo“ pakeitimo // Valstybės žinios. 2005, Nr. 21-667.
16. Lietuvos Respublikos vidutinės trukmės SAPARD įvertinimas. . EuropeAid/114504/D/SV/LT, 2003 m. sausio 12 d.
17. Nacionalinės mokėjimo agentūros prie Žemės ūkio ministerijos direktoriaus 2004-07-01 įsakymas Nr. BR1-266 „Dėl Nacionalinės mokėjimo agentūros Kontrolės departamento darbo aprašymo patvirtinimo“.
18. Nacionalinės mokėjimo agentūros prie Žemės ūkio ministerijos direktoriaus 2004-07-01 įsakymas Nr. BR1-266 „Dėl Nacionalinės mokėjimo agentūros Kaimo plėtros programų departamento darbo aprašymo patvirtinimo“.
19. Nacionalinės mokėjimo agentūros prie Žemės ūkio ministerijos direktoriaus 2004-07-01 įsakymas Nr. BR1-266 „Dėl Nacionalinės mokėjimo agentūros Projektų atrankos komiteto darbo aprašymo patvirtinimo“.
20. Nacionalinės mokėjimo agentūros prie Žemės ūkio ministerijos direktoriaus 2004-08-09 įsakymas Nr. BR1-332 „Dėl paraiškų paramai gauti pagal Lietuvos 2004-2006 m. bendrojo programavimo dokumento Kaimo plėtros ir žuvininkystės prioriteto priemonės priėmimo, registravimo ir administracinės atitikties vertinimo darbo procedūrų patvirtinimo“.
21. Nacionalinės mokėjimo agentūros prie Žemės ūkio ministerijos direktoriaus 2004-09-29 įsakymas Nr. BR1- 382 „Dėl paraiškų bendrojo programavimo dokumento Kaimo plėtros ir žuvininkystės paramai gauti pagal Lietuvos 2004-2006 bendrojo programavimo dokumento Kaimo plėtros ir žuvininkystės prioriteto priemonės vertinimo procedūrų patvirtinimo“.

22. Nacionalinės mokėjimo agentūros prie Žemės ūkio ministerijos direktoriaus 2004-08-16 įsakymas Nr. 336 „Dėl Lietuvos 2004-2006 bendrojo programavimo dokumento Kaimo plėtros ir žuvininkystės prioriteto priemonių kontrolės procedūrų patvirtinimo“.
23. Nacionalinės mokėjimo agentūros prie Žemės ūkio ministerijos direktoriaus 2005-01-11 Nr. BR1-7 įsakymas „Dėl darbuotojų, vykdančių BPD priemonių administravimą, sąrašo patvirtinimo“.
24. Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministerijos ministro 2005-03-25 įsakymas Nr. 8D-101-(5.50) „Dėl Lietuvos 2004-2006 bendrojo programavimo dokumento Kaimo plėtros ir žuvininkystės prioriteto Projektų atrankos komiteto darbo reglamento patvirtinimo“.
25. Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministerijos ministro 2005-01-11 įsakymas Nr. 3D-17 „Paraiškų pagal Lietuvos 2004-2006 bendrojo programavimo dokumento Kaimo plėtros ir žuvininkystės prioriteto priemonės surinkimo 2005 metais grafikas“.
26. Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministerijos ministro 2004-07-20 įsakymas Nr. 3D-416 „Paraiškų pagal Lietuvos 2004-2006 bendrojo programavimo dokumento Kaimo plėtros ir žuvininkystės prioriteto priemonės surinkimo tvarkaraštis“.
27. Nacionalinės mokėjimo agentūros prie Žemės ūkio ministerijos direktoriaus įsakymas 2001-12-04 Nr. 104 „Dėl specialiosios žemės ūkio ir kaimo plėtros programos (SAPARD) paramai gauti pateikimo“.(2002-02-21 Nr. 12; 2002-04-11 Nr. 48; 2003-01-09 Nr. BR1-(1.4)-2 2003-04-03 Nr. BR1-77; 2003-09-05 Nr. BR1-203; 2003-10-30 BR1-231; 2003-11-11 Nr. BR1-238; 2004-01-15 Nr. BR-18)
28. Lietuvos Respublikos valstybės kontrolės finansinio audito 7 – ojo departamento 2005-04-26 Nr. 1070-4-55 SAPARD 2004 m. išlaidų ataskaitų patvirtinimo valstybinio audito ataskaita.
29. Lietuvos Respublikos valstybės kontrolės 2004-04-20 Nr. 1070-4-36 SAPARD 2004 m. išlaidų ataskaitų patvirtinimo valstybinio audito ataskaita.
30. Kolyta S. ir kt. Verslo Europos Sąjungos bendrojoje rinkoje vadovas. - Vilnius: Europos komitetas prie LRV, 2002.
31. Nakrošis V. Europos Sąjungos regioninė politika ir struktūrinių fondų valdymas. – Vilnius: Eugrimas, 2003.
32. Nacionalinė mokėjimo agentūra prie Žemės ūkio ministerijos. Parama pagal specialiąją žemės ūkio ir kaimo plėtros programą (SAPARD). - Vilnius: Gairės, 2003.
33. Nacionalinė mokėjimo agentūra prie Žemės ūkio ministerijos. SAPARD paramos įgyvendinimo Lietuvoje ataskaita. – Vilnius: Kriventa, 2004.
34. Nacionalinė mokėjimo agentūra prie Žemės ūkio ministerijos. Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšų administravimo audituotinių duomenų atsekamumo sistema. – Vilnius, 2004.

35. Stoškutė A. Europos Sąjungos struktūriniai fondai – Lietuvai. – Vilnius: Vertimo, dokumentacijos ir informacijos centras, 2004.
36. Puškorius S. Veiklos auditas. – Vilnius: LTU, 2004.
37. Valstybinio audito dokumentai.
38. BPD įgyvendinimas.
[//http://www.finmin.lt/finmin/selectpage.do?doclocator=%2Fweb%2Fstotis_inf.nsf%2F0%2F20B685DA68021A25C22570A90035A47B%3FopenDocument](http://www.finmin.lt/finmin/selectpage.do?doclocator=%2Fweb%2Fstotis_inf.nsf%2F0%2F20B685DA68021A25C22570A90035A47B%3FopenDocument); prisijungimo laikas: 2005-09-15.
39. Nacionalinė žemės ūkio ir kaimo plėtros 2000-2006 metams programa.
[//http://www.zum.lt/min/index.cfm?fuseaction=displayHTML&file=File_810.cfm&langparam=LT](http://www.zum.lt/min/index.cfm?fuseaction=displayHTML&file=File_810.cfm&langparam=LT); prisijungimo laikas: 2005-07-01.
40. SAPARD programa.
[//http://www.nma.lt/index.php?-1657336003](http://www.nma.lt/index.php?-1657336003); prisijungimo laikas: 2005-07-05.
41. Valstybinis auditas. Valstybės kontrolės biuletenis, Nr. 5.
[//http://www.vkontrole.lt/dokumentai/leidiniai/nr5/nr5.shtml](http://www.vkontrole.lt/dokumentai/leidiniai/nr5/nr5.shtml); prisijungimo laikas: 2005-07-03.

Santrumpų sąrašas

ES	Europos Sąjunga
NŽŪKPP	Nacionalinė žemės ūkio ir kaimo plėtros programa 2000-2006 metams
NMA	Nacionalinė mokėjimo agentūra prie Žemės ūkio ministerijos
ŽŪM	LR žemės ūkio ministerija
EŽŪOGF	Europos žemės ūkio orientavimo ir garantijų fondas
ŽOFI	Žuvininkystės orientavimo finansinis instrumentas
BPD	Lietuvos 2004-2006 m. bendrasis programavimo dokumentas
BPD IV – asis prioritetas	BPD prioritetas „Kaimo ir žuvininkystės plėtra“
FM	LR finansų ministerija
KDTS	NMA Kontrolės departamento teritorinis skyrius
PVS	NMA Projektų vertinimo skyrius
SAPARD reglamentas	1999 m. birželio 21 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1268/1999 dėl Bendrijos paramos pasirengimo stojimui priemonėms žemės ūkio ir kaimo plėtros srityse Vidurio ir Rytų Europos šalims kandidatėms pasirengimo stojimui laikotarpiu.
I priemonė	Investicijos pirminei žemės ūkio gamybai
II priemonė	Žemės ūkio ir žuvų produktų perdirbimo ir rinkodaros tobulinimas
III priemonė	Ekonominės veiklos įvairinimas ir alternatyvių pajamų skatinimas
IV priemonė	Kaimo infrastruktūros tobulinimas
V priemonė	Žemės ūkiui skirtos žemės apželdinimas mišku ir miškų infrastruktūros tobulinimas
VI priemonė	Agroaplinkosauginių ūkininkavimo būdų skatinimas
VII priemonė	Profesinis mokymas
VIII priemonė	Techninė parama ir informavimas
NF	LR finansų ministerijos Nacionalinio fondo departamentas
PAK	NMA Projektų atrankos komisija
LR finansų ministro įsakymas	LR finansų ministro 2004 m. sausio 28 d. įsakymas Nr. 1K-033 „Dėl Lietuvos 2004-2006 m. bendrojo programavimo dokumento priemonių ir projektų, finansuojamų įgyvendinant šias priemones, administravimo ir finansavimo taisyklių patvirtinimo“ bei jo pakeitimas (LR finansų ministro 2005 m. vasario 4 d. įsakymas Nr. 1K-041)

Administracinė atitikties procedūra	NMA direktoriaus 2004-08-09 įsakymas Nr. BR1-332 „Dėl paraiškų paramai gauti pagal Lietuvos 2004-2006 m. bendrojo programavimo dokumento Kaimo plėtros ir žuvininkystės prioriteto priemonės priėmimo, registravimo ir administracinės atitikties vertinimo darbo procedūrų patvirtinimo“
Kontrolės patvirtinimo procedūra	2004-08-16 įsakymas Nr. 336 „Dėl Lietuvos 2004-2006 bendrojo programavimo dokumento Kaimo plėtros ir žuvininkystės prioriteto priemonių kontrolės procedūrų patvirtinimo“
KPPD	NMA Kaimo plėtros programų departamentas
SAPARD vertinimo procedūra	NMA direktoriaus 2004-07-01 įsakymas Nr. BR1-266 „Dėl Nacionalinės mokėjimo agentūros Kaimo plėtros programų departamento darbo aprašymo patvirtinimo“
BPD IV – ojo prioriteto vertinimo procedūra	NMA direktoriaus 2004-09-29 įsakymas Nr. BR1- 382 „Dėl paraiškų bendrojo programavimo dokumento Kaimo plėtros ir žuvininkystės paramai gauti pagal Lietuvos 2004-2006 bendrojo programavimo dokumento Kaimo plėtros ir žuvininkystės prioriteto priemonės vertinimo procedūrų patvirtinimo“
DFS	Daugiametė finansavimo sutartis
f. m.	Finansiniai metai
d. d.	Darbo diena

SANTRAUKA

Šio darbo tikslas išanalizuoti SAPARD ir BPD IV – ojo prioriteto projektų vertinimą, ypač didelį dėmesį kreipiant, ar NMA laikosi Europos Sąjungos nustatytų akreditavimo kriterijų.

Pirmajame skyriuje pateikiama informacija apie SAPARD programos bei struktūrinių fondų (EŽŪOGF ir ŽOFI) remiamas sritis. Taip pat nurodomi pagrindiniai reikalavimai, kuriuos šalys turi įgyvendinti, kad galėtų pasinaudoti Europos Sąjungos finansine parama. Išskiriami NMA akreditavimo kriterijai, kurių ji turi laikytis administruodama SAPARD programą bei struktūrinius fondus (EŽŪOGF ir ŽOFI). Taip pat pateikiama, kaip Lietuva administruoja SAPARD programą, bei dabar administruoja struktūrinius fondus.

Antrajame skyriuje atskirai aptariami projektų vertinimo etapai. Nustatėme, kad neatitinka projektų vertinimo terminai nustatyti LR finansų ministro įsakyme ir darbo procedūrose, kuriomis vertinami projektai, dėl to yra didelė rizika, kad projektai nebus laiku įvertinti ir taip NMA neatitiks akreditavimo kriterijų. Taip pat nustatėme, kad skiriant tokį trumpą laiką kontrolės procedūroms, jos negali būti efektyvios, dėl to nėra užtikrinama efektyvi vidaus kontrolės sistema ir NMA ne visuomet atitinka akreditavimo kriterijus.

Trečiajame skyriuje nagrinėjamas LR valstybės kontrolės nustatyti pastebėjimai, atliekant SAPARD programos auditus. Didelis dėmesys teikiamas vienam LR valstybės kontrolės pastebėjimui – galimai dirbtinai suskaidytas projektas, dėl kurio Lietuvai gali būti taikomos sankcijos. Išskiriamos 3 pagrindinės problemų grupės egzistavusios SAPARD programos projektų vertinime : 1) Per didelis ne visuomet efektyvių kontrolės procedūrų kiekis; 2) Projektui skirtų vertinimo terminų nesilaikymas; 3) Neskaidrus finansinės paramos paskirstymas. Taip pat nustatėme, kad yra didelė rizika, kad šios problemų grupės išliks ir vertinant BPD IV – ojo prioriteto projektus.

Ketvirtojoje dalyje aprašomas atliktas tyrimas su LR valstybės kontrolės pareigūnais. Pareigūnai patvirtina, kad NMA egzistuoja per didelis ne visuomet efektyvių kontrolės procedūrų kiekis ir kad projektai gali būti ne laiku įvertinti. Taip pat pareigūnai neatmeta galimybės, kad galimai dirbtinis projektų suskaidymas gali pasikartoti. Taip pat tyrimo pagalba išsiaiškiname, kokių reikėtų imtis priemonių, kad būtų išspręstos minėtos problemos.

Darbo pabaigoje pateikiamos išvados bei rekomendacijos.

SUMMARY

The purpose of this work is to analyze the projects' estimation of SAPARD (Special Accession Programme for Agriculture & Rural Development) program and the fourth priority of the national SPD (Single Programming Document) in Lithuania, particularly the mainly attention paying to NPA (National Payment Agency) keeping the settled accreditation criteria of European Union (EU).

In the first section there are presented information about the SAPARD program and structural funds (EAGGF and FIFG) sustained areas. There are also discussed the main requirements, which ought to be implemented in case to gain the financial support of EU. There are also distinguished the criteria of accreditation, which has to be pursued in the process of administration of SAPARD program and the structural funds (EAGGF and FIFG). It is also discussed about administration of SAPARD program and the structural funds in Lithuania.

In the second section there are separately talked about the stages of projects estimating. In the result, it is obvious that the terms of project estimating do not satisfy a request of work procedures and issued order of financial minister of Republic of Lithuania. These factors cause the risk, that projects will not be estimated in time and so the NPA will not match the criteria of accreditation. It is discovered, that in committing so little time for control procedures, the inside control system just cannot be effective.

In the third section there are discussed the remarks of National audit Office, performing the audit of SAPARD programs. The greatest attention is due to remark of National audit Office, based on possibly artificially divided project, which can cause the sanctions to Lithuania. There are pointed out three main groups of problems, which existed during the estimation process of SAPARD program: 1) too much of control procedures, which are not always effective; 2) the breach of terms, set for project estimating; 3) non-transparency in financial support allocation. Also we determined that there is a large risk of resting the same problems in estimating the projects or the fourth priority of national SPD.

In the fourth section there is established a research work, appealing information from National audit Office officials. According to them, there are a great amount of not always effective control procedures in NPA and projects could not be evaluated in time. There is also a chance of repeating possibly artificially divided projects again. In our research work we try to decide what measures should be taken to avoid the discussed problems and difficulties.

As a result, in the last section there is pointed out the conclusions and recommendations of the whole work.

1 PRIEDAS

NAUDOJAMOS FORMULĖS

I - oji formulė – laiko tarpas skirtas vieno projekto kontrolės procedūrai

$$A = B/C$$

B – gautų paraiškų skaičius.

C – laiko tarpas (d. d.) skirtas atitinkamo kvietimo projektams įvertinti.

A – Laiko tarpas (d. d.) skirtas vieno projekto kontrolės procedūrai.

II – oji formulė – darbuotojų skaičius turintis būti, kad visi projektai būtų pateikiami NMA vienu metu:

$$D = F/E$$

F – gautų projektų skaičius NMA KDTS.

E – visų dešimties teritorinių skyrių darbuotojų darbo krūvio vidurkis.

D - darbuotojų skaičius turintis būti, kad visi projektai būtų pateikiami NMA vienu metu

III – ioji formulė - laiko tarpas (d. d.) projektui įvertinti, kad laiku būtų įvertinti visi projektai.

$$J = (V/(K/L))/2$$

V - gautų projektų skaičius per vieną projekto surinkimo laikotarpį.

K - laiko tarpas (d. d.) per kurį turi būti įvertinti projektai.

L – vertintojų skaičius.

J - laiko tarpas (d. d.) projektui įvertinti, kad laiku būtų įvertinti visi projektai.

2 PRIEDAS

SAPARD lėšų panaudojimas 2000-2004 metais (2004 m. lapkričio mėn. duomenys) [33]

SAPRD priemonė	Gauta projektų	Patvirtinta projektų	2000 m. ES numatyta skirti pinigų suma mln. eurų(2000 m. kainomis)	Išmokėta SAPARD lėšų suma mln. eurais (2004 m. kainomis)	Skirta paramos mln. eurų	Įgyvendintų projektų skaičius
I. Investicijos pirminei žemės ūkio gamybai	578	452	97,4	36,4	68,9	202
II. Žemės ūkio ir žuvų produktų perdirbimo ir rinkodaros tobulinimas	69	46	43,7	46,1	68	20
III. Ekonominės veiklos įvairinimas ir alternatyvių pajamų skatinimas	96	52	17	6,2	9,9	25
IV. Kaimo infrastruktūros tobulinimas;	321	185	32,3	7,8	28,3	57
V. Žemės ūkiui skirtos žemės apželdinimas mišku ir miškų infrastruktūros tobulinimas	3	0	7,7	0	0	0
VI. Agroaplinkosauginių ūkininkavimo būdų skatinimas	-	-	2,1	-	-	-
VII. Profesinis mokymas	109	103	3,7	0,7	3	47
VIII. Techninė parama ir informavimas	46	46	4,2		0,7	0
Iš viso	1222	884	212,4	97,2	178,8	351

3 PRIEDAS

BPD IV – ojo prioriteto lėšų panaudojimas 2004-2005 metais (2005 m. rugpjūčio 31 d. duomenys) [38]

BPD IV-ojo prioriteto paramos priemonė	Gauta paraiškų (vnt.)	Įvertinta paraiškų (vnt.)	ES išsipareigojimai mln. eurų	Pasirašyta sutarčių		
				(vnt.)	ES išsipareigojimai mln. eurų	ES išsipareigojimai (%)
1. Investicijos į žemės ūkio valdas;	824	276	40,6	124	12,2	30%
2. Jaunujų ūkininkų įsikūrimas	753	506	12,2	214	3,8	31%
3. Žemės ūkio produktų perdirbimo bei rinkodaros gerinimas	25	14	22,2	10	6,3	28%
4. Kaimo vietovių pritaikymo ir plėtros skatinimas	154	90	39,2	15	4	10%
5. Miškų ūkis	40	30	4,6	23	1	22%
6. LEADER + pobūdžio priemonė	92	73	2,0	46	0,1	8%
7. Mokymas	99	99	2,0	21	0,2	11%
8. Veikla susijusi su žvejybos laivynu	25	6	7,3	20	4,7	65%
9. Vandens išteklių apsauga ir plėtra, žuvininkystė, žuvų perdirbimas, rinkodara, žvejybos uosto įrengimai ir žvejyba vidaus vandenyse	7	3	3,7	3	0,2	6%
10. Kita veikla (susijusi su žuvininkyste)	56	0	1,1	0		0%
Iš viso	2075	1122	135,0	476	32,7	24%

4 PRIEDAS

Paraiškos peržiūros tikrinimo elementų sąrašo elementai pagal II -ąją SAPARD programos priemonę - Žemės ūkio ir žuvininkystės produktų perdirbimas ir marketingo tobulinimas [17]

I. Įmonės pavadinimas
II. Įmonės adresas
III. Paraiškos forma: 1. Ar pateikta paraiškos forma (originalas ir kopija) 2. Ar paraiškos forma pareiškėjo pasirašyta 3. Ar paraiškos forma aiškiai (įskaitomai) užpildyta
IV. Ar paraiškoje nurodytas, koks žemės ūkio sektorius yra vystomas ar numatoma vystyti projekte?
V. Ar pareiškėjas atitinka II prioritinės krypties “paramos gavėjas” apibrėžimą?
VI. Ar prašoma paramos suma, kuri bus panaudota projektui įgyvendinti, neviršija 17 264 000 litų nuo visos leistinos investicijos?
VII. Ar paraiškoje nurodyta, kad projektas nėra finansuojamas (<i>arba nenumatoma finansuoti</i>) dar ir iš kitų nacionalinių, Europos Bendrijos (ISPA, PHARE, kt.) programų?
VIII. Ar paraiškoje nurodyta, kad pareiškėjas per pastaruosius tris metus nesinaudojo SAPARD programos “Žemės ūkio ir žuvininkystės produktų perdirbimo ir marketingo tobulinimas” paramos lėšomis?
IX. Ar produkcijos gamybai naudojama žaliava, kuri išvardinta Amsterdamo Sutarties I priede ir kurių kilmės šalis yra Lietuvos Respublika, viena iš Europos Sąjungos ar šalių kandidačių (išskyrus žuvininkystės sektorių) ?
X. Ar investicija numatoma produktams, kurie išvardinti Amsterdamo Sutarties I priede ir kurių kilmės šalis yra Lietuvos Respublika, viena iš Europos Sąjungos ar šalių kandidačių (išskyrus žuvininkystės sektorių) ?
XI. Ar paraiškoje nurodyta, kad investicija nenumatoma sviesto ir lieso pieno miltelių gamybai
XII. Ar nurodytos produkcijos realizavimo rinkos*?
XIII. Ar pateiktos žemės ūkio produkcijos realizavimo sutartys*?
XIV. Ar paraiškoje nurodyta, kad numatomų įsigyti pirkinių (įrangos, technikos) ir paslaugų kilmės šalis yra Lietuva, viena iš Europos Bendrijos šalių ar šalių kandidačių?
XV. Ar pateiktas verslo planas?
XVI. Ar pateikta įmonės registracijos pažymėjimo kopija,?
XVII. Ar pateikti dokumentai dėl poveikio aplinkai įvertinimo (PAV) *?
XVIII. Ar pateiktas Aplinkos apsaugos regioninio departamento patvirtinimas, kad ūkis (įmonė) atitinka minimalius nacionalinius aplinkosaugos reikalavimus*
XIX. Ar pateikta Apskrities Maisto ir veterinarijos tarnybos pažyma apie projekto atitikimą taikomiems veterinariniams, higienos ir gyvulių gerovės standartams ir reikalavimams**?
XX. Ar pateiktos finansinės atskaitomybės formos?
XXI. Ar pateiktas Pažymėjimas apie nekilnojamojo turto registre įregistruotą nekilnojamąjį turtą ir teises į jį?
XXI. Ar pateiktas Pažymėjimas apie nekilnojamojo turto registre įregistruotą nekilnojamąjį turtą ir teises į jį?
XXII. Ar pateikta Valstybinės mokesčių inspekcijos pažyma ?
XXIII. Ar pateikta Valstybinio socialinio draudimo mokėtojo pažyma ?
XXIV. Pažymėkite kitus dokumentus, pateikiamus prie paraiškos:
XXV. Pateiktų dokumentų lapų skaičius

5 PRIEDAS

Paraiškos patikros vietoje tikrinimo elementų sąrašo elementai pagal II -ąją SAPARD programos priemonę - Žemės ūkio ir žuvininkystės produktų perdirbimas ir marketingo tobulinimas [17]

1. Paraiškos registracijos numeris
2. Ūkininko vardas, pavardė (įmonės pavadinimas)
3. Ūkininko (įmonės) adresas
4. Ūkininko ūkio identifikavimo kodas, įregistravimo data ar įmonės kodas, įregistravimo data
5. Ar teisingai nurodytas ūkininko išsilavinimas, specialybė?
6. Ar teisingai nurodytas įmonės savininkų skaičius?
7. Ar teisingai įvardinti įmonės pagrindiniai savininkai, turintys daugiau kaip 10 % įstatinio (pagrindinio) kapitalo?
8. Ar teisingai nurodyta ūkio, įmonės veiklos sritis?
9. Pagal kokį prioritetinį sektorių bus vykdomas projektas?
10. Ar atlikta pastatų teisinė registracija?
11. Ar pastatai neperleisti kitiems asmenims ?
12. Ar turimas materialus ilgalaikis turtas užpajamuotas buhalterinės apskaitos dokumentuose
13. Ar žemės ūkio technika užregistruota?
14. Ar transporto priemonės užregistruotos?
15. Ar yra kito materialaus turto nuosavybės teises patvirtinantys dokumentai
16. Ar ūkininko ūkyje arba įmonėje einamaisiais metais dirbančių asmenų skaičius nurodytas teisingai
17. Ar pagrįsti projekto finansavimo šaltiniai ?
18. Ar teisingai pateikta informacija apie gaminamų produktų realizavimo rinką?
19. Ar ūkis (įmonė) atitinka taikomus minimalius nacionalinius veterinarinius, higienos ir gyvulių gerovės standartus?
20. Ar ūkis (įmonė) atitinka minimalius nacionalinius aplinkosaugos standartus?
21. Ar privalomas projekto poveikio aplinkai vertinimas?
22. Ar turi būti atliekama atranka dėl projekto poveikio aplinkai privalomo vertinimo?
23. Ar nėra įsiskolinimų Valstybinei mokesčių inspekcijai?
24. Ar nėra įsiskolinimų Valstybiniam socialinio draudimo fondui?
25. Ar vedama buhalterinė apskaita?
26. Ar įsigijami pirkiniai (įranga, technika) ir paslaugų kilmės šalis yra Lietuva, viena iš Europos Bendrijos šalių, šalių kandidačių?
27. Ar nėra įgyvendinta investicija, kuriai bus prašoma paramos?
28. Ar informacija apie žaliavą einamaisiais metais pateikta teisingai?
29. Ar numatomas įsigyti produktas (žaliava ir pagamintas produktas) yra vienas iš Amsterdamo sutarties I priede pateikto produktų sąrašo?
30. Ar informacija apie gamybą einamaisiais metais pateikta teisingai?
31. Ar projektas atitinka Žuvininkystės departamento nustatytus reikalavimus?

6 PRIEDAS

Paraiškos patikros vietoje tikrinimo elementų sąrašo elementų pildymo darbo instrukcija pagal II -ąją SAPARD programos priemonę - Žemės ūkio ir žuvininkystės produktų perdirbimas ir marketingo tobulinimas [17].

1. Paraiškos registracijos numeris užrašomas iš gautos paraiškos. 2. Ūkininko vardas, pavardė (Įmonės pavadinimas) užrašomi iš pateiktos paraiškos. Asmens tapatybė nustatoma patikrinus jo asmens dokumentą su nuotrauka (pasas, vairuotojo pažymėjimas ar kt.). 3. Ūkio (įmonės) adresas užrašomas iš paraiškos ir patikrinama pagal (ūkio) įmonės registracijos dokumento originalą. 4. Ūkininko ūkio identifikavimo kodas ir įregistravimo data ar įmonės kodas ir įregistravimo data užrašomi iš paraiškos ir patikrinama pagal įmonės registracijos dokumento originalą. 5. Ar teisingai nurodytas ūkininko išsilavinimas, specialybė, patikrinama paprašius parodyti žemės ūkio specialisto diplomą, atestuoto ūkininko pažymėjimą arba ūkio šakų tvarkymo kursų baigimo pažymėjimo originalą. 6. Ar teisingai nurodytas įmonės savininkų skaičius, tikrinama, jeigu paramos prašo įmonė (AB, UAB, ŪB, KŪB). Nustatoma: - jei paramos prašo AB arba UAB - patikrinus įmonės akcininkų, kurie galėjo dalyvauti akcininkų susirinkime dėl pritarimo projektui, sąrašą, kurį pateikia įstatymų nustatyta tvarka įmonę atstovaujantis asmuo; - jei paramos prašo TŪB arba KŪB – patikrinus bendrosios jungtinės veiklos sutartį, kurioje nurodyti tikrųjų narių ir komanditorių dalys bendroje nuosavybėje. 7. Ar teisingai įvardinti įmonės pagrindiniai savininkai, turintys daugiau kaip 10 % įstatinio kapitalo, tikrinama, jeigu paramos prašo įmonė (AB, UAB, TŪB, KŪB). Nustatoma: - jei paramos prašo AB arba UAB - patikrinus įmonės akcininkų, kurie galėjo dalyvauti akcininkų susirinkime dėl pritarimo projektui, sąrašą*, kurį pateikia įstatymų nustatyta tvarka įmonę atstovaujantis asmuo; - jei paramos prašo TŪB arba KŪB – patikrinus bendrosios jungtinės veiklos sutartį, kurioje nurodyti tikrųjų narių ir komanditorių dalys bendroje nuosavybėje. 8. Ar teisingai nurodyta ūkio (įmonės) veiklos sritis, nustatoma patikrinus, kokios įmonės registracijos dokumentuose nurodytos veiklos sritys. Jos turi būti pagrįstos turima įranga, gamybiniais pastatais ir kt., todėl apžiūrinama vizualiai patikros vietoje ar yra su nurodyta veiklos sritimi susijusi įranga ir įrengimai. 9. Pagal kokį prioritetinį sektorių bus vykdomas projektas, nustatoma pagal paraiškoje pateiktus duomenis ir sutikrinama su verslo plane nurodyta veiklos sritimi. 10. Ar atlikta pastatų teisinė registracija, patikrinama paprašius pareiškėją parodyti pastatų teisinės registracijos dokumentą (originalą) – Valstybinio nekilnojamojo turto registro pažymėjimą, kur turi būti įrašyti visi paraiškoje nurodyti pastatai. 11. Ar pastatai neperleisti kitiems asmenims, nustatoma patikrinus Valstybinio nekilnojamojo turto registro pažymėjimo originalą, ar pareiškėjas neišnuomavęs, neiķeitęs, neužstatęs paraiškoje nurodytų pastatų. 12. Ar turimas materialus ilgalaikis turtas užpajamuotas buhalterinės apskaitos dokumentuose, patikrinama paprašius parodyti buhalterinės apskaitos

dokumentų originalus, kur turi būti užpajamuotas paraiškoje nurodytas turtas. Buhalterinės apskaitos dokumentai, kur užpajamuojamas turtas gali būti: a) Ilgalaikio turto apskaitos kortelė; b) Ilgalaikio turto apskaitos knyga; c) Inventorizacijos aprašai; d) Metinė finansinė atskaitomybė. Tikrinant vietoje, užtenka paprašyti vieno iš šių minėtų dokumentų ir patikrinti ar juose yra užregistruotas paraiškoje nurodytas turtas.¹³ Ar žemės ūkio technika užregistruota, patikrinama paprašius parodyti žemės ūkio technikos valstybinės registracijos dokumentų originalus. Tai gali būti: a) Techninis pasas; b) Techninis talonas. Patikrinama apžiūrint ar yra visa nurodyta žemės ūkio technika, jos registracijos dokumentai, sutikrinama ar žemės ūkio technikos registracijos numeriai atitinka dokumentuose nurodytus registracijos numerius. Žemės ūkio technika turi būti užregistruota pareiškėjo vardu. Jei pareiškėjas naudoja techniką kitu teisiniu pagrindu – turi būti dokumentas, įrodantis pareiškėjo teisę naudoti techniką (panaudos, nuomos ar kt. sutartis). ¹⁴ Ar transporto priemonės užregistruotos, patikrinama paprašius parodyti transporto priemonės registracijos liudijimo originalą. Patikros vietoje metu turi būti pateikta visų paraiškoje nurodytų transporto priemonių registracijos liudijimai pareiškėjo vardu. Jei pareiškėjas transporto priemonę naudoja kitu teisiniu pagrindu – turi būti dokumentas, įrodantis pareiškėjo teisę naudoti transporto priemones (panaudos, nuomos ar kt. sutartis). Patikrinama apžiūrint ar atitinka registracijos liudijime nurodyti transporto priemonių numeriai, ar yra nurodytos transporto priemonės.¹⁵ Ar yra kito materialaus turto (*susijusio su projekto įgyvendinimu*) nuosavybės teisės pareiškėjo vardu nurodantys dokumentai patikrinama paprašius parodyti šių dokumentų originalus. Turi būti pateikti viso paraiškoje nurodyto susijusio su projekto įgyvendinimu kito materialaus turto nuosavybės teisės pareiškėjo vardu įrodantys dokumentai (pirkimo – pardavimo sutartis, sąskaita – faktūra). ¹⁶ Ar ūkininko ūkyje arba įmonėje einamaisiais metais dirbančių asmenų skaičius nurodytas teisingai, nustatoma paprašius pareiškėją pateikti darbo sutartis, pagal kurias dirba nuolatiniai bei samdomi sezono metu dirbantieji, darbo užmokesčio išmokėjimo žiniaraščius, kas ketvirtį SODRAI pristatomas Valstybinio socialinio draudimo ir sveikatos draudimo fondų lėšų finansines apyskaitas bei pranešimus apie apdraustųjų socialiniu draudimu įmokas (be atleistųjų), kur matomas darbuotojų skaičius. ¹⁷ Ar pagrįsti projekto finansavimo šaltiniai patikrinama: a) turimos ir kitos piniginės lėšos patikrinamos pagal pateiktus dokumentus, patvirtinančius pareiškėjo pajėgumą savo lėšomis apmokėti nustatytą finansuojamo projekto dalį; b) paskolos nustatomos patikrinus metinį apskaitos balansą, bei turimas paskolų sutarčių originalus; c) planuojamos paskolos patikrinamos paprašius parodyti planuojamos paskolos susitarimo su banku originalą. ¹⁸ Ar teisingai pateikta informacija apie gaminamų produktų realizavimo rinką, tikrinama tik tuo atveju, jei verslo projekte numatytas produktų gamybos apimčių didinimas po projekto įgyvendinimo. Nustatoma sulyginant paraiškoje nurodytas atitinkamų produktų gamybos apimtis su pateiktose žemės ūkio

produkcijos realizavimo sutartyse nurodytomis produkcijos realizavimo apimtimis. 19. Ar ūkis (įmonė) atitinka taikomus minimalius nacionalinius veterinarinius, higienos ir gyvulių gerovės standartus, nustatoma patikrinus apskrities maisto ir veterinarijos tarnybos pažymą apie projekto atitikimą taikomiems minimaliems nacionaliniams veterinariniams, higienos ir gyvulių gerovės standartams. 20. Ar ūkis (įmonė) atitinka minimalius nacionalinius aplinkosaugos standartus, nustatoma patikrinus Aplinkos apsaugos regioninio departamento sprendimą dėl planuojamos ūkinės veiklos galimybių pasirinktoje vietoje. 21. Ar privalomas projekto poveikio aplinkai vertinimas (PAV), nustatoma patikrinus Aplinkos apsaugos regioninio departamento išvadą dėl projekto dalies "Aplinkos apsauga". 22. Ar turi būti atliekama atranka dėl projekto poveikio aplinkai privalomo vertinimo (PAV), nustatoma patikrinus Aplinkos apsaugos regioninio departamento išvadą dėl projekto dalies "Aplinkos apsauga". 23. Ar nėra įsiskolinimų Valstybinei mokesčių inspekcijai, nustatoma patikrinus Valstybinės mokesčių inspekcijos pažymą. 24. Ar nėra įsiskolinimų Valstybiniam socialinio draudimo fondui, nustatoma patikrinus Valstybinio socialinio draudimo mokėtojo pažymą. 25. Ar vedama buhalterinė apskaita, kaip nustatyta Lietuvos Respublikos teisės aktuose, nustatoma patikrinus vedamus buhalterinės apskaitos dokumentus. 26. Ar įsigyjamų pirkinių (įrangos, technikos) ir paslaugų kilmės šalis yra Lietuva, viena iš Europos Bendrijos šalių, šalių kandidačių, nustatoma patikrinus pareiškėjo turimus komercinius pasiūlymus iš prekių ar paslaugų tiekėjų. 27. Ar nėra įgyvendinta investicija, kuriai bus prašoma paramos patikrinama apžiūrint numatomą projekto įgyvendinimo vietą bei įsigyjamos technikos ar įrengimų saugojimo ar eksploatavimo vietą. Taip pat peržiūrėti buhalteriniai dokumentai ar nėra padaryta išlaidų ir numatomas įsigyti turtas nėra užpajamuotas. 28. Ar informacija apie žaliavą einamaisiais metais pateikta teisingai, nustatoma paprašius pateikti einamųjų metų žaliavos tiekimo sutarčių originalus, atitinkamo laikotarpio finansinių atskaitomybių dokumentus, kuriuose esanti informacija apie žaliavų tiekimą ir pirkimą sutikrinama su paraiškoje pateiktais duomenimis. 29. Ar numatomas įsigyti produktas (žaliava) yra vienas iš Amsterdamo sutarties I priede pateikto produktų sąrašo, nustatoma patikrinant, ar numatomi įsigyti produktai įrašyti Amsterdamo sutarties I priede pateiktame produktų sąrašo. 30. Ar informacija apie gamybą einamaisiais metais pateikta teisingai, nustatoma paprašius pateikti einamųjų metų žaliavos tiekimo sutarčių originalus, atitinkamo laikotarpio finansinių atskaitomybių dokumentus, kuriuose esanti informacija apie žaliavų tiekimą ir pirkimą sutikrinama su paraiškoje pateiktais duomenimis. 31. Ar projektas atitinka Žuvininkystės departamento nustatytus reikalavimus, nustatoma patikrinus Žuvininkystės departamento prie Žemės ūkio ministerijos pažymą.

7 PRIEDAS

Paraiškos vertinimo tikrinimo elementų sąrašo tinkamumo kriterijai pagal II -ąją SAPARD programos priemonę - Žemės ūkio ir žuvininkystės produktų perdirbimas ir marketingo tobulinimas [18]

1. Ar paraiška pateikta subjekto, galinčio gauti paramą pagal SAPARD paramos kryptį "Žemės ūkio ir žuvininkystės produktų perdirbimo ir marketingo tobulinimas"?
2. Ar projektas susijęs su ES teisinės bazės (<i>acquis communautaire</i>) įgyvendinimu?
3. Ar projektas atitinka bendrus Lietuvos nacionalinės žemės ūkio ir kaimo plėtros programos tikslus?
4. Ar įmonė atitinka minimalius nacionalinius standartus susijusius su aplinkosauga, veterinarija, higiena, gyvulių gerove
5. Ar atliktas poveikio aplinkai įvertinimas (PAV)
6. Ar numatoma investicija sąlygoja sertifikato, patvirtinančio Europos Sąjungos higienos, veterinarijos, sanitarijos, maisto kokybės, gyvulių gerovės ir aplinkosaugos reikalavimų atitikimą, gavimą?
7. Ar projekte numatytos investicijos nėra finansuojamos pagal kitas nacionalines programas ir Europos Sąjungos struktūrines priemones?
8. Ar pareiškėjas neturi pradelstų mokesčių išsipareigojimų Valstybinei mokesčių inspekcijai, Valstybiniam socialiniam draudimui
9. Ar pareiškėjas tvarko buhalterinę apskaitą pagal Lietuvos Respublikos įstatymus?
10. Ar pateiktos finansinės ataskaitos yra audituotos vadovaujantis LR audito įstatymu?
11. Ar projekte nenumatomas gamybos apimčių didinimas?
12. Ar projekte numatyta ne mažiau kaip 5 metus po paskutinio išmokėjimo nekeisti veiklos pobūdžio, projekto įgyvendinimo vietos bei sąlygų, neparduoti ar kitaip neperleisti už paramos lėšas įsigyto turto?
13. Ar numatomų investicijų (įranga, technika, paslaugos) kilmės šalis yra Lietuva, viena iš Europos Sąjungos šalių ar šalių kandidačių?
14. Ar investicija numatoma produktams (žaliava ir pagamintas produktas), kurie išvardinti Sutarties I priede ir kurių kilmės šalis yra Lietuvos Respublika, viena iš Europos Sąjungos šalių ar šalių kandidačių (išskyrus žuvininkystės sektorių)?
15. Ar pareiškėjas trijų metų laikotarpyje negavo paramos pagal šią kryptį?
16. Ar investicija nenumatoma sviesto ir lieso pieno miltelių gamybai?
17. Ar investicija, susijusi su žuvininkystės sektoriumi, atitinka Europos Komisijos reglamentą Nr. 2792/1999
18. Ar projektu įrodoma, kad jį įgyvendinus ūkininko ūkis ar įmonė bus ekonomiškai gyvybingi

8 PRIEDAS

Paraiškos vertinimo tikrinimo elementų sąrašo tinkamumo kriterijų nustatymo instrukcija pagal II -ąją SAPARD programos priemonę - Žemės ūkio ir žuvininkystės produktų perdirbimas ir marketingo tobulinimas [18]

1. Paraiška yra pateikta subjekto, galinčio gauti paramą pagal SAPARD paramos kryptį „Žemės ūkio ir žuvininkystės produktų perdirbimas ir marketingo tobulinimas“ tikslai tada, kai pareiškėjo pateikti įstatymų nustatyta tvarka ūkio subjekto įregistravimo dokumentai (įmonės registravimo pažymėjimas, įstatatai ir pan.) patvirtina, kad jis užsiima žemės ūkio produkcijos ar žuvininkystės produktų perdirbimu. 2. Projektas yra susijęs su ES teisinės bazės (*acquis communautaire*) įgyvendinimu tikslai tada, kai pareiškėjo pateiktuose dokumentuose nurodoma, kad jis numatomu projektu užtikrins atitinkamą ES teisės aktų įgyvendinimą. ir kai pareiškėjui Apskritis Maisto ir veterinarijos tarnybos ir Regiono Aplinkos apsaugos agentūros pateikti dokumentai patvirtins, kad pareiškėjas užtikrins ES taikomų aplinkosaugos, veterinarijos, gyvulių gerovės, maisto kokybės standartų ir reikalavimų atitikimą. 3. Projektas atitinka bendrus Lietuvos nacionalinės žemės ūkio ir kaimo plėtros programos 2000 – 2006 metams tikslus tikslai tada, kai paraiškoje ar verslo plane yra patvirtinimas, kad numatomas projektas užtikrins bent vieną iš šių programos tikslų įgyvendinimą: a) produkcijos gamybos perorientavimas, įgyvendinant Europos Sąjungos maisto apsaugos, higienos, veterinarijos, aplinkos apsaugos ir kitus reikalavimus žemės ūkio ir žuvininkystės produkcijos perdirbimo sektoriuje; b) žemės ūkio ir žuvininkystės perdirbimo įmonių modernizavimas, įskaitant ir perdirbimo įrenginių modernizavimą žvejybos laivuose, kurie atlieka pirminį produkcijos perdirbimą; c) žemės ūkio ir žuvininkystės produkcijos kokybės gerinimas ir valdymas visame produkcijos perdirbimo procese; d) žemės ūkio ir žuvininkystės perdirbimo įmonių restruktūrizavimas, nedidinant gamybos pajėgumų duotame sektoriuje; e) marketingo grandinės sukūrimas ir tobulinimas, produktų paruošimo ir pristatymo rinkai gerinimą; f) aukštos kokybės, biologiškai vertingos, ekologiškai patikrintos ir paklausios produkcijos gaminimas; g) darbo sąlygų gerinimas, aplinkos užterštumo, sukulto žemės ūkio ir žuvininkystės produkcijos perdirbimo įmonių, mažinimas, šalutinių produktų ir atliekų perdirbimas. 4. Įmonė atitinka minimalius nacionalinius aplinkosaugos reikalavimus, jeigu pareiškėjas pateikia Regiono Aplinkos apsaugos departamento pažymą, kad įmonė atitinka minimalius nacionalinius aplinkosaugos reikalavimus (taikoma visiems finansavimo sektoriams). 5. Projekto poveikio aplinkai įvertinimas turi būti atliekamas planuojamai ūkinei veiklai, įtrauktai į Lietuvos Respublikos Planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo įstatymo Nr. VIII-1636 (nuo 2000 m. birželio 1d.) (Žin., 2000, Nr. 39 - 1092) redakcija 1 priedėlį arba kai planuojamai ūkinei veiklai atrankos (šio įstatymo 2 priedėlio veiklos rūšių sąrašas) metu Aplinkos ministerijos institucijos nustato, kad planuojamai ūkinei veiklai yra privalomas jos

poveikio aplinkai vertinimas. Turi būti pateiktas sprendimas dėl planuojamos ūkinės veiklos galimybių pasirinktoje vietoje arba išvada dėl projekto dalies „Aplinkos apsauga“. Atsakymas „n/a“ gali būti tuo atveju, jeigu planuojama ūkinė veikla neįtraukta į Lietuvos Respublikos planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo įstatymo Nr. VIII-1636 (nuo 2000 m. birželio 1d.) (Žin., 2000, Nr. 39 - 1092) redakcija 1 priedėlį ir kai planuojamos ūkinės veiklos atrankos (šio įstatymo 2 priedėlio veiklos rūšių sąrašas) metu nustatoma, kad planuojamai ūkinei veiklai yra neprivalomas jos poveikio aplinkai vertinimas. 6. Įmonė atitinka minimalius nacionalinius higienos, veterinarijos ir gyvulių gerovės standartus tik tada, kai pareiškėjas pateikia Apskritis Maisto ir veterinarijos tarnybos pažymą apie projekto atitikimą taikomiams nacionaliniams higienos, veterinarijos ir gyvulių gerovės standartams ir reikalavimams. Paraiškoms, pateiktoms pagal vaisių ir daržovių bei grūdų ir linų finansavimo sektorius galimas atsakymas „n/a“. 7. Projektas neapima tų veiklų, kurios yra finansuojamos pagal kitas nacionalines programas ir Europos Sąjungos struktūrines priemones tada, kai pareiškėjas tipinės paraiškos formos 5 skyriuje „Kita parama“ nurodo, kad projektas nefinansuojamas pagal kitas nacionalines, Europos Sąjungos programas bei tai patvirtina gauta informacija iš prieš įstojiminę paramą administruojančių institucijų. 8. Pareiškėjas neturi pradelstų mokestinių įsipareigojimų Valstybinei mokesčių inspekcijai ir Valstybiniam socialiniam draudimui jeigu pareiškėjas pateikia Valstybinės mokesčių inspekcijos ir Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos teritorinių skyrių išduotas pažymas, kuriose nurodyta, kad pareiškėjas neturi pradelstų mokestinių įsipareigojimų. Pažymos turi būti išduotos ne anksčiau kaip 1 mėnuo iki paraiškos pateikimo Kontrolės departamento teritoriniam skyriui. 9. Pareiškėjas tvarko buhalterinę apskaitą pagal Lietuvos Respublikos įstatymus tada, kai įmonės pateikia finansinės atskaitomybės ataskaitas su Valstybinės mokesčių inspekcijos regiono rajoninio skyriaus atžyma apie jų gavimą, pagal 1993 m. spalio 27 d. LRV nutarimą Nr.804 „Dėl įmonių, turinčių juridinio asmens teises, metinės finansinės atskaitomybės“, už praėjusius ir ataskaitinius metus bei tai yra patvirtinta Agentūros Kontrolės departamento darbo dokumentuose. 10. Pareiškėjo pateiktos finansinės ataskaitos turi būti audituotos, vadovaujantis Lietuvos Respublikos audito įstatymu, tuo atveju, kai tai yra nustatyta Lietuvos Respublikos įstatymų tvarka. Projektams, kuriems netaikomi minėti reikalavimai, galima „n/a“ (nėra atsakymo) alternatyva. 11. Projekte nenumatomas produkcijos gamybos apimčių didinimas tuo atveju, kai Paramos gavėjo tipinės paraiškos formos 12 skyriuje „Gaminamų produktų realizavimo rinka“ ir verslo plane neplanuojamas gaminamos produkcijos apimčių didinimas. 12. Pareiškėjas projekte numato ne mažiau kaip 5 metus po paskutinio paramos lėšų išmokėjimo nekeisti veiklos pobūdžio, projekto įgyvendinimo vietos bei sąlygų, neparduoti ar kitaip neperleisti už paramos lėšas įsigyto turto, jeigu verslo plane pateiktos verslo vystymo prognozės patvirtina, kad nebus pakeistas veiklos

pobūdis, projekto įgyvendinimo vieta ir sąlygos, nebus parduotas ar kitaip perleistas už paramos lėšas įsigytas turtas ne mažiau kaip 5 metus po paskutinio paramos lėšų išmokėjimo.13. Numatomų investicijų (įranga, technika, paslaugos) kilmės šalis yra Lietuva, viena iš ES šalių ar šalių kandidačių tada, kai pareiškėjo pateikti tiekėjų komerciniai pasiūlymai patvirtins, kad prekių, darbų ar paslaugų, susijusių su projekto įgyvendinimu kilmės šalis yra Lietuva, viena iš Europos Sąjungos narių (Airija, Austrija, Belgija, Danija, Didžioji Britanija, Graikija, Ispanija, Italija, Liuksemburgas, Nyderlandai, Portugalija, Prancūzija, Suomija, Švedija, Vokietija) ar šalių kandidačių (Bulgarija, Čekija, Estija, Latvija, Lietuva, Vengrija, Lenkija, Rumunija, Slovakija, Slovėnija). 14. Investicija numatoma produktams (žaliava ir pagamintas produktas), kurie išvardinti Amsterdamo Sutarties I priede ir kurių kilmės šalis yra Lietuvos Respublika, viena iš Europos Sąjungos šalių ar šalių kandidačių (išskyrus žuvininkystės sektorių), jeigu tai patvirtina tipinės paraiškos formos 13 skyriuje „Kita informacija“ pareiškėjo suteikta informacija ir verslo plano duomenys, kuriuose patvirtinama, kad numatomi perdirbti produktai yra priede ir, kad jų kilmės šalis bus Lietuvos Respublika, Europos Sąjungos šalys (Airija, Austrija, Belgija, Danija, Didžioji Britanija, Graikija, Ispanija, Italija, Liuksemburgas, Nyderlandai, Portugalija, Prancūzija, Suomija, Švedija, Vokietija) arba šalys kandidatės (Bulgarija, Čekija, Estija, Latvija, Lietuva, Vengrija, Lenkija, Rumunija, Slovakija, Slovėnija). 15. Pareiškėjas per praėjusius tris metus nėra gavęs paramos pagal SAPARD paramos kryptį „Žemės ūkio ir žuvininkystės produktų perdirbimas ir marketingo tobulinimas“, jeigu tai patvirtina SAPARD paramos gavėjų registro duomenys.16. Investicija nenumatoma sviesto ir lieso pieno miltelių gamybai, jeigu tai patvirtina paraiškos formos 13 skyriuje „Kita informacija“ pareiškėjo suteikta informacija ir verslo plano duomenys.17 Investicija susijusi su žuvininkystės sektoriumi, atitinka Europos Komisijos reglamentą Nr. 2792/1999, jeigu pareiškėjo pateikta Žuvininkystės departamento prie Žemės ūkio ministerijos išduota pažyma patvirtina projekto atitikimą šį reglamentą. 18. Įmonės ekonominis gyvybingumas nustatomas vadovaujantis Kaimo plėtros programų departamento darbo aprašymu (priedas „Projektų vertinimo metodika“) ir turi atitikti Žemės ūkio ministro 2001 m. vasario 6 d. įsakymu Nr.24 „Dėl ūkio subjektų, siekiančių pasinaudoti specialiosios paramos žemės ūkiui ir kaimo plėtrai programos (SAPARD) parama, ekonominio gyvybingumo nustatymo tvarkos“ patvirtintoje tvarkoje nustatytas ekonominių rodiklių reikšmes.

9 PRIEDAS

Projektų prioritetiniai kriterijai ir jų suteikimo tvarka pateiktų pagal II -ąją SAPARD programos priemonę - Žemės ūkio ir žuvininkystės produktų perdirbimas ir marketingo tobulinimas [18]

	Prioritetiniai kriterijai	Balų skaičius
1.	Perdirbamos žaliavos dalis gaunama pagal sutartis su ūkininkais ir kitais žemės ūkio produkcijos gamintojais Mažiau nei 25% perdirbamos žaliavos kiekio – 0 90-100% perdirbamos žaliavos kiekio - 20	20
2.	Eksportuojamos produkcijos dalis Už papildomus penkis eksportuojamos produkcijos dalies procentus, papildomai teikiama po 1 balą, tačiau ne daugiau kaip 10 balų (t.y. skatinama bus ne daugiau kaip 50% eksportuojamos produkcijos dalies iš bendrosios apyvartos).	10
3.	Nauja statyba	10
4.	Bendromis pajėgomis įgyvendinami projektai	20
5.	Pareiškėjo nuosavų lėšų dalies dydis Už kiekvieną papildomą nuosavų (neskolintų) lėšų procentą (viršijantį 10 % dalį) papildomai teikiama po 1 balą, tačiau ne daugiau kaip 20 balų (t.y. skatinama bus ne didesnė kaip 30 % panaudojamų nuosavų lėšų dalis projektui įgyvendinti).	20
6.	Investicijų įdiegimas kaimo gyvenamosiose vietovėse	10
7.	Pareiškėjai dirbantys ne trumpiau kaip trejus metus	10
	<i>Iš viso:</i>	100

10 PRIEDAS

Projektų kompensuotinos ir nekompensuotinos investicijos pateiktų pagal II -ąją SAPARD programos priemonę - Žemės ūkio ir žuvininkystės produktų perdirbimas ir marketingo tobulinimas [18]

Kompensuotinos investicijos: 1. naujos technikos ir įrangos bei programinės įrangos įsigijimas; 2. naujų statybinių medžiagų įsigijimas; 3. statybos ar rekonstrukcijos išlaidos, pagrįstos sutartimi su trečiaja šalimi; 4. bendrosios išlaidos, tokios, kaip mokėjimai architektams, inžinieriams ir konsultantams, mokėjimai už techninius tyrimus, patentus ir licencijas. Šios išlaidos gali būti pridedamos prie tinkamų išlaidų, išvardintų šio skirsnio 1, 2 ir 3 punktuose ir neturi būti didesnės kaip 12% šių išlaidų; 5. visos išvardintos investicijos yra kompensuojamos be PVM; 6. tinkamų išlaidų kilmės šalis turi būti Europos Sąjungos šalys ar šalys kandidatės, remiantis SAPARD finansiniu reglamentu. Tas pats galioja ir pareiškėjo atsargų ir įrangos įsigijimui statybos ar paslaugų darbams, jei atsargos ir įranga, pasirašius paramos sutartį, taps pareiškėjo nuosavybe.

Nekompensuotinos investicijos: 1. investicijos į mažmeninę prekybą; 2. išlaidos žemei ir jau esantiems pastatams įsigyti arba nuomoti, neatsižvelgiant į tai, ar pasibaigus nuomai nuomininkas taps savininku; 3. išlaidos naudotai technikai ir įrangai įsigyti; 4. veiklos išlaidos; 5. transporto priemonių įsigijimas, išskyrus specializuotas transporto priemones; 6. trumpalaikio turto įsigijimas; 7. įrengimų, įsigytų lizingo būdu (išperkamąja nuoma), įsigijimo išlaidos, išskyrus atvejus, kai yra susitarimas, kad pareiškėjas taps šių įrengimų savininku projekto vykdymo metu arba per 3 metų laikotarpį. Šiuo atveju gali būti kompensuojama tik faktinė pirkinio kaina, nekompensuojant palūkanų ir kitų išlaidų. Už investiciją bus kompensuota tik tada, kai pareiškėjas taps jos savininku; 8. banko mokesčiai, garantijų ir kitų panašių išlaidų kaštai; 9. kraštovaizdžio tvarkymo, kitų apdailos darbų ar rekreacinės įrangos išlaidos; 10. nematerialaus turto įsigijimo išlaidos, išskyrus pastatų draudimo išlaidas; 11. išlaidos reklamai, tyrimams, produkcijai reprezentuoti; 12. investicijoms (įranga, technika, paslaugos), kurių vertė lygi ar didesnė nei 34528 Lt, ir kurioms buvo pateikti mažiau kaip 3 komerciniai produkcijos ar paslaugų tiekėjų pasiūlymai; 13. mokesčiai, maito ir importo rinkliavos; 14. mokėjimai natūra; 15. ūkio subjektų investicinės išlaidos, kurių valdyme dalyvauja valstybė ir turi daugiau nei 25 % akcijų; 16. konvertavimo išlaidos, mokesčiai ir rinkliavos, susiję su SAPARD euro sąskaita; 17. išlaidos projektams, pagal kuriuos, prieš užbaigiant projektą, reikėjo sumokėti vartojimo ar dalyvio mokesčius, o šios sumos nebuvo išskaičiuotos iš finansuotinių išlaidų; 18. pridėtinės vertės mokestis;

11 PRIEDAS

Detalios 2003 ir 2004 f. m. auditų apimtys, pagal NMA administruojamas SAPARD priemones

2003 f. m. audito apimtis [29]

Paraiškos	Užregistruota paraiškų pagal priemones						Iš viso
	I	II	III	IV	V	VII	
2002 m. nebaigtos administruoti	69	45	54	121	0	9	298
Šaukimų metu užregistruotos	308	0	0	150	3	0	461
Užregistruotos pagal VII priemonę						37	37
Patvirtinta/atmesta	147/27	32/11	39/15	48/85	0/0	45/0	311/138
Nebaigtos administruoti paraiškos	203	2	0	138	3	1	347

2004 f. m. audito apimtis [28]

Prašymai	Užregistruota paraiškų pagal priemones							Iš viso
	I	II	III	IV	V	VII	VIII	
2003 m. nebaigti administruoti	64	16	16	24		2		122
Užregistruoti	381	75	50	101		42		649
Užregistruoti pagal VII, VIII priemonę						17		63
Apmokėti/atmesti	370/2	80/1	57/2	96/2		39/0		642/7
Nebaigti administruoti	69	5	7	25	0	4		110

12 PRIEDAS

ANKETA

Mykolo Romerio universiteto Viešojo administravimo fakulteto Veiklos audito magistrantūros studentas Justas Kurelaitis atlieka tyrimą, kurio tikslas išanalizuoti projektų, siekusių paramos pagal SAPARD programą ir pagal BPD IV – aji prioritetą, vertinimo etapus, projektų vertinimui nustatytus vertinimo terminus, kontrolės procedūrų efektyvumą bei LR Valstybės kontrolės nustatytus pastebėjimus atliekant 2003 m. ir 2004 m. SAPARD išlaidų ataskaitų patvirtinimo auditus. Jūsų atsakymai man padės pateikti rekomendacijas NMA dėl projektų, siekiančių paramos pagal BPD IV – aji prioritetą, vertinimo tvarkos tobulinimo.

Jūsų dalyvavimo ir atsakymų anonimiškumas garantuotas.

Dėkoju už bendradarbiavimą.

1. Audito grupė, kuriai dabar priklausote bei užimamos pareigos

Audito grupė:

Pareigos:

2. Ar dalyvavote atliekant 2003 m. SAPARD išlaidų ataskaitų patvirtinimo auditą? Jei atsakysite „taip“, nurodykite tada buvusias pareigas

a) Ne

b) Taip

Pareigos:

3. Ar dalyvavote atliekant 2004 m. SAPARD išlaidų ataskaitų patvirtinimo auditą? Jei atsakysite „taip“, nurodykite tada buvusias pareigas

a) Ne

b) Taip

Pareigos:

4. Ar dalyvavote atliekant ES struktūrinių fondų projektų atrankos sistemos vertinimo auditą? Jei atsakysite „taip“, nurodykite tada buvusias pareigas

a) Ne

b) Taip

Pareigos:

5. Paraiškų paramai gauti pagal Lietuvos 2004-2006 m. bendrojo programavimo dokumento Kaimo plėtros ir žuvininkystės prioriteto priemonės priėmimo, registravimo ir administracinės atitikties vertinimo darbo procedūroje (toliau administracinės atitikties procedūra) nurodyta, kad KDTS vedėjas turi patikrinti, kad atsakingas darbuotojas priėmė, užregistravo bei atliko administracinės atitikties vertinimą laikydamasis visų darbo procedūrų bei instrukcijų. Tai patikrinęs KDTS vedėjas turėdavo pasirašyti Administracinės atitikties vertinimo lentelėje. Ar sutiktumėte su nuomone, kad esant dideliame KDTS vedėjo darbo krūviui, jis kartais pasirašydavo Administracinės atitikties vertinimo lentelę tik įsitikinęs, ar užpildyti visi Administracinės atitikties vertinimo lentelės elementai, tačiau pats neperžiūrėjęs pateiktų pareiškėjų dokumentų, kad įsitikintų, jog KDTS darbuotojas tinkamai užpildė Administracinės atitikties vertinimo lentelę, todėl KDTS vedėjo Kontrolės procedūra yra efektyvi

a) Visiškai sutinku

b) Sutinku

c) Nevisiškai sutinku

d) Nesutinku

e) Absoliučiai nesutinku

Pasirinkto atsakymo komentarai:

6. Paraiškų paramai gauti pagal Lietuvos 2004-2006 bendrojo programavimo dokumento Kaimo plėtros ir žuvininkystės prioriteto priemonių kontrolės procedūroje nurodyta, kad KDTS vedėjas turi patikrinti, ar paskirti darbuotojai atliko patikrą laikydamiesi visų procedūrų bei instrukcijų, tai patvirtinęs jis turėdavo pasirašyti Patikros vietoje ataskaitoje. Ar sutiktumėte su nuomone, kad esant dideliame KDTS vedėjo darbo krūviui ir negalint skirti pakankami laiko Patikros vietoje ataskaitai, jis kartais pasirašydavo ją ir taip patvirtindavo, kad patikra atlikta tinkamai, net visiškai neįsitikinęs, kad tinkamai buvo užpildyta Patikros vietoje ataskaita. Dėl to ši KDTS vedėjo kontrolės procedūra yra ne visuomet efektyvi.

a) Visiškai sutinku

b) Sutinku

c) Nevisiškai sutinku

d) Nesutinku

e) Absoliučiai nesutinku

Pasirinkto atsakymo komentarai:

7. Atlikti paraiškų paramai gauti pagal Lietuvos 2004-2006 m. bendrojo programavimo dokumento Kaimo plėtros ir žuvininkystės prioriteta (toliau BPD IV –as prioritetas) patikrą vietoje, jei projektas nesudėtingas, gali atlikti ir 1 darbuotojos. Ar sutiktumėte, kad kontrolės procedūra, kurios tikslas buvo nustatyti ar laikytasi patikros vietoje darbo procedūrų bei

instrukcijų būdavo atliekant SAPARD paraiškų patikrą vietoje. Nes SAPARD projektų patikrą atlikti būdavo skiriami 2 darbuotojai, iš kurių 1 atlikdavo patikrą, o kitas jį stebėdavo bei surašydavo Patikros vietoje ataskaitą, o šią ataskaitą dar patikrindavo KDTS vedėjas. Tuo tarpu atlikus vienam darbuotojui paraiškos pagal Lietuvos 2004-2006 m. bendrojo programavimo dokumento Kaimo plėtros ir žuvininkystės prioritetą, patikrą vietoje, ją peržiūrėdavo tik KDTS vedėjas.

- a) Visiškai sutinku
- b) Sutinku
- c) Nevisiškai sutinku
- d) Nesutinku
- e) Absoliučiai nesutinku

Pasirinkto atsakymo komentarai:

8. Paraiškų paramai gauti pagal Lietuvos 2004-2006 bendrojo programavimo dokumento Kaimo plėtros ir žuvininkystės prioriteto priemonės vertinimo procedūroje (toliau vertinimo procedūra) yra nurodyta, kad Projektų vertinimo skyriaus sekretorius turi patikrinti, kad NMA KDTS atsiuntė visus reikiamus dokumentus užpildydamas Paraiškos bylos tikrinimo klausimyną. Minėtose procedūrose teigiama, kad Kaimo plėtros programų departamento (toliau KPPD) direktorius turi įsitikinti, kad PVS sekretorius tinkamai atliko jam pavestas funkcijas bei pasirašyti Paraiškos bylos tikrinimo klausimyne. Ar sutiktumėte su nuomone, kad KPPD direktorius kartais dėl didelio darbo užimtumo bei didelio paraiškų kiekio prieš pasirašydamas Paraiškos bylos tikrinimo klausimyną tik peržiūrėdavo jį ir įsitikindavo, kad atsakyta į visus klausimyno klausimus, tačiau atsiųstų dokumentų iš NMA KDTS neperžiūrėdavo. Nes neperžiūrėjus atsiųstų dokumentų KDTS vedėjas tikrai negali patvirtinti, kad gauti visi būtini dokumentai, dėl to kontrolės procedūra yra ne visuomet efektyvi

- a) Visiškai sutinku
- b) Sutinku
- c) Nevisiškai sutinku
- d) Nesutinku
- e) Absoliučiai nesutinku

Pasirinkto atsakymo komentarai:

9. Vertinimo procedūroje yra nurodyta, kad PVS vertintojams atlikus projekto vertinimą bei užpildžius Projekto vertinimo klausimyną, jis bei visa su vertinimu susijusi medžiaga buvo perduodama Projektų vertinimo skyriaus (PVS) vedėjui. PVS vedėjas turėdavo patikrinti ar vertintojai atliko vertinimą laikydamiesi visų nustatytų darbo procedūrų bei instrukcijų ir pasirašyti Projekto vertinimo klausimyne. Ar sutiktumėte su teiginiu, kad PVS vedėjas kartais

pasirašydavo Projektų vertinimo klausimyną ir taip patvirtindavo, kad vertintojai laikėsi visų procedūrų bei instrukcijų, pats neįvertinęs kiekvieno Projekto vertinimo klausimyne nurodyto tikrinimo elemento dėl didelio paraiškų kiekio ir darbo krūvio bei vykdomų kitų funkcijų.

- a) Visiškai sutinku
- b) Sutinku
- c) Nevisiškai sutinku
- d) Nesutinku
- e) Absoliučiai nesutinku

Pasirinkto atsakymo komentarai:

Jei atsakėte „Visiškai“ sutinku “arba „Sutinku“, pereikite prie sekančio klausimo, o jei pasirinkote kitus atsakymo variantus prie 12 .

10. Ar sutiktumėte, kad norint padidinti šio PVS vedėjo vykdomą patikrinimą efektyvumą, būtų tikslinga PVS vedėjui deleguoti šią funkciją kitam vyresniajam vertintojam, kuris pats atliktų savarankišką vertinimą, o apie nustatytus neatitikimus praneštų PVS vedėjui, kuris išsiaiškines neatitikimus pasirašytų Projektų vertinimo klausimyne.

- a) Visiškai sutinku
- b) Sutinku
- c) Nevisiškai sutinku
- d) Nesutinku
- e) Absoliučiai nesutinku

Pasirinkto atsakymo komentarai:

11. Vertinimo procedūroje yra nurodyta, kad PVS vedėjas pasirašęs Projektų vertinimo klausimyną turėdavo užpildyti Projekto vertinimo peržiūros ataskaitą, kurią turėdavo perduoti KPPD direktoriui, kuris turėdavo įsitikinti, kad PVS vedėjas tinkamai atliko savo funkcijas bei vertintojai atliko vertinimą laikanti visų procedūrų bei instrukcijų. Ar sutiktumėte su nuomone, kad KPPD direktorius kartais pasirašydavo Projekto vertinimo peržiūros ataskaitoje tik peržiūrėjęs ir įsitikinęs, kad atsakyta į visus Projekto vertinimo peržiūros ataskaitos klausimus, tačiau nepanagrinėjęs vertintojų užpildytų Projektų vertinimo klausimynų, siekiant įsitikinti kad vertintojai atliko vertinimą laikydamiesi procedūrų ir instrukcijų. Dėl to ir ši kontrolės procedūra esanti ne visuomet efektyvi.

- a) Visiškai sutinku
- b) Sutinku
- c) Nevisiškai sutinku
- d) Nesutinku
- e) Absoliučiai nesutinku

Pasirinkto atsakymo komentarai:

12. Administracinės atitikties procedūroje nurodyta, kad užregistravus paraišką, administracinės atitikties vertinimą atlieka tas pats darbuotojas, atlikus administracinės atitikties vertinimą, buvo paskiriami darbuotojai, kurie atliks patikrą vietoje. Prieš atlikdami patikrą, darbuotojai turėdavo išanalizuoti visą informaciją susijusią su paraiška. Ar sutiktumėte, kad norint sutrumpinti vertinimo terminus, administracinės atitikties vertinimą reikėtų deleguoti darbuotojams, kurie atliks patikrą vietoje, nes taip jiems reikėtų mažiau laiko skirti paraiškos analizei prieš atliekant patikrą vietoje, dėl to sutrumpėtų vertinimo terminai.

a) Visiškai sutinku

b) Sutinku

c) Nevisiškai sutinku

d) Nesutinku

e) Absoliučiai nesutinku

Pasirinkto atsakymo komentarai:

13. Administracinės atitikties procedūroje nurodyta, kad KDTS vedėjas turi per 3 darbo dienas įsitikinti, kad atsakingas darbuotojas laikydamasis visų procedūrų užpildė Administracinės atitikties vertinimo lentelę. Lietuvos 2004-2006 m. bendrojo programavimo dokumento Kaimo plėtros ir žuvininkystės prioriteto priemonių kontrolės procedūrose nurodyta, kad KDTS vedėjas per 3 darbo dienas turi paskirti atsakingus darbuotojus, kurie atliks patikrą vietoje. Ar sutiktumėte su nuomone, kad darbuotojų skyrimui atlikti patikrą nereikia 3 darbo dienų, dėl to būtų tikslingiau sutrumpinti darbuotojų skyrimo laikotarpį, o padidinti dokumentų patikrinimo laikotarpį, kurį atlieka KDTS vedėjas.

a) Visiškai sutinku

b) Sutinku

c) Nevisiškai sutinku

d) Nesutinku

e) Absoliučiai nesutinku

Pasirinkto atsakymo komentarai:

14. Ar sutiktumėte, kad LR žemės ūkio ministerija turėtų gairėse pareiškėjams apibrėžti, kiek įmanomą tikslesnį dokumentų sąrašą, kurį reikėtų pateikti kartu su paraiška, norint, kad projektų vertinimas neužtruktų.

a) Visiškai sutinku

b) Sutinku

c) Nevisiškai sutinku

d) Nesutinku

e) Absoliučiai nesutinku

Pasirinkto atsakymo komentarai:

15. Projektų, siekiančių paramos pagal SAPRD programą, vertinimo terminai buvo tiksliai apibrėžti NMA direktoriaus įsakymu, o projektų, siekiančių paramos pagal BPD IV - aji prioritetą, vertinimo terminai buvo apibrėžti LR finansų ministro įsakymu, tačiau šie terminai buvo nustatyti tik rekomendacinio pobūdžio. Ar nemanote, kad terminų apibrėžimas rekomendacinio pobūdžio dar labiau didina riziką, kad nebus laikomasi nustatytų projektų vertinimo terminų.

a) Visiškai sutinku

b) Sutinku

c) Nevisiškai sutinku

d) Nesutinku

e) Absoliučiai nesutinku

Pasirinkto atsakymo komentarai:

16. Išanalizavus 2005 m. vasario 4 d. LR finansų ministro įsakyme Nr. 1K-041 „Dėl Lietuvos Respublikos finansų ministro 2004 m. sausio 28 d. įsakymo Nr. 1K-033 Lietuvos 2004-2006 m. bendrojo programavimo dokumento priemonių ir projektų, finansuojamų įgyvendinant šias priemones, administravimo ir finansavimo taisyklių patvirtinimo pakeitimo“ nurodytą rekomenduotiną vertinimo terminą bei administracinės atitikties, kontrolės ir vertinimo procedūrose nurodytus atskirų etapų vertinimo terminus, yra pastebimas aiškus neatitikimas. Jei projektai būtų vertinami pagal minėtose procedūrose nurodytus vertinimo terminus, projektai nebūtų laiku įvertinti pagal minėto LR finansų ministro įsakyme rekomenduojamą terminą. Ar sutiktumėte su teiginiu, kad būtina suvienodinti rekomenduotiną vertinimo terminą su terminu numatytu minėtose darbo procedūrose.

a) Visiškai sutinku

b) Sutinku

c) Nevisiškai sutinku

d) Nesutinku

e) Absoliučiai nesutinku

Pasirinkto atsakymo komentarai:

17. Projektų pagal Lietuvos 2004-2006 bendrojo programavimo dokumento Kaimo plėtros ir žuvininkystės prioritetą buvo pateikta beveik dvigubai daugiau negu pagal SAPARD (pagal BPD IV -ąją prioritetą per du pirmus etapus buvo pateikti 2075 projektai, o pagal SAPARD programą 1121) , tačiau bendras įvertinimo terminas sumažėjo beveik trigubai nuo 688 iki 273 darbo

dienų. Ar sutiktumėte su teiginiu, kad nebus laiku įvertinti ir projektai, kurie siekia paramos pagal BPD IV – aji prioritetą.

- a) Visiškai sutinku
- b) Sutinku
- c) Nevisiškai sutinku
- d) Nesutinku
- e) Absoliučiai nesutinku

Pasirinkto atsakymo komentarai:

18. Ar sutiktumėte, kad vienas iš būdų sumažinti projektų vertinimui skirtų terminų nesilaikymui yra kaip įmanoma labiau sulygtinti KDTS darbuotojų labai netolygų darbo krūvį, nes esant netolygiam darbo krūviui vieni teritoriniai skyriai projektus įvertina greičiau kiti vėliau, taip projektai nevienodu laiku pasiekia PVS bei Projektų atrankos komitetą, kuris gali pradėti atrinkinėti projektus tik kai žino, kai įvertinti visi atitinkamo sektoriaus projektai arba įvertinti atitinkamo kvietimo teikti paraiškas etapo projektai.

- a) Visiškai sutinku
- b) Sutinku
- c) Nevisiškai sutinku
- d) Nesutinku
- e) Absoliučiai nesutinku

Pasirinkto atsakymo komentarai:

19. Projektų, siekiančių paramos pagal Lietuvos 2004-2006 bendrojo programavimo dokumento Kaimo plėtros ir žuvininkystės prioritetą, atranka buvo priskirta Žemės ūkio ministerijos sudaromam Projektų atrankos komitetui, o SAPARD projektai buvo atrinkinėjami NMA Projektų atrankos komisijoje. Įvardinkite bent po vieną trūkumą bei privalumą, projektų atrankos delegavimo ŽŪM.

20. Ar pritartumėte nuomonei, kad atrinkinėjant projektus ŽŪM projektų atrankos komitete, jame pagal galimybę būtinai turėtų dalyvaujant vienas iš projektą įvertinusių vertintojų NMA Projektų vertinimo skyriuje bei PVS vedėjas, kuris patikrindavo atliktą vertinimą, nes komitetui iškilus klausimų dėl projekto įvertinimo teisingumo, pats vertintojas galėtų atsakyti, kodėl vieną kriterijų įvertino vienaip arba kitaip, todėl taip būtų žymiai greičiau ir net efektyviau atrinkti projektai projektų atrankos komitete?

- a) Visiškai sutinku
- b) Sutinku
- c) Nevisiškai sutinku
- d) Nesutinku
- e) Absoliučiai nesutinku

Pasirinkto atsakymo komentarai:

21. 2005 m. vasario 4 d. LR finansų ministro įsakyme Nr. 1K-041 „Dėl Lietuvos Respublikos finansų ministro 2004 m. sausio 28 d. įsakymo Nr. 1K-033 Lietuvos 2004-2006 m. bendrojo programavimo dokumento priemonių ir projektų, finansuojamų įgyvendinant šias priemones, administravimo ir finansavimo taisyklių patvirtinimo pakeitimo“ nurodyta, kad išimtiniais atvejais ŽŪM gali priimti priešingą sprendimą dėl projekto finansavimo nei rekomendavo Projektų atrankos komitetas. Ar sutiktumėte su nuomone, kad reiktų apibrėžti atvejus, kuriems esant ŽŪM gali priimti priešingą sprendimą Projektų atrankos komiteto rekomendacijai, kad sprendimo priėmimas dėl projekto finansavimo būtų dar skaidresnis.

- a) Visiškai sutinku
- b) Sutinku
- c) Nevisiškai sutinku
- d) Nesutinku
- e) Absoliučiai nesutinku

Pasirinkto atsakymo komentarai:

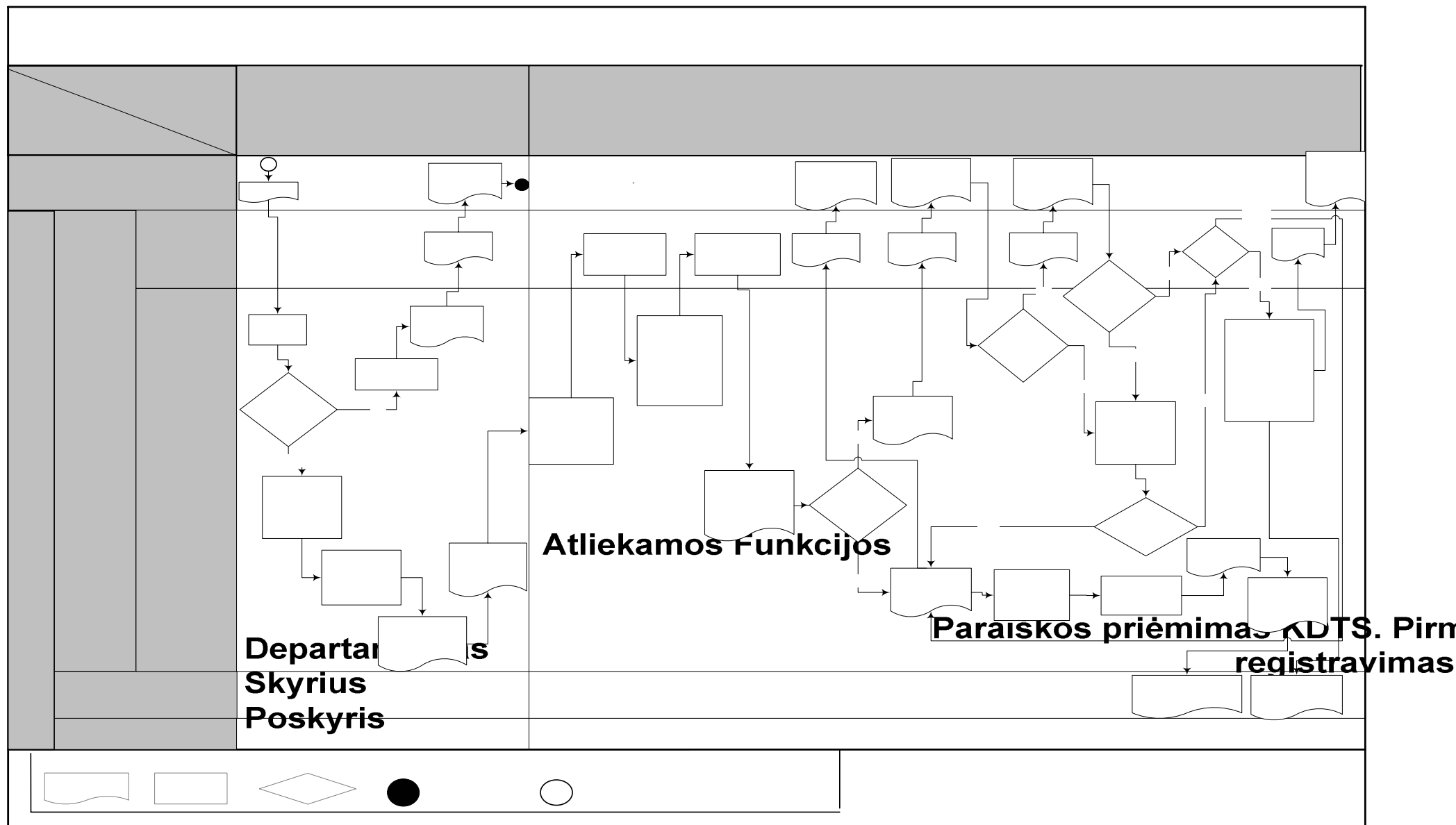
22. LR valstybės kontrolė, atlikdama 2003 m. SAPARD išlaidų ataskaitų patvirtinimo auditą, nustatė žymiai didesnę pastebėjimų kiekį skirtų NMA Kontrolės departamentui bei Projektų vertinimo skyriui, negu atlikdama 2004 išlaidų ataskaitų patvirtinimo auditą. Su kuo Jūs sietumėte ryškų nustatytų pastebėjimų kiekio sumažėjimą. (Gali būti keli atsakymo variantai)

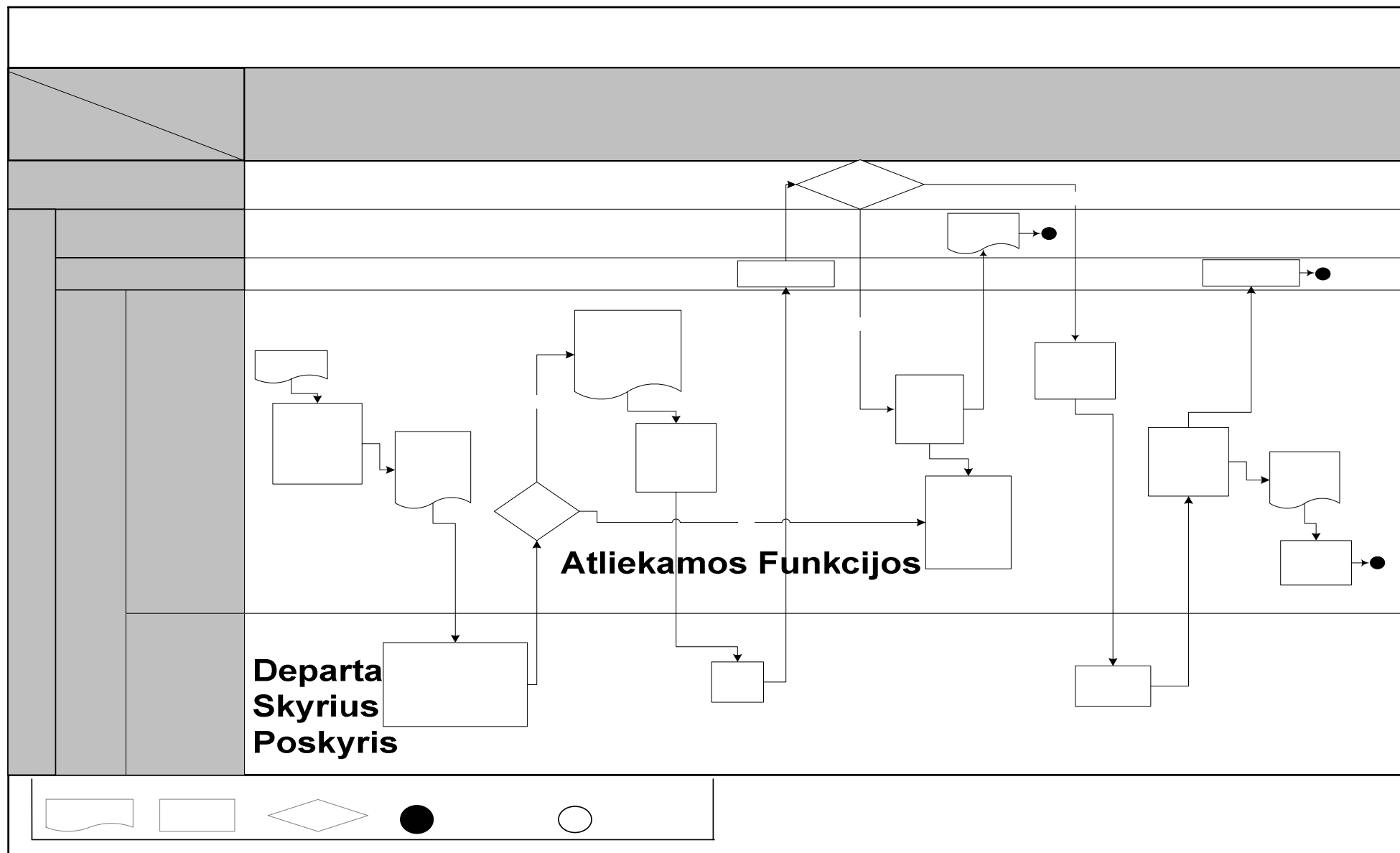
- a) Sumažėjo dėl to, nes atliekant 2004 finansinių metų auditą, detaliam testavimui buvo atrenkami pavyzdžiai tik iš mokėjimo prašymų, o 2003 finansiniams metams pavyzdžiai buvo atrenkami ir iš paraiškų ir iš mokėjimo prašymų
- b) Sumažėjo dėl to, nes 2003 finansiniams metams detaliame testavime buvo naudotas didesnis klausimų kiekis negu 2004 finansiniams metams
- c) Sumažėjo dėl to, nes NMA įgyvendino 2003 finansiniams metams nustatytas rekomendacijas

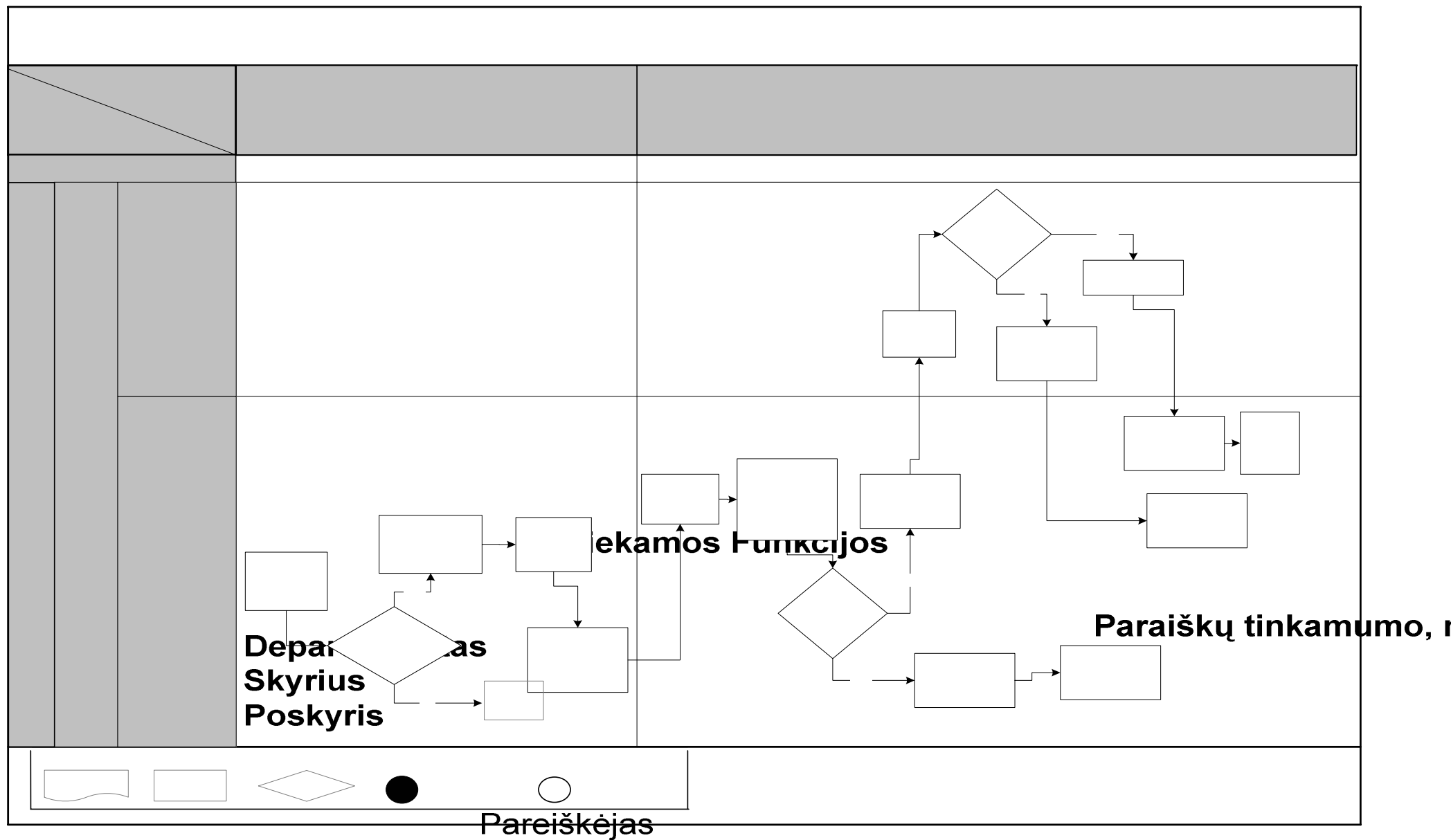
23. LR valstybės kontrolė atlikdama 2003 finansinių metų auditą nustatė pastebėjimų, kurie buvo aktualūs ir atliekant 2004 finansinių metų auditą. Vienas iš jų tai projektams skirtų vertinimo terminų nesilaikymas. Dėl, kurios priežasties nebuvo laikytasi vertinimo terminų. (Gali būti keli atsakymo variantai)

- a) Dėl iš anksto nustatytų per trumpų vertinimo terminų

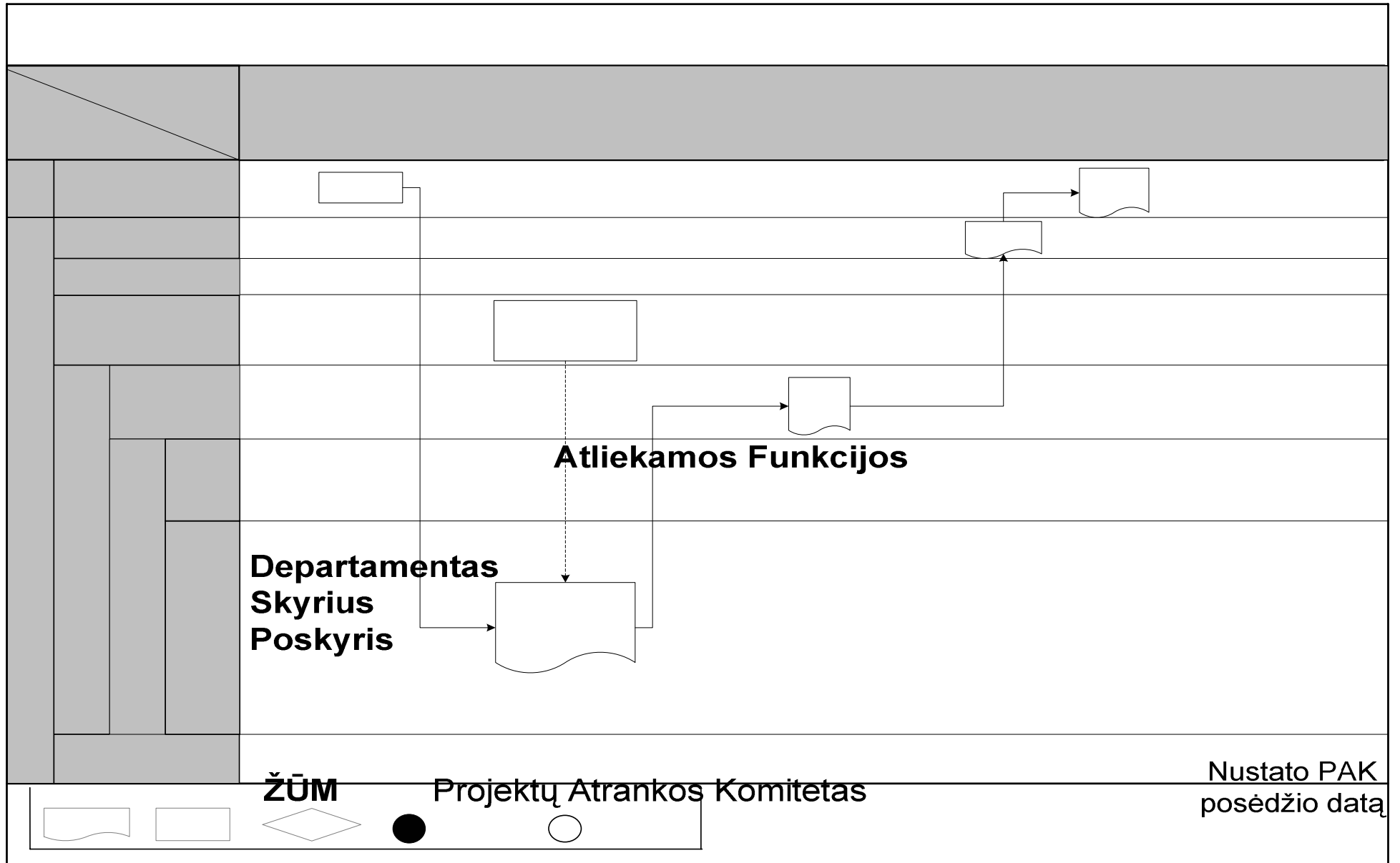
- b) Dėl per mažo darbuotojų skaičiaus dirbančių NMA Kontrolės departamento teritoriniuose skyriuose bei Projektų vertinimo skyriuje
 - c) Dėl per didelio tiek KDTS skyriaus vedėjo, tiek Projektų vertinimo skyriaus vedėjo bei KPPD direktoriaus atliekamų patikrinimų ir peržiūrų kiekio.
 - d) Dėl to, kad KDTS vedėjas bei Projektų vertinimo skyriaus vedėjas nesugeba tinkamai organizuoti projektų vertintojų darbo.
 - e) NMA neturėjo patirties vertinant projektus
- 24 Nurodykite, jei žinote, kokių kt. reikėtų imtis priemonių, kad būtų laikomasi vertinimui nustatytų terminų.

Įvertintų projektų ir dokumentų pateikimo ŽŪM schema [34]

[vertintų projektų ir kitų dokumentų pateikimo Projektų atrankos komitetui schema [34]

